

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

ASHÂB-I KİRAM

-1-

Ramazanoglu
MAHMUD SÂMÎ

 ERKAM
YAYINLARI

ALLAH TEÂLÂ. BUYURUYOR:

«Muhammed Allah'ın Resûlüdür. Onun ma-iyyetinde bulunanlar (ashab) da kâfirlere karşı çetin (ve metin), kendi aralarında merhametlidirler. Onları rûkû' ediciler, secde ediciler olarak görürsün. Onlar Allah'dan (dâimâ) fazi-u kerem ve rıza isterler. Secde izinden meydana gelen nişanları yüzlerindedir. İşte onların Tevrât'daki vasıfları budur. İncil'deki vasıfları da şöyledir: Onlar filizini yarıb çıkarmış, gitgide onu kuvvetlendirmiş, kalınlaşmış, sapları üzerine doğrulub kalkmış bir ekine benzerler ki bu, ekicilerin de hoşuna gider. (Ashab hakkındaki) bu teşbih onunla kâfirleri öfkelen-dirmek için(dir.) İçlerinden iman edib de iyi iyi amel ve hareketde bulunanlara Allah Teâlâ hem mağfiret, hem de büyük mükâfât va'd etmiştir.»

Fetih Sûresi / 29

RESÛLULLAH -Sallallahu aleyhi ve sellem- buyuruyor:

* Ashâbım yıldızlar gibidir. Hangisine iktidâ eder, uyarsanız hidâyeti bulursunuz.

TAKDİM

İslâm:

Hak ve hakîkat imânı,
Seâdet ve selâmet ilmi,
Cemiyet, Hukuk, İktisad ve Ahlâk nizâmı,
Sıhhat ve San'at düzeni,
Huzur ve Beka duygusudur.

İslâmiyyet:

İçinde en küçük bir eğrilik, en basit bir tenâkuz, en cüz'î bir boğuşma olmayan gerçek, âhenkli, mütekâmil bir fikir ve hayırlı iş ve **Tevhid manzûmesi** olarak Cenab-ı Hak tarafından Hazret-i Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-in risâleti ile kurulmuş bir **dindir**, hakîkî nizâmın kendisidir.

İslâmiyyet:

İhtilâfa, tefrikaya düşen kuvvetleri birleştirmek ve her türlü meyil ve şevkleri meşrû olarak mezcetmek, zengin-fakir, âlim-câhil, beyaz-siyah, küçük-büyük her zümreyi vaziyetlerine göre tatmîn etmek; insan, hayat ve tabiatın

durumlarına göre haklarını, ilgilerini, bağlarını te'min etmek ve **birlikleri dîrliklerini doğuracağını telkin** etmek ve bu hakîkatı cihana yaymak için gelmiştir.

İslâmiyyet:

Arz ve semâları ilâhî (tabîî) kanunlarda,
Dünya ve âhireti DİN nizamında,
Ruh ve cesedi insanlık âdâbında,
İbâdet ve ameli, fıkıh kâidelerinde,

Hukuk ile ahlâkı hayat düzeninde birleştirerek hepsini sırat-ı müstakim'e götürmek ister.

Bu işi, bu sulh-u müsâlemeti, ne ferd hesâbına, ne bir cemaât nâmına, ne de bir neslin veya zümrenin aleyhinde diğer bir neslin veya zümrenin hesâbına yapar.

Çünkü bunlardan her birinin **Hak** ve **Adâlet** üzere riâyete mecbur oldukları durumları vardır:

Ferd, cemiyet, ırk, zümre, fırka, millet, ümmet, nesil ve nesillerin hepsi **yaradılış kanunu** ile kayıtlıdır.

Bu kanunun tek bir gâyesi vardır, o da:

Nesillerin yâni bütûn devirlerde insanoğlunun faaliyetlerini, hayâtın gerçek hedefine yöneltmek, insanı **İnsan-ı Kâmil** olarak kâinatın Yaratıcısı «**Allah**» a erdirmektir. Böylece insan için gerekli huzur ve bekâyı, yâni **felâhi** temin etmektedir.

Bunun lâyıkı ile anlaşıldığı ve tatbik edildiği yer ve devirlerde geceler gündüze döndü. İnsanlık **tâlim, terbiye ve seyr u sülûk** ile yetiştii, felâha erdi.

Bunun lâıyıkı ile anlaşılmadığı ve tatbik edilmediği devirlerde gündüzler geceye döndü, insanlık hûsranda kaldı.

Bugün dünya artık edindiği tecrübeler ve çektiği çilelerden dolayı uyanır da çıkmaz sokakları bırakır, **Hak ve hakikat yoluna** girerse Allah'ın yardımı ile **birliğe; dirliğe ve huzur'a** erer.

Durum ve gerçek böyle olunca artık akıl sahibi insana bu yolda **yetişmek** ve **cihad** etmek bir vazife olur.

Bu cihad **İ'lây-ı Kelimetullah'**dır.

Yâni kâinatın sâhibini, onun elçisini bilmek ve bildirmektir. O da Kelime-i Tevhîd ile ifâde olunur.

«Başka hiçbir ilâh yok, ancak tek bir ALLAH var. Muhammed Mustafa Allah'ın elçisidir!.»

Zâtî ve sübûtî sıfatları ile kendini bildiren Allah, Hâlık ve Rahîm olarak mahlûkâtın, mevcudâtın nizâmını sağlamış ve **oluşu** anlamak üzere elçisine **Kur'an'**ı indirmiştir. Ve cümle hakikatları bildirmiştir.

Âlemlere rahmet olarak gelen Allah'ın Resûlü, iki cihan saadetini sağlayan **İslâm Dini** ile bütün insanlığa ve varlığa gereken değeri vermiş ve icablara göre en hayırlı ve mes'ûd düzeni kurmuştur.

O mes'ud düzen devam etmelidir. Ve insanlık bundan haberdar edilmelidir. Ve bütün insanlar mes'ud ve bahtiyar olmalıdır.

İşte bu noktadan dolayı cihad başlar.

İslâmı neşretmek, **islâma** davet etmek...

Bütün insanlara bunu duyurmak bir cihaddır, bir dâvettir.

Bu dâvetin usûlünü Cenab-ı Hak Nahl Sûresinde şöyle bildiriyor:

«Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle dâvet et ve onlarla en güzel şekilde mücâdele et!»

Bu hikmetle ve güzel öğüt ile veya en güzel mücâdele ile yapılan dâvete icâbet eden akıllı insan derhal hidâyete erer, mü'min olur, kardeş olur ve mes'ud düzen kurulur.

İcâbet etmeyen insan küfürde kalır, perişan olur.

Bu küfür ehli kendi hâlinde durursa ona islâm'dan zarar gelmez...

Fakat öyleleri vardır ki **İslâm'ın nûruna** karşı çıkarlar, onu söndürmeğe çalışırlar. Hidâyetin yerine dalâleti, saâdetin yerine sefâleti, adâletin yerine zulmü devam ettirmek isterler ve durmadan **İslâm'a** saldırırlar.

Biraz duruma hâkim olursa dünya bir keşmekeş içinde kalır. Artık tefrikalar, fitneler, fesatlar ortaya alır...

Zavallı beşeriyet hayvânî bir hayat yaşamaya başlar.

Hele bazan zâlimlerin, gaddarların, müşriklerin ellerinde inim inim inlerler...

İrk, cins, zümre, belde, bölge, farklarından doğan ihtilaflarla berâber.

Cehâlet, hırs, hased, tahakküm gibi kötü düşünceler insanoğlunu darlık ve azablar içinde kıvrandırır.

Sınıf farkları ihdâs eden fesadçıların elinde millet perişan olur.

Hayasızlık, ahlâksızlık, sirket, gasb, yağma, cinâyet, fecâat.. had safhaya varır.

İşte Dünyada İslâm'ın zuhurunda böyle beter bir safha cereyan etmekte idi.

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın lutfu ile bu kötü haller Büyük Doğuş ve Mes'ud Oluşa sebep oldu: İslâm zuhur etti. Âlem huzur buldu...

Allah'ın izni ile İslâm'ın zuhurunda, başda kâinatın Seyyidi **Resûl-i Kibriyâ** olmak üzere O'na tam ihlâs ve sadâkatla inanan **Ashâb-ı Kiramın** hizmeti en önde gelir.

Bu kitab o hizmetlerden bir kısmını göz önüne getirmektedir. İnsanlık târihinde hakîkaten insanları kurtarmak üzere böyle bir hâlisâne davranış görülmemiştir.

Sırf Hakk'ın rızâsını güderek O'nun yolunda dârî, diyârî, malî, menâli, evlâdı iyâlî bırakarak cihâd etmek, **İ'lây-ı Kelimetullah** uğrunda fedâ-yı can etmek bu **zümre-i nâciyeye** mahsusdur. (Allah onlardan râzî olsun.)

Resûl-i Ekrem'in nezdinde **İslâm Dinini** kabul ve onu yaşamak ve yaymaktaki iyi niyyetleri, cesâret ve celâdetleri dillere destan olmuştur.

Ve hele İlim ve Güzel ahlâk'da, her biri bir beldeyi idâre edecek tıynet ve kabiliyyetde yetişmişler. Öyle ki haklarında:

«Ashâbım yıldızlar gibidir. Hangisine iktidâ ederseniz edin, hidâyet bulursunuz» buyurulmuştur.

Hangi toplumda böyle ittihad ve imtizaç görülmüştür? Yakın zamanların isyan ve ihtilallerinde, en yakınlarının en büyük ihânetleri yaptıklarına bakılırsa **Seâdet Asrının Ashâbının**, nasıl **Sâdik** ve **Sâlih** kişiler oldukları meydana çıkar.

Ashâb'ın **Dîn-i Hakk'**ı kabulleri ve O'nun Resûlüne bağlılıkları ve İslâm Yolunda sadâkatle bütün imkânları ile hizmet etmeleri dünya târihinde tekdir ve örnektir.

Bu **eser**, onların hayâtından bir kısmını anlatmaktadır. Muhterem Üstâdımızın her zaman ve herkes için gerekli mevzûları, büyük bir dirâyet ve firâsetle seçişi ve herkesin anlayabileceği tarzda kaleme alışı, eserden faydalanma imkânını arttıracak, ufukların ötesindeki insanlara bile irşad kaynağı olacaktır, inşaallah.

Eserin hazırlanmasındaki geniş tetebbu' ve yazılmasındaki ikdam ve i'tinanın derecesi âile efradınca malumdur: Öyle ki,

Senelerce süren bu mesâide gündüzleri hazırlık yapıyor, geceleri yazılıyordu. Bu yazma işi çok zaman sabâhı buluyordu. Bazan sabaha doğru uyku galebe ederek gözün gayr-i ihtiyârî yumulduğunu ve fakat kalemin yazmaya devam ettiğini Vâlide müşahede ediyor.

Eserin aslî nüshasında, göz yumulduğu halde bir aşk ve sevk-i ilâhî ile kalemin yazmaya devam ettiği, yer yer, çizgi izleri ile görülmektedir.

Hakk'ın tevfiği ile böyle bir zamanda böyle bir eserin yazılmasındaki hizmeti ve yazılırken çekilen meşakkati, halis okuyucuya bir feyiz pırıltısı olur ümîdiyle bu nükteyi belirtmek muvâfık bulundu.

Anlayana kâfidir. Bu hâl ve kâl nedir? Teemmül etmek lâzımdır. Kim, kime, kim için, ne için yazdırıyor?

❖ Dünyanın en mes'ud ve en güzel inkılâbı en kolay şekilde, en kısa zamanda nasıl olmuş ve buna hizmet edenler nasıl bulunmuş.. Evvelce ne haldelermiş, sonra ne olmuşlar? ASHAB-I KİRÂM... (Allah cümlesinden razı olsun.)

❖ Saâdet Asrı'nın ricalullah'ı, yeryüzünün güzideleri...

❖ Birbirinin hıkkatte kardeşi, devrinde eşi olduklarını bilenler.

❖ Düşman iken dost olanlar, birbirlerine vâris olacak şekilde hakiki kardeşlik kuranlar.

❖ Kendi nefisleri için istediklerini başka insanlar için de candan isteyenler..

❖ Kişinin noksanını görmemek, ayıbını açmamak, gıybetini yapmamak, böylece fitne uyandırmamakta firâsetli ve edebli olanlar...

❖ Ülfette, ünsiyette, yardımda, tevâzûda, hizmette, islâh-ı beyn'de birbiri ile yarışanlar..

❖ Hakkı, doğruyu, güzeli yaymakta, Bekâ'yı sezenler, bu uğurda ölümü göze alanlar..

❖ Tevhid yolunda birbirine yaklaşan, kaynaşan, birleşenler.

❖ Dünyâ ile ukbâyı birleştirenler, ebedî seâdetlere erenler..

❖ İmanları, ilimleri, işleri, GÜZEL AHLÂK'ları ile her devre örnek olanlar..

❖ Bin dörtyüz seneden beri adları rahmetle anılan mübârek, mükerrem İnsanlar: ASHÂB-I KİRAM..

Allah cümlesinden râzı olsun!

Onlardan bizlere, Hakk'ın tevfiği ile hal geçmesi için, buyurun birer birer okuyalım..

Ömer KİRAZLI

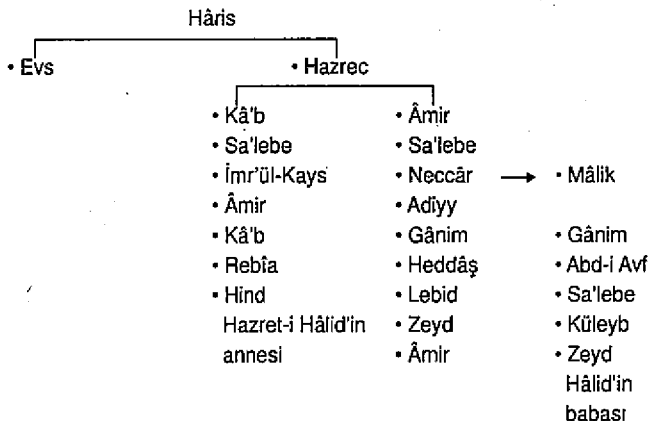

HZ. HÂLİD BİN ZEYD EBÛ EYYÛB EL-ENSÂRÎ

radiyallahu anhâ

Hâlid bin Zeyd'in Nesebi

Hazret-i Hâlid ibn-i Zeyd Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh-'nin silsilesi babası cihetinden onuncu dedesinde ve anası cihetinden sekizinci dedesinde Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz hazretleriyle birleşmektedir.

Peygamberimizin dedesi
Abdûlmuttalib'in annesi (Selmâ)

Buhârî ve Müslim rivâyetlerine göre:

Hâlid ibn-i Zeyd, Neccâr oğullarından «**Ebû Eyyûb**» künyesiyle mâruf bir sâhâbe-i celîldir. Akabe Bey'atında bulundu. Bedir, Uhud, Hendek harblerine katıldı. Bey'atu'r-Rıdvân ve bir çok mühim vak'alara iştirâk etti. Kendisi gâyet şeci', sabırlı, takvâ sâhibi, cihâdi seven bir zât idi. Emevîler devrine kadar yaşadı. Medîne'de sâkin iken Şâm'a nakl-i mekân etti. Muâviye'nin hilâfeti zamanında oğlu Yezîd'in «Kostantiniyye Seferi»ne mücâhid olarak katıldı. Düşman ile karşılaşmaların bir çoğunda hâzır bulundu. Nihâyet hastalığının neficesinde vefât ettiğiinde Kostantiniyye Kal'asının dibine defnolundu.

*

Hz. Hâlid -radiyallahu anh-'in künyesi **Ebû Eyyûb**'dur. Arabların âdetlerinde bir âilenin en büyük ve ilk evlâdı hangisi ise onun ismine izâfetle o âileye künye verilirdi. Hz. Hâlid -radiyallahu anh-'in en büyük evlâdı Eyyûb olduğu için Eyyûb'un babası nâmiyle «**Ebû Eyyûb'el-Ensârî**» künyesiyle lâkâblanmış ve bu künye ile meşhûr olmuştur.

Kur'ân-ı Kerîm'de beyân olunduğu üzere Muhâcîrîn'den «Sâbikûn» olduğu gibi, Ensârdan da sâbikûn (ilk Müslüman olanlar) vardır. İşte Ebû Eyyûb-el-Ensârî -radiyallahu anh- Ensâr-ı Kirâmın içinde ihtidâ edip en evvel müsâbakayı kazananlardandır.¹

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in Medine-i Münevvere'ye hicretinden iki sene evvel îmân ve bey'at etmişlerdir.

*

1 İbn Hacer el-Askalâni, el-İsâbe fi Temyizil's-Sahabe: 1/405

Medîne'de İslâmiyetin Duyulması

Medîne-i Münevvere'de oturan «Evs» ve «Hazrec» kabîlelerinden başka Yahûdîler de vardı.

Yahûdîler ikide bir: «Biz Tevrât'da okuduk ki yakın zamanda âhır-zaman peygamberi zuhûr edecektir. İşte siz o zaman görürsünüz ki biz sizi behemehal Medîne'den tard u teb'îd edeceğiz» diyerek Evs ve Hazrec kabîlelerini tehdîd edip duruyorlarmış.

Bu kabîlelerin ileri gelenleri de «ne olur ne olmaz» diye oraya buraya başvurarak çâre-i selâmet arıyorlarmış. Nihâyet Mekke-i Mûkerreme'de Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin nübüvvetini ilân ettiği işitildi. Bazı kimseler derhal Mekke'ye gittiler. Mevsim de hac zamânı idi.

Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- her sene hac mevsiminde «Sûk-ı Ukâz» denilen yerde oturur, etraftan gelen kabîleler ile görüşür ve onları İslâm dînine dâvet ederlerdi.

Nübüvvetin onbirinci senesinde yine «Minâ»'da «Aka-be» denilen yerde Medînelilere tesâdüf eyledi. Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- onlara:

«— Sizler kimsiniz?» diye sordu. Onlar da:

«— Hazrec kabîlesindeniz,» diye cevap verdiler. Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-:

«— Biraz otursanız, sizinle konuşsak olmaz mı?» buyurdu. onlar da:

«— Pekâlâ olur» dediler.

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz onlara Kur'ân-ı Kerîm'den birkaç âyet-i celîle okudu ve onları **hak dîne**, yani **İslâm'a** dâvet eyledi. Onlar da dedelerinden ve Yahûdilerden yakında bir peygamber zuhûr edeceğini ve zuhûru zamânının da pek yakîn olduğunu işitmekte olduklarından birbirine bakarak:

– «Yâhu gâlibâ Yahûdilerin dediği peygamber bu olsa gerekdir» diye söyleşdiler. Ve nihâyet hemen huzur-ı Nebvî'de kelime-i şehâdeti getirip,

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

diyerek şeref-i İslâm ile müşerref oldular ve bunlar: Es'ad Bin Zürâre, Râfî' Bin Mâlik, Avf bin Hâris, Kutbe Bin Âmir, Hâris İbn-i Abdullâh İbn-i Rebâb -radiyallahu anhüm- hazarâtı idi. İşte Ensâr-ı Kirâm'dan en evvel şeref-i İslâm ile müşerref olan bu altı zâtdır.²

Nübüvvetin onikinci senesi yine Akabe'de Es'ad İbn-i Zürâre ve refikleri Râfî', Avf, Kutbe, Ukbe ile berâber Muâz İbn-i Hâris ve Zekvân İbn-i Abd-i Kays ve Ubâde İbn-i Sâmit ve Abdû'l-Heysem bin Teyyihân ve Abbas İbn-i Ubâde ve Ebû Abdillâh Zeyd İbn-i Sa'lebe ve Uveym bin Sâide -radiyallahu anhüm- bulundular. Bu oniki zât da yine Akabe'de Fahr-i Kâinât -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizle görüşdüler. Peygamber Efendimiz'in bütün emirlerini ve nehiyelerini kabûl etdiler.

Medine'ye İlk Hicret Edenler

Bu defa Medîne-i Münevvere'de Ümmet-i Muhammed'e Kur'ân-ı Kerîm ve Şer'i-i Şerîf'i tâlim etmek üzere muktedir bir Kur'ân muallimi gönderilmesini Peygamber Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem-'den ricâ etdiler. Bunun üzerine Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem -Ulemâ ve Kurrâ-i Kirâm'dan Mus'ab bin Umeyr -radiyallahu anh-'i gönderdi.

Mus'ab Hazretleri, Medîne halkına hem Kur'ân-ı Azîm öğretir ve hem de va'zu nasîhat ederdi. Hattâ meşhûr müezzîn **İbn-i Ümm-i Mektûm** -radiyallahu anh- de berâberdi. Medine-i Münevvere ve civârı ahâlisinin ihtidâ etmelerine, yani şeref-i İslâm ile müşerref olmalarına başlıca Mus'ab bin Umeyr -radiyallahu anh- vesile olmuştur. Ve beş vakit namazda imamlığı ifâ ediyordu. Bu münâsebetle Medîne'nin her evinde hep İslâmiyyete dâir sohbetler oluyordu.

Sonradan Ammâr bin Yâsir ve Bilâl-i Habeşî ve Sa'd ve sonradan Ömer İbnu'l-Hattâb -radiyallahu anhüm- yirmi ashâb-ı kirâm ile hicret etmişlerdir. Az zamanda Medîne halkının ekserîsi İslâm dînini kabûl etmişlerdir. Ve bu vesîle ile de Evs ve Hazrec kabileleri arasında senelerce devam eden müdhiş harb durmuş. Vahdet-i İslâmiyye sâyesinde barış hâsil olmuş ve bu suretle Müslümanların kuvvetleri artarak yahûdilere gâlib gelmişlerdir.

*

Akabe-i Kübrâ

Nübüvvetin onüçüncü senesinde hacc mevsiminde Kur'ân-ı Kerîm muallimi Mus'ab bin Umeyr ile berâber yetmişüç

erkek ve iki kadın Medîne'ye geldiler. Benî Neccâr'dan Ebû Eyyûb el-Ensârî diye mârûf olan ezkiyây-ı fuzalâdan, şeci', takıyy, âlim, sâbir, gâzi, mücâhid sıfatlarıyla mevsûf olan Hz. Hâlid bin Zeyd -radıyallahu anh- da onların içinde bulunuyordu. Bunların cümlesi Akabe'de:

لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ.

«Andolsun ki, Allah mü'minlerden - seninle o ağacın altında bey'at ederken râzî olmuştur.»³

Âyet-i celîlesiyle iltifât-ı Sübhâniyye'ye mazhar olarak birinci defa ağaç altında Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz hazretlerine bey'at ettiler. Bu vesîle ile Ashâb-ı Rıdvân'dan olup rızây-ı İlâhiye mazhar oldular. -rıdvanullahi Teâlâ aleyhim ecmain.

İşte bu Akabe'ye **Akabe-i Kübrâ** nâmı verilmiştir.

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin Medîne'ye hicret buyurmasını teklif ettiler. Ensâr-ı Kirâm hazarâtı kendi canlarını ve evlâd u iyâllerini nasıf koruyorlarsa Peygamber Efendimizi de böylece muhâfaza edeceklerine ahd ü beyat etdiler. Yani icâbında bu uğurda harb edeceklerine söz verdiler. Ve Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'in mübârek elini tutdular. Cân verip cennet aldılar.

Hicret-i Nebeviyye

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efedimiz'in Mekke-i Mükerreme'den Medîne-i Münevvere'ye hicret-i Seniyyeleri İslâm Târihinin büyük bir hâdisesidir ki, bu hâdiseyle başlayan târihe **Târîh-i Hicrî** denilir.

Velâdet-i Muhammediyye'nin 54'üncü ve târih-i Milâdi'nin 622'inci senesine müsâdîfidir. Yani Nübüvvet-i Muhammediyye'nin 13'üncü senesinde Rebûlevvel ayınının 12'nci gününde Medîne-i Münevvere'ye vâsıl olmuşlardır.

Bir taraftan Evs ve Hazrec Kabîleleri fevc fevc îmâna gelmekteydi. Ve bir taraftan da Medîne-i Münevvere'ye hicret eden Ashâb-ı Kirâm peyderpey orada toplanmaktaydı. Dîn-i İslâm Medîne-i Münevvere'de kuvvet bulmağa başladı.

Müşriklerin akılları erdi ki, Medîne-i Münevvere'de büyük bir kuvve-i İslâmiyye peydâ olacak ve Kureyş'in Şâm yolunda mühim bir güzergâhı olan Medîne diyârı ehl-i İslâm'ın elinde kalacak. Müşriklerin uluları buralarını düşündükçe telâşa düştüler. Bu hûsus için Dâr'un-Nedve'de toplandılar. Târîh'de beyan olunduğu üzere muhtelif re'ylerde bulundularsa da, nihâyet Ebû Cehl'in re'yi ile «O'nu öldürmekten gayri çâre yoktur» dediler, bu re'y kabûl olundu.

Cebraîl -aleyhisselam- gelip keyfiyyeti Efendimiz'e haber verdi. Medîne-i Münevvere'ye hicret etmek üzere me'zûn ve Ebû Bekir' Sıddîk'ı da birlikde götürmeğe memûr olduğunu bildirdi.

Resûl-i Zîşân -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Ebû Bekir Sıddîk -radiyallahu anh- ile berâber Hafız-ı Hakîkî Hak Sübhânehû ve Teâlâ Hazretlerinin emr u irâdesiyle

Mekke'den hicret buyurdu. Üç gün üç gece Cebel-i Sevr'-de kaldıktan sonra her ikisi kılavuz olarak ücretle tutulan gayr-i müslim ve şâyân-ı itimâd olan Âbdullah bin Ureykit ile berâber on günlük mesâfeyi -yani 500 kilometre yolları, dağları, çölleri- geçtiler ve düşmanların şiddetli takîbine rağmen Medîne-i Münevvere civarına sekiz günde vardılar. Seyahat için her şey hâzır idi.

Cebel-i Sevr'deki mağara bugün de mevcûddur. Kalbleri İslâmiyyet aşkıyla yanan mü'minler, Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in gizlendiği bu mağarada geçirdiği günün hatıralarını kalblerinde yaşatmaktan büyük bir zevk duyarlar. Bu mağara Mekke'den üç mil mesafe uzaklıktadır. Yani yaya olarak gidip-gelmek sekiz saat tutar. Dağın tepesi bir mil kadardır. Buradan deniz de görülmektedir.

Bu Hicret Seferi esnâsında Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- mâcerâlarla karşılaşarak müte-addid mu'cize-i Nebeviyye'nin zuhûr eylediğini kitablarımız tafsilâtiyle beyân eylemektedir.

Ebû Bekir Sıddîk -radiyallahu anh- ticaret maksadıyla pek çok defâlar gidip geldiği için yolda kendini tanıyanlar Peygamber Efendimizi tanımadıkları için:

– «Bu önde giden kimdir?» diye sordukları zaman Hazret-i Ebû Bekir Sıddîk -radiyallahu anh-;

– «Kılavuzumdur, bana yol gösteriyor,» diye cevâb veriyordu.

Zübeyr ibn-i Avvâm -radiyallahu anh- ki, Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'in halası «Safiyye-»'nin oğludur ve Aşere-i Mübeşşere'dendir. Şâm kafilesiyle

Medîne'den Mekke'ye giderken yolda rastgeldi. Vaziyetini tahkik etdi. Zübeyr -radiyallahu anh-:

– Haydi yolunuz açık olsun, dedi.

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz ile Ebû Bekir Sıddîk -radiyallahu anh-'a beyaz elbiseler giydirmiş idi. Sonra Zübeyr -radiyallahu anh- de işlerini tesviye ettikten sonra Medîne'ye hicret etmiştir.

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in Mekke'den çıktığını ve Medîne'ye yaklaştığını haber alan bütün ehl-i İslâm her gün sabahları tâ sıcak basıncaya kadar Medîne'nin dışarısına çıkıp Peygamber Efendimiz'in teşrifine intizâr etmekte idiler. Yine bir pazartesi günü idi; herkes kırlarda beklemiş ve bir zuhûrat olmayınca geri dönmüşlerdi. Lâkin bir Yahûdî evinin damına çıkmış etrafına bakıyordu. Uzakdan Peygamber Efendimizle Sıddîk-ı Ekber refikini beyazlara bürünmüş, halk da etrafını sarmış olduklarını gördü. Ve:

«– Ey ehl-i İslâm! Beklediğiniz zât işte geliyor!» diye herkese müjde verdi. Müslümanlar da hemen silâhlarını alıp tekbirlerle karşıladılar.

Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz yorgun olup o gün de pek sıcaktı. Medine'ye bir saat kadar mesafede olan **Kubâ** köyüne indiler. Ve Benî Neccâr'dan birinin evine kondular.

Hazret-i Ebû Bekir -radiyallahu anh- elbisesi ile gölge yaparak güneşin hararetinden Fahr-i Âlem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'i muhâfazaya çalışıyordu. Peygamberimizi tanımayanlar bu ta'zîmden kendisini tanıyorlardı. Ebû

Bekir'den iki yaş büyük olduğu halde mübârek saçlarında pek az beyaz var idi. Fakat Ebu Bekir'in saçları iyice beyazlaşmış olduğundan tereddüde düşüyorlardı.

Birkaç gün orada kaldılar -alâ rivâyetin 14 gün kadar- o köyde kaldığı müddetçe bütün Medîne ahâlisi gelip:

«— Hoş geldiniz yâ Resûlallah!» diye ziyâret ediyorlardı.

Mekke-i Mükerreme'de kalan Ali -radiyallahu anh- dahi işlerini tesviye ederek Kubâ'ya geldi ve Resûl-i Ekrem'e iltihak etti.

*

Kubâ Mescidi

Bu mescid-i şerîf, İslâmiyyetin zuhûrunda en evvel binâ edilen ve en evvel kendisinde âşikâr olarak cemâatle namaz kılınan mesciddir. Medîne-i Münevvere'ye üç mil mesafededir. Buraya Âliye de derler.

Resul-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz bu mescidin binasında amele gibi çalışdı. O derece ki taşların ağırlığı altında vücud-ı Seâdeti eğiliyordu. İşte şu âyet-i celîle burada nâzil olmuşdur:

لَمَسْجِدٍ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَىٰ مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ
فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ.

«İlk gününden takvâ temeli üzerine kurulan Kubâ'daki mescidde namaza durman daha doğrudur. Orada

temizliği ve nezâheti seven insanlar vardır. Allah da temizlenenleri sever.»⁴

Mescid-i Haram ve Mescid-i Şerîf-i Nebevî ve Mescid-i Aksâ'dan sonra İslâmiyyet -nazarında efdal bir Mescid bu Kubâ Mescid-i Şerîfidir.

Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'in hicretinde mübârek devesi bu Mescid arsasında çökdü ki yeri hâlâ bellidir.

Bir hadîs-i şerîf'de:

«Bu Mescidi ziyâret edip iki rekat namaz kılana bir Umre ecir ve sevâbı vardır,» diye buyurmuşlardır.

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz bir Cuma günü Kubâ'dan kalktı. Yolun sol tarafına gelen Benî Sâlim bin Avf vâdisinde Rânûna» denilen yerde inip orada belîğ bir hutbe irâd edip Cuma namazını kıldı: Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in kıldığı ilk Cuma namazı budur.

Birinci Hutbe-i Muhammediyye

Ewvela Cenâb-ı Hakk'a hamd ü sena'dan sonra:

«Ey Nâs!

Sağlığınızda âhîretiniz için tedârikli olunuz. Şübhesiz bilirsiniz ki, kıyâmet olacaktır. O günde herkesin yaptığı işler yüzüne vurulacak ve çobansız bıraktığı koyundan sorulacaktır. Ve Cenâb-ı Hak ona diyecek, ammâ nasıl diyecektir?

– Tercümânı yok, perdedârı yok. Bizzât diyecek ki:

– Sana benim Resûlüm gelip de tebliğ etmedi mi? Sana mal verdim, sana lutf u ihsân etdim. Sen kendin için ne tedârik etdin?

O ise sağa sola bakıp şefaât edecek hiç kimse bulamayacak ve onu Allah'ın azabından koruyacak bir kimse göremeyecektir.

Öyle ise her kim ki, yarım hurma ile olsun kendisini ateşden koruyabilecekse hemen o hayrı işlesin. Onu da bulamaz ise bâri mü'min kardeşine güzel ve tatlı sözler ile gönül alıp kendini o ateşden korumağa baksın. Zirâ Hak Teâlâ Hazretleri bir hayra karşı on misli hattâ yediyüz misline kadar sevab ihsân buyurur. Vesselâmu alâ resûlillâhi ve rahmetullahi ve berekâtüh.»

✽

İkinci Hutbe-i Şerife

«Allahü Teâlâ'ya hamd ü senâ olsun. Ondan yardım isterim. Nefislerimizin şerlerinden ve kötü amellerimizden Allah Celle ve Alâ'ya sığındık. Allah'ın hidâyet ettiğini kimse dalâlete sürükleyemez. Allah'ın idlâl ettiğini de kimse hidayete erişdiremez.

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ

Cümle-i şerifesi sözlerin en güzelidir. Kitabların da en güzeli Kur'ân-ı Azîmu's-Şân'dır. Her kim ki, Cenâb-ı Hak onun kalbinde Kur'ân'ı parlatır, onu kâfir iken Islâmiyete

kabul ederse işte o kimse felâh bulmuş olur. Doğrusu Allah'ın Kitâbı kelâmıların en güzeli ve en beliğidir. Allah'ın sevdiğini seviniz. Allah'ı cân u gönülden seviniz. Allah'ın kelâmından ve zikrinden usanmayınız. Ve Allah'ın kelâmından kalbinize kasvet gelmesin. Zira Kelâmullah her re'yin âlâsını ayırıp seçer. Amellerin hayırlısı ve kulların güzidesi olan peygamberleri, o kıssaların iyisini zikreder, helâl ve harâmı beyan eder. Artık Allah'a ibâdet ediniz. Ve ona hiç bir şeyi şirk koşmayınız. Şirkden hakkıyla sakınınız. Güzeli sözünüz ile o sözünüz Allah'a doğru olsun. Ve aranızda Kelâmullah ile sevişiniz. Muhakkak bilmelisiniz ki Allah Teâlâ ahidini bozanlara ğazab eder. Ves-Selâmu aleyküm.»⁵

*

Ensâr-ı Kirâm hazarâtı, Bey'atü'r-Rıdvân'da Resûl-i Zîşân -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizi son derece muhâfaza edeceklerine söz vermişlerdi. İşte bu ahd ü misâkı yerine getirmek üzere bütün Medîne ve civarında bulunan Ensâr-ı Kirâm hazarâtı harekete geçdiler.

*

Medine-i Münevvere'ye Teşrif-i Nebvî

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Cuma namazını kıldıktan sonra yine devesine bindi. Ve Medîne-i Münevvere'ye doğru teveccüh eyledi. Lâkin Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'in Medîne'de kimin evine misâfir olacağını kimse bilmiyordu. Enşâr-ı Kirâm'ın evvelce bütün muhâcirlere yaptıkları muâvenet ve haklarında

5 İkinci hutbe de orada okunmuştur.

gösterdikleri hareket tarif edilemeyecek derecede iken bu defa da bizzat Resul-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz teşrif edince Medîne yerinden oynadı, Medîne'nin içi kaynadı. Halk âdeta düğün-bayram edercesine şenlik eylediler. Çocuklar sevinçlerinden sokaklarda:

Allahu Ekber, Muhammed Mustafâ geldi!

Allahu Ekber, Resûlullah geldi!

diyerek çağırıyorlardı.

Kudûmunla Medîne efdal-i arz u semâ oldu,

Mükerrem hem müşerref hem münevver pür-zıyâ oldu,

Nigâh-ı iltifâtın dûş olalıdan hâk-i pâyîne

Hakikat «Kâ'be-i uşşâk» olup kible nûma oldu.

Yolların iki tarafında insanlar sıralanmışlardı. Kabileler:

«— Yâ Resûlallah! İşte evlerimiz, işte mallarımız, işte canlarımız, emrinize âmâdedir. Yâ Resûlallah bize buyurunuz. Size yabancı olmayan, saygı duyan, düşmanlarını tepelemeye gücü yeten âilemizde misâfir olunuz!» diyorlardı.

Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- de onlara taltif ve iltifatlarda bulunarak yoluna devam ediyordu. Tam şehre gireceği sırada hasretle bekleyen kalabalık o dereceyi bulmuştu ki, kadınlar evlerinin damlarından şu şiirleri okuyorlardı:

طَلَعَ الْبَدْرُ عَلَيْنَا مِنْ ثِيَّاتِ الْوَدَاعِ
وَجَبَّ الشُّكْرُ عَلَيْنَا مَا دَعَا لِلَّهِ دَاعٍ

Dolunay, vedâ tepelerinin sırtlarında doğdu.

Allah'a yalvaran buldukça,

Bize de şükretmek vâcib oldu.

Ey bize gönderilen Aziz Peygamber! Sen bize itâat edilmesi vâcib bir emirle geldin!

Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- «Kusvâ» nâmındaki devesi ile Medîne'nin sokaklarından geçerken kimin evinin önünden geçse:

«— Buyurunuz yâ Resûlallah!» diye herkes dâvet ediyor, devenin yularından tutup yolundan döndürmeye çalışıyorlardı. Halk bu sûretle deveye sarıldıkça Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz:

«— *Ona dokunmayınız, o memûrdur, Allah tarafından memûr olduğu yere gidiyor. Durunuz bakalım, nereye gidecek?*»⁶ buyuruyordu.

Peygamber Efendimiz de devenin yularını bırakıp hiç dokunmadığı halde o mübarek deve kendiliğinden gidiyordu.

«*Devenin yularını bırakınız*» diye buyurmasında belîğ bir hikmet vardı. Çünkü herkes Resûl-i Ekrem Efendimiz'i misafir etmek arzu, aşk ve heyecanında bulunduğundan hiç kimsenin hatırı kalmaması için bir mûcize olmak üzere bi-iznillâhi Teâlâ tercih işi deveye havâle buyurulmuşdu.

Deve evvelâ gitti, Mâlik bin Neccâr'ın evinin önündeki hâlî bir arsaya çökdü ki, Kabr-i Seâdet'in olduğu yerdir. Lâkin orada dahi durmayıp kalktı. Ve Tâvûs gibi süzülerek gitti. İbn-i Afz ile Said bin Mansur ve Ca'fer bin Muhammed Alî ile Hasen bin Zeyd'in evlerinin arasında bulunan ve Benî-Neccâr'dan **Halid bin Zeyd Ebû Eyyub el-Ensârî** -radiyallahu anh-'in nûrlu evinin kapusu önüne geldi ve Cenâb-ı Allah'ın izni ile oraya çöktü. İşte bu şekilde konak yerini deve tayin edince kimsenin bir diye ceği kalmadı.

Benî Neccâr mahallesi de Ensâr-ı Kirâm'ın evlerinin ortasında bulunuyordu. O kabileden Peygamber Efendimiz'in dedesi tarafından ve anası tarafından olan akrabası hep orada oturuyorlardı. Bir müddet sonra deve orada da durmayıp kalktı ve dönüp evvelki çöktüğü **Mâlik bin Neccâr**'ın evi önündeki arsaya vardı ve hemen deve, boynunu uzatıp yere yapışdırıp genizinden böğürdü.

Resûl-i Ekrem -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz de:

«— *İnşâallâhu teâlâ konağımız burasıdır*» diyerek dededen indi ve Ebû Eyyûb Hâlid'il-Ensârî -radiyallahu anh-'in hânesini teşrîf buyurdu.

Devenin çöktüğü yer bugün de bilinmektedir. «**Mebrek-i Nâka-i Resûl**» nâmiyle anılmaktadır ki, şimdi **Minberî Şerif**'in altında bulunan güzel ve kudsî arsadır.

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh-'in evine yerleşdikten sonra mini mini ma'sûm kızlar da:

نَحْنُ جَوَارٍ مِنْ بَنِي النَّجَّارِ يَا حَيِّدًا مُحَمَّدًا مِنْ جَارٍ

«– Biz Neccâr-zâdelerin kızlarıyız. Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'in komşuluğu ne hoş komşuluktur! Ve ona yakınlık ve hısımlık ne mutluluktur!..» meâlinde gazeller okuyorlar, tekbir alıyorlar, defler çalıyorlardı. Habeşiler dahi Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in Medine-i Münevvere'yi teşrîfinden dolayı sevinçlerinden ellerindeki harbeleri yâni kısa ve küçük okları ile oyun oynuyorlar, hallerince, teşrif eden bu büyük müsâfiri i'zâza çalışıyorlardı.

Peygamber Efendimiz bu kasîde okuyan küçük kızlara iltifat buyurarak:

– *Beni seviyor musunuz?* deyince çocuklar hep bir ağızdan:

«– *Evet seviyoruz yâ Resûlallah!*» diye çağrışıyorlardı.

Resûl-i Ekrem Efendimiz de:

«– *Allah Teâlâ benim de kalbimi biliyor ki, ben de sizleri seviyorum,*» buyurdular.

Ebû Eyyûb -radiyallahu anh- dedi ki:

«– *Yâ Resûlallah! Burası benim evim. Bu da kapımdır.*

Hz. Ebû Eyyûb ve Zeyd bin Hâris'e -radiyallahu anhümâ- ikisi beraber devenin üzerindeki eşyayı alıp eve getirdiler. O esnâda bir zat:

– «Nereye oturacaksınız yâ Resûlallah?» diye sorunca Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyh ve sellem- Efendimiz ona cevap olarak:

«– *Kişinin eşyâsı nerede olursa kendi de orada oturur*» buyurdu.

Ensâr-ı Kirâmın en büyüğü olan Es'ad bin Zürâre -radiyallahu anh- dahi teberrüken deveyi alıp kendi evine götürdü. Hicret-i Muhammediyye'nin ihtifâli burada sona erdi.⁷

Seyyid-i Seâdet Fahr-i Enbiyâ
 İki cihan pâdişâhı Muhammed Mustafâ
 Mekke'de doğdu seâdetle o Mâh
 Elli üç sâl onda tutdu câygâh
 Sonra me'mûr oldu derhal hicrete
 Tâ Medîne halkı îre devlete
 Ehl-i Yesrib çıktı istikbâline
 Muntazırlar koşdu isti'câline
 Herbiri etdi tazarru'la niyaz
 Deyüp ey bîçâregâna çâre-sâz
     Bendeliğe bizleri edib kabû
     Hâneme ey Şâh-ı Dîn eyle nüzû
 Merhamet kânı inâyet menbâı
 Âşık-ı üftâdegânın eşfâı
     Sonra hikmetle buyurdu ol Resû
     Hangi câye nâkam eylerse nüzû
 Ben dahi ol hânenin mihmâniyım
 O güzel evc'in meh-i tâbâniyım

⁷ Tecrid-i Sarih Terc. 10/81-115.

Nâka-dârı çünkü Cibrîl-i Emîn
Çekdi Beyt-i Hâlid'e kıldı mekîn
Hâlid ibn-i Zeyd-i Ensârî budur
Hem Resûlullah mihmandâridir
Bu şerefle buldu gâyet imtiyaz
Cümle ashâb oldu ona gıpta-sâz
Kâbil-i ta'rîf olamaz devleti
Mihmandarlıktır onun izzeti
Âşık-ı Vech-i Cemâlullah idi
Nâra yanmış bir dil-i âgâh idi
Geldi Rûm'a Feth-i Kostantîn için
Hem şehâdet buldu ol devlet, nümûn
Hâk-i pâyi verdi bu şehre şeref
Dürr-i zâtına olup kabri sadeğ
Rûh-i pâkine kılup takdîs-i tâm
Âdile lutfuyla olsun şâd ü gâm

Sultan Mahmud'un Kızı Âdile

İşte Medine-i Münevvere hicret-i Muhammediyye'den sonra Evliyâullâh'ın mağarası, sâlihlerin kal'ası, Müslümanların siperi, mü'minlerin ilticâgâhı, bütûn âlimlere hidâyet merkezi. Ve Medine, Kubbetü'l-İslâm- dâru'l-îmân, arzu'l-hicret, mesve'l-halâli ve'l-harâm, olmuşdu.

Mânen ve maddeten hâlâ öyledir. Nevverallahu Teâlâ ilâ yevm'il-kıyâm.»

Hazret-i Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem:-

«Ensâr-ı Kirâm'ın hayırlı, bereketli ve şerefli evleri Benî Neccâr mahallesinde bulunan evlerdir. Sonra Abdü'l-Eşhel

oğullarının evleri, sonra da Sâide oğullarının evleridir. Ma-mâfih Ensâr evlerinin hepsinde de bereket ve şeref vardır» buyurunca, Sâide kabilesinin reisi bulunan Sa'd bin Ubâde -radiyallahu anh-:

«— Yâ Resûlallah, siz ensâr evlerini hayır ve fazilet tertibi ile vasfederken bizi sona bırakmışsınız» diyerek şikâyette bulundu. Bunun üzerine Seyyidü'l-Kevneyn -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz cevaben:

«— *Yâ Sa'd! İslâmda tekaddüm eden hayırlılardan olmanız size yetişmez mi?»* buyurmuştur.⁸

Neccar oğullarının evleri hayır ve fazilet cihetinden başta gelmektedir.

Ebû Eyyûb'un Evi ve Hz. Peygamber

Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh-'in hânesi Mescid-i Nebevî'nin şarkındadır.

Ebû Eyyûb radiyallahu anh- diyor ki:

«— Peygamberimiz Muhammed Mustafâ -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Mekke'den Medîne'ye teşrîf buyurdıkları vakit ilhâm-ı Rabbânî ve emr-i Samedâni ile bizim fakirhânemize teşrîf buyurdular. Mayyyet-i Senniyyelerinde **Zeyd ibn-i Hârise** -radiyallahu anh- de vardı. Zât-ı Risâletpenâhilerine evimin üst katını teklif etdimse de Fahr-i Âlem Efendimiz:

«— *Gelen giden ziyaretçilere kolay olur*» diyerek evimin alt katını tercih buyurmuşlardır. Fakat ben ve zevcem gece yatmak üzere evin üst katına çıktık. Ammâ çok müteessir olmuşduk. Kendi kendimize:

«— Evin üst katına bizim çıkmamız edebe muhâlifdir. Çünkü, Cebrail -aleyhisselâm- Peygamber Efendimize vahiy getireceği için O'nun evin üst katında bulunması münâsibdir. Hem de biz üstte dolaşacağız, yatıp kalkacağız, toz toprak dökeceğiz, dolayısıyla Resûlullah Efendimizi rahatsız edeceğiz. Biz neden bunu düşünmedik, diyerek bütün gece ağladık.

Sabah olunca vazıyyeti Peygamberimiz'e arzettik. Bizim ısrârımız üzerine raûf ve rahîm olan Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz derhal evimizin üst katına teşrîf buyurdular.»⁹

Yine Peygamber Efendimiz bizim evimize ilk teşrîfinde ben:

«— Buyurunuz ya Resûlallah bizim fakirhânemizdir» dediğimde Fahr-i Âlem Efendimiz:

«— *Yâ Ebâ Eyyûb git öyleyse, bizim için iki yatak hazırla, çünkü biraz yorgunuz, biraz dinlenelim,*» buyurdu. Bunun üzerine ben de gittim iki istirahatgâh hazırladım. Ve:

— Buyurunuz Yâ Resulallah, hazırladım, Allah Celle ve Alâ size rahat ve bereket versin, dedim ve gittim.

Yine Ebû Eyyûb Hazretleri diyor ki:

«— Nebiyy-i Fahr-i Âlem Efendimiz bizim evimize ilk teşrîf buyurdıkları gece, üst katta bizim odadaki su testisi

devrilmiş ve içindeki sular dökülmüştü. Sular tavandan Peygamber Efendimiz'in üstüne akmasını diye çok üzüldük. Ben ve Ümm-i Eyyûb hemen örtümüzü çıkardık ve suların üzerine atladık. Bu suretle suların aşağı akmasına mâni olduk.»¹⁰

Elhâsıl Hâtemu'l-Enbiyâ -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in kudümüyle şeref bulan Medîne-i Münevvere şehri ve halkı son derece memnûn ve mesrûr olup nûrlara gark oldular.

Vatanlarından ayrı düşüp de gönülleri mahzûn olan Muhâcirlere taze can geldi. Ensâr-ı Kiram'ın da sevinç yaşlarıyla gözleri doldu ve yüzleri güldü.

Resûl-i Kibriya Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- Ebû Eyyûb -radiyallahu anh-'ın evinde bulunduğu yedi ay zarfında Ensâr-ı Kiram'dan üç dört kişi silâhlı olarak münâvebe suretiyle sabahlara kadar nöbet beklemişlerdir -radiyallahu anhüm ecmaıyn-

Enes -radiyallahu anh- diyor ki:

«Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Medîne'ye girerken, o gün gibi güzel, nurlu, feyizli ve ferâhli bir gün daha görmedim. Peygamberimizin vefâtı günü kadar da karanlık, kâbuslu ve mihnetli bir gün daha görmedim.»

Hazret-i Muhammed Mustafâ -sallallahu Teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz Medine-i Münevvere'ye teşrifle Ebû Eyyub el-Ensârî -radiyallahu anh-'in evine geldiği vakit, Yahûdilerin reisi, meşhûr âlimlerden Abdullah bin Selâm, Hz. Hâlid bin Zeyd -radiyallahu anh-'in evine geldi. Ve Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'i ziyâret edip dikkatle mübarek yüzüne bakarak:

«— Vallahi bu yüz yalancı yüzü değildir» demiş ve hemen şeref-i İslâm ile müşerref olmuştu. Ve sonra da cennetle müjdelanmış ve Ashâb-ı Kirâm'ın ileri gelenlerinden olmuştu.

Sîretü ibn-i Hîşam'da rivâyet edildiğine göre Abdullah ibn-i Selâm Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'i Tevrât'da ismiyle ve sıfatıyla okumuştur.

Abdullah bin Selâm Peygamberimiz'e Tevrât'dan bazı sualler sordu ve «**Bunlara ancak Hak Peygamber cevap verebilir**» dedi. Resûlullah -sallallahu Teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz Tevrât'ın mantûkunca bu suâllere cevâb verince Abdullah bin Selâm kelime-i şehâdeti getirip Müslüman oldu. Ve dedi ki:

«— Yâ Resûlallah! Yehûd tâifesi iftiracı ve yalancı bir millettir. Yarın benim Müslüman olduğumu duyunca türlü yalanlar uydurup iftiralarda bulunurlar. Benim Müslüman olduğumu onlar duymazdan önce beni onlardan tezkiye buyurup mevkîmi tasdik ettiriniz,» dedi. Abdullah bin Selâm bir tarafa gizlenip Resûlullah -sallallahu Teâlâ aleyhi ve sellem- Yahûdileri çağırarak onlara:

«— *Ey Yehûd cemâati! Siz pek iyi bilirsiniz ki ben Allah tarafından gönderilmiş bir peygamberim. Hak din ile geldim.*

Müslüman olunuz,» buyurdu. Ve bu sözü üç defa tekrar buyurdıkları halde Yahûdiler:

«— Biz senin peygamber olduğunu bilmiyoruz,» dediler. Sonra Resûlullah -sallallahu Teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz Yahûdilere:

«— Sizin içinizden Abdullah bin Selâm diye birisi vardır. O nasıl bir kişidir?» diye sordu. Yahûdiler:

«— O bizim hayırlı oğlu hayırlımızdır. Kendisi de, babası da en faziletlimiz, en âlimimizdir,» diye şehâdet etdiler. Resûlullah -sallallahu Teâlâ aleyhi ve sellem-:

«— Abdullah bin Selâm Müslüman olursa siz ne dersiniz?» diye sordu. Yahudiler de:

— Hâşâ! Abdullah bin selâm hiç bir vakit Müslüman olmaz, dediler. Bu sualin cevabını üç defa inkâr etdiler. Sonra Resûl-i Ekrem -sallallahu Teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz:

«— *Yâ İbn-i Selâm, gel!*» diye çağırdı. Abdullah ibn-i Selâm gelince:

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ

diye haykırdı. Bunun üzerine Yahûdiler:

«— Sen yalan söylüyorsun, sen şerîr oğlu şerîrimizsin,» dediler.

Abdullah bin Selâm da:

— *Yâ Resûlallah! Korkduğum bu idi, dedi.*

Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- de Yahûdileri huzurundan çıkardı.¹¹

*

Ashâb-ı Kiram hazarâtı, Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz için her gün Ebû Eyyûb -radiyallahu anh-'in evine nöbetle takım takım sofraya getiriyorlardı.

Zeyd ibn-i Sâbit -radiyallahu anh- diyor ki:

«Resûl-i Ekrem hazretleri Ebû Eyyûb'un evini teşrif buyrudukları zaman ilk olarak ben bir sofraya yemek getirmiştim. Sofrada ekmek, su, tereyağı vardı. Bu yemekleri Peygamberimiz'e benim annem Ümm-i Süleyme-ki Rumeysa nâmiyle ma'rûfdur- göndermişti. Peygamberimiz de orada bulunan Ashâb-ı Kiram'ı davet eyledi. Hepsi berâber yediler. Bunun üzerine Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- memnûniyyetinden bana:

«- Allah sana bereket ihsan buyursun» diye dua etdi. Benden sonra Sa'd ibn-i Ubâde -radiyallahu anh-'in sofrası geldi. Onda da tirid ve et vardı.

Ebû Eyyûb el-Ensârî diyor ki:

«- Peygamber Efendimiz'in önünden yemek kalktığı zaman biz mübârek parmaklarının dokunduğu yerleri araştırırdık. «Sen yiyeceksin - Ben yiyeceğim» diye Ümm-i Eyyûb ile yarış eder ve teberrük eylerdik.»¹²

Elhâsıl, Peygamber Efendimiz'in kapısı önünde sofralar hiç eksik olmazdı. Tâ ki Fahr-i Âlem Efendimiz

11 Sahih-i Buharî Tecrid-i Sarîh terc. 10/118

12 Müsîm, 6/127; el-İsâbe, 1/405

Ebû Eyyûb'un hânesinden kendi Hâne-i Seâdetlerine teşrif ile nakil edinceye kadar bu minval üzere sofralar devam etmiştir.

Ebû Eyyûb'un hanesine gelen giden misafirler o kadar çoktu ki, huzûr-ı Seadet'e hep nöbetle girip çıkıyorlardı. Etrafdaki bütün kabileler de gelip Resûl-i Ekrem'i ziyâretle fevc fevc İslâmiyeti kabûl ediyorlardı.

Resûl-i Ekrem -sallallahu Teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz Ebû Eyyûb -radiyallahu anh-'in evinde yedi ay kadar kaldı. Bununla berâber boş durmadı. Evvelce devenin çökdüğü yerdeki arsaları satın aldılar. Ve oraya bir mescid inşâsına başladılar. Mescid-i Şerif'in binası tamam oluncaya kadar Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- namaz vakti nerede yetişirse orada namaz kılarlardı. Bazı kerre Ebû Eyyûb'un evinde kıldığı da olurdu.

Bir taraftan Mescid-i Şerif'in inşâatı devam ederken, bir taraftan Ezvâc-ı Tâhirât'ın ikametgâhına mahsûs odalar bina ediliyordu.

Mescid-i Şerif'in inşasında Peygamber Efendimiz bizzat çalışıyor, mübârek elleriyle kerpiç ve malzeme taşıyorlardı.¹³

Ebû Eyyûb'un Evi Hakkında Tarihi Malûmat

Ebû Eyyûb el-Ensâri -radiyallahu anh-'in evi kadîm bir seadethânedir.

13 Tecrid-i Sarîh terc. 10/114.

İbni Sa'd **Tabakâtü'l-Kübrâ**'sında bu ev hakkında şu bilgiyi vermektedir.

«Yemen Meliklerinden 25'inci melik olan Tübba-ı Evvel ki, ismi Umeyr ibn-i Dürû'dur. Bir rivâyete göre Es'ad Ebû Küreyb'dir. Bu zat Kitâb-ı İlâhî olan Zebûr ile amel ederdi. Bir vakitler seyahata çıkarak Hicaz'a geldi. Medîne-i Münevvere şehrinin asıl te'sisinden 700 ve bir rivâyette 1000 sene evvel, yani Peygamber Efendimiz'in Medîne-i Münevvere'ye hicretinden 700 veya 1000 sene evvel bu diyârdan geçerken yanında bulunan dörtyüz kişilik bir ulema ve hukema cemaatından şöyle bir haber işitti:

«Cenâb-ı Allah'ın insanları irşâd ve ıslah için gönderdiği Peygamberlerin sonu olan Hâtemu'l-Enbiyâ Mekke'de dünyaya teşrif edecek, bilâhare buraya -Yesrib- yani Medîne-i Münevvere'ye hicret ve burada vefât edecektir. Zuhûru zamanı da yaklaşmadır.»

Melik'in maiyyetindeki âlimler bu vesile ile melikden şöyle bir istirhamda bulunmuşlardı»

«— Ey Melik! Sizin makarr-ı saltanatınızda kâfi derecede ulemâ vardır. Bizi burada bırakınız. Ve bizim herbirimiz için bir hane yaptırınız. Me'mûldür ki; Hâtemu'l-Enbiyâ hazretlerinin Asr-ı Seâdetlerine erişir ve kendine mülâkî oluruz. Eğer kendilerine kavuşabilirsek sizi de haberdar ederiz,» dediler.

Bunun üzerine melik bu 400 ulema için birer ev yaptırdı. Ve herbirine birer de cariyeye verdi. Birçok mal ihşân etdi. Bir hâne de, gelecek Hâtemu'l-Enbiyâ Efendimiz için yaptırdı. «Ve o muhterem zat bu memlekete

hicret buyurduğu vakit bu hanede ikâmet buyursun» diye vasiyyetde bulundu.¹⁴

Rivâyet olunduğu vechile Peygamber-sallallahu aleyhi vesellem- Efendimiz'in mihman olduğu ev, yani Ebû Eyyub el-Ensârî-radiyallahu anh-'in hânesi o melikin Peygamber Efendimiz nâmına yaptırdığı hâneydi.

Bir gün Melik Samûl adındaki reis ulemâyı dâvet ederek şöyle bir emir verdi:

«— Şayed benim zamanımda beklenen Hâtemu'l-Enbi-yâ zuhûr edecek olursa pekâlâ. Eğer benden sonra zuhûr ederse o muhterem zat namına size bir mektup tevdi edecekim. Ve bu mektup elden ele, babadan evlâda emânet edilerek tâ âhîr-zaman Peygamberi'nin kendi eline varıncaya kadar devredilmelidir.» diyerek bir mektup ve üzerine de şu ibareyi yazdı:

لِلَّهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدُ

«Evvel ve âhîr her emir ve takdir Allah Teâlâ'nındır.»¹⁵

Mektûb

أَمَّا بَعْدُ يَا مُحَمَّدُ فَإِنِّي أَمَنْتُ بِكَ وَبِرَبِّكَ وَرَبِّ كُلِّ شَيْءٍ وَبِكُلِّ مَا جَاءَكَ مِنْ رَبِّكَ مِنْ شَرَائِعِ الْإِسْلَامِ

14 Ruhû'l-Beyan 3/265, el-Mevâhibu'l-Ledünniyye 1/63

15 Rûm sûresi / 4

وَالْإِيمَانَ وَإِنِّي قُلْتُ ذَلِكَ فَإِنْ أَدْرَكْتُكَ فِيهَا وَنِعْمَتْ وَإِنْ
لَمْ أَدْرِكْكَ فَاشْفَعْ لِي يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَلَا تَنْسِنِي فَإِنِّي مِنْ
أَهْلِ الْأَوْلِيَيْنِ وَيَا يَعْتُكَ قَبْلَ مَجِيئِكَ وَقَبْلَ أَنْ يُرْسَلَكَ
اللَّهُ وَأَنَا عَلَى مِلَّتِكَ وَمِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ.

«Melik-i Tübba' Umeyr bin Dürû'dan Allah'ın Resûlü ve Nebîsi olan Muhammed bin Abdillâh'a:

Emmâ Ba'd:

Tahkîk ben sana ve sana nâzil olan Kitaba imân etdim. Ve ben senin dînin ve sünnetin üzerineyim. Ve senin Rabbine imân etdim. Ve senin imân ve İslâm Şerîatına, Rabbinden getirdiğin şeylerin cümlesine iman etdim. Eğer senin vaktine erişebilirim ne güzel ne âlâ! Eğer erişmezsem bana Allah indinde şefaata kıl. Ve beni Kıyamet gününde unutma. Zirâ ben senin evvelîn-i ümmetindenim ki, gelmezden evvel sana bey'at etdim. Ben senin ve pederin İbrahim -aleyhisselâm-'ın milleti üzereyim.»

Melik bu mektûbu yazdırdıktan sonra maiyyetiyle berâber memleketi olan Yemen'e döndü. Aradan asırlar geçip de Hâtemu'n-Nebiyî'n -sallallahu Teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz Medine-i Münevvere'ye hicretle teşrif buyurunca Ebû Eyyub el-Ensârî -radiyallahu anh- Resûli Ekrem -sallallahu Teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz'e bu mektubu takdim etdi. Ebû Leylâ isminde bir zat tarafından takdim edildiğine dâir rivâyet de vardır. Bu mektubu kendilerine okurlar iken:

مَرْحَبًا بِالتَّبَعِ الْآخِ الصَّالِحِ

«Sâlih kardeş Tübba' merhabâ!» demiş ve bu cümleyi üç defa tekrar eylemişlerdir.

İmam Süyûtî'nin **Camîu's-Sağîr**'de rivâyet eylediği bir hadîs-i şerifte Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuşdur:

«*Melik-i Tübba'a sövmeyiniz. Zira o mü'min idi*» diğerk rivâyetde: «*O İslâm idi.*»

Bu Melik-i Tübba' bi'set-i nebeviyyeden 700 sene evvel Peygamber-i Zîşan Efendimiz'e imân etmiş bulunuyordu.

Duhân Sûresi'nin 28'inci âyetinde Vâcibu'l-Vücûd Rab Teâlâ Hazretleri Kavm-i Tübba'î zemmediyorsa da belâğat-ı ibâreden anlaşıldığına göre Melik-i Tübba'î zemmetmemiştir.

Melik-i Tübba' şu beyitleri altundan bir levha üzerine yazdırarak itimad eylediği kimselere tevdî eylediğini bazı müverrihler tahkik etmiştir. Bu levha mihmandâr-ı Resûl Ebû Eyyüb'un evinde saklı idi:

شَهِدْتُ عَلَى أَحْمَدَ أَنَّهُ رَسُلٌ مِنَ اللَّهِ بَارِئُ النَّسَمِ
فَلَوْ مَدَّ عُمْرِي إِلَى عُمْرِهِ لَكُنْتُ وَزِيرًا لَهُ وَابْنَ عَمِّ

«Ahmed isminde gelecek olan bir zât-ı kudsî-simâtın Hâlik'ul-Ervah olan Hak -Celle ve Alâ-'nın hak peygamberi olduğuna ben şimdiden şahâdet etdim. Eğer ben, ömrüm vefâ eder ve onun hayâtı zamanına ulaşabilirsem, onun

ya vezîri, yahud mümkün olursa amucazadesi olmak, yani en yakînlerinden bir kimse bulunmak şerefine mazhar olurdum.»

Hicretde Resûl-i Kibriya Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- bu hâne-i seâdetde altı ay kadar ikamet buyurmuş sonra bu hâne, Ebû Eyyûb -radiyallahu anh-'in evlâdlarına ve «Eflâh» nâmındaki kölesine intikal eylemiştir.

Eflâh, Ebû Kesir künyesiyle anılmakta olup Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin azadlı kölelerinden ve kibâr-ı tâbiîndendir. Ve sıkâ¹⁶ 'dan bir zât-ı aliyyül-kadrdır. Hazret-i Ömer, Osman ve Abdullah ibn-i Selâm'dan rivâyeti vardır. 53 târihinde vefat etmiştir.

Bir zaman sonra Eflâh da bu hâneyi Muğiyre bin Abdurrahman bin Hâris bin Hişâm'a onbin altun mukabilinde satmış, Muğiyre de o evi tamir ederek Medine-i Münevverre'nin fukarâsına tahsis eylemiştir.

Bir müddet sonra da âlimler için bir medrese olarak kullanılmış ve içinde bir de kütübhâne tesis edilmişti. Fakat zamanlar inkılâbıyla bu medrese de harab olmuş ve daha sonra zaviye olmuş, sonraları zaviye de harab olmuştu. Yalnız Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'in devesinin çöktüğü yer ve kapının üzerindeki kitâbe ve evin içerisindeki mihrab görülmektedir. 1261 tarihinde harab zaviyenin yerine «**Şihâbiyye Zaviyesi**» diye bir tekke yapılmış, hâlâ bugün burası «**Zâviye-i Cüneydiyye**» diye meşhurdur.

*

16 Sıkâ: Hadis rivayetinde rivayetine güvenilen, sözüne itimad edilen râvi demektir.

Nübüvvetden evvel Peygamber Efendimiz'e imân ile Ehl-i Tevhîd'den olan bazı kimseler

700-1000 sene evvel Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- için ev inşâ etdiren Melik-i Tübbâ' Umeyr bin Dürü', Seyf bin Zî-Yezen, Zeyd bin Amr bin Nüfeyl, Varaka bin Nevfel, Askalâni-i Hımyerî, Samuîl, Abdullah bin Selâm, İbn-i Sa'ye'nin iki oğlu, Bünyâmîn, Muhayrîk Kâ'bü'l-Ahbâr, Buhayrâ, Nestûrâu'l-Habeşe, Nastûrâu-Şâm, Sâhibu'l-Busrâ, Cârudu'l- Âlâ, Sâhibu'r -Rûmiyye, Mukavkis Sahib-i Mısır, İbn-i Sûriyâ, İbn-i Ahtab Kâ'b İbn-i Es'ad, Zübeyr İbn-i Bâtıyâ...

Şifâ-i Şerîf'te Peygamber Efendimiz'in mucizelerinden biri de duâ-i Nebevîleriyle az taâmın çoğalmasındır, denilmekte ve şu hâdise nakledilmektedir:

Ebû Eyyûb el-Ensârî der ki, «Resûlullah Efendimiz'le Ebû Bekir henüz Medîne-i Münevvere'ye hicret buyurmuşlardı. Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz benim evimde misafir buldukları sırada bir gün, Peygamber Efendimiz'in emriyle bir yemek hazırlamıştım. Yemek her ikimize ancak kifayet edecek miktardaydı. Fahr-i Âlem Efendimiz bana hitaben:

«— *Yâ Ebâ Eyyûb! Git Ensardan otuz kişi dâvet et de gelsinler bu yemekten yesinler,*» buyurdu.

Ben, fermân-ı Nebevî üzerine gittim. Otuz kişiyi davet ettim. Ammâ, muktezâ-yı beşerîyyet, telâşa düşdüm. Çünkü bizim evde mevcûda ilâve edecek fazla erzak bulunmadığı için hayrette kalmıştım. Derken dâvet üzerine misafirler geldiler.

Güzelce karınlarını doyurdular. Benim hayretim ve telâşım boşa gitti. Zira sofrada bulunan yemek olduğu gibi duruyordu. Sonra raûf ve rahîm olan Peygamber Efendimiz:

«— *Yâ Ebâ Eyyûb! Git daha altmış kişi dâvet et!*» diye buyurdu. Ben de altmış kişi daha çağırdım karınlarını doyurdular, gittiler. Yine Peygamber Efendimiz bu sefer yetmiş kişi daha dâvet etmeğimi emir buyurdular. Ben de gidip yetmiş kişi çağırdım, geldiler ve yiyip gittiler.

Peygamber Efendimiz bu sefer yirmi kişi davet etmeğimi emir buyurdular. Ben de kemâ fi's-sâbık o yirmi kişiyi çağırdım ve onlar da geldi ve karınlarını doyurup gittiler.

Ben sâye-i Peygamberî'de bu feyz ü bereket bolluğunu gözlerimle gördüm. Ve görenlerin hepsinin bu mûcize-i Peygamberi üzerine îmanları arttı ve İslâmiyyetleri kuvvetlendi. Ve Resûl-i Zîşân'a yardım ve muharebelerde imdâd eylemek üzere söz verdiler. Benim o gün hazırladığım yemekten sonradan gelen yirmi kişi ile berâber tamam yüz seksen kişi yemiş.»¹⁷

Abdullah ibn-i Abbas -radiyallahu anh-'den şöyle rivâyet olunmuşdur:

Gayet sıcak bir günde öğle üzeri Ebû Bekir es-Sıddîk -radiyallahu anh- Mescid-i Şerîf'e çıkmıştı. Hazret-i Ömer de onu takib etdi. Ömer sordu:

«— *Yâ Ebâ Bekir, bu kuşluk saatinde ne sebebe mebnî evinden çıktın?*»

Sıddîk-ı A'zam:

«– Beni bu saatde dışarı çıkaran ancak son derece acıkmandır,» dedi.

Hazret-i Ömer de:

«– Vallahi beni de bu vakitte evimden çıkaran başka bir şey değildir,» dedi. Demek ki her ikisi de evlerinde karınlarını doyuracak erzak bulamamışlardı. Derken Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz de bunların yanına çıkageldi ve :

«– Bu saatte evlerinizden ne sebebe mebnî çıktınız?» buyurdu. Onlar da:

«– Yâ Resûlallah, doğrusu her ikimiz de evlerimizde karnımızı doyuracak bir şey bulamadığımız için çıktık» dediler.

Peygamber Efendimiz Ebû Bekir ve Ömer -radiyallahu anhüma-, berâber Ebû Eyyûb el-Ensâri -radiyallahu anh-'in kapısına geldiler. Ebû Eyyûb ise her zaman Peygamber Efendimiz için süt veya yemek hazırlar ve saklardı. O gün Peygamberimiz mutadı olan vakitte teşrif buyurmadığı için Ebû Eyyûb da hazır olan taamı çocuklarına yedirmiş ve hurma bahçesine çalışmaya gitmişti.

Vaktâ ki bu üç kıymetli misafir Ebû Eyyûb'un kapısına teşrif etdiler. Ebû Eyyûb'un zevcesi Ümm-i Eyyûb -radiyallahu anhâ kapıyı açdı ve:

«– Hoş geldiniz! Arkadaşlarınızla beraber safâ geldiniz yâ Resûlallah!» diye karşıladı.

Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- Ümm-ü Eyyub'a:

«— *Ebû Eyyûb nerede?*» diye sorarken bahçeden sesini işiten Hazret-i Hâlid koşarak geldi ve:

«— Merhaba, hoş geldiniz, arkadaşlarınızla beraber safâ geldiniz yâ Resûlallah!» diye istikbal ettikten sonra:

«— Yâ Resûlallah, mutad olan zamanda teşrif buyurmadiğınızdan bahçede meşgul olmak için çıkmıştım beni afvediniz» dedi ve gitdi. Ağaçtan bir salkım hurma koparıp geldi. Salkım üzerinde üç çeşit hurma vardı: Yeşil ve koruk halinde olan = **büsür**, olgun hurma = **rutab** ve kuru hurma = **temr**. Peygamber Efendimiz - sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdu ki:

«— Yâ Ebâ Eyyûb! Bu salkımda olanlardan yalnız kuru kısımlarını bize ayır.»

«— Yâ Resûlallah, benim arzum şudur ki, şimdilik canınız hangisinden arzu buyurursa yiyiniz. Ben sizin için et keseceğim,» dedi. Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-:

«— *Eğer hayvan kesecek isen sütlü hayvan kesme*» buyurdu.

Ebû Eyyûb -radiyallahu anh- gitdi. Ve bir keçi oğlağı alıp kesdi. Hemen Ümm-i Eyyûb etin yarısını söğüş, yarısını da püryan kızartdı. Ve bir sıcak ekmek hazırladı. Yemek zamanı gelince Ebû Eyyûb Peygamber Efendimiz ve arkadaşlarının önüne sofrayı getirdi. Ve ekmeklerin üzerine etleri koyup:

«— Buyurunuz Yâ Resûlallah,» dedi. Bunun üzerine Resûl-i Kibriya Efendimiz buyurdu ki:

«— Yâ Ebâ Eyyûb bu ekmek ile etden bir parça al, kızım Fâtıma'ya götür. Çünkü ben biliyorum ki, nice zamandan

beri Fâtıma yemek yememiştir.» Ebû Eyyûb da bu emirleri ifâ edip avdet etti. Ve hep berâber sofraya oturdular. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu:

«– *Bütün bu nimetler; ekmek, et, hurma, taze hurma ne güzel! Bu nimetler şükür ister!*» diyerek mübârek gözlerinden yaşlar döküldü, ağladı ve:

«– *Nefsim yed-i Kudret-i Sübhânisinde olan Allah'ıma kasesim ederim ki, bu nimetler yüzünden yarın kıyâmet gününde siz sual olunacaksınız,*» buyurdu. «*Ancak bu hayatta siz böyle nimetlere mazhar olursanız elinizi o nimete uzatdığınız zaman «Bismillâh» diyerek başlayınız. Doyduğunuz zaman da Cenab-ı Hakka:*

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَشْبَعَنَا وَأَنْعَمَ عَلَيْنَا فَأَفْضَلُ

diyerek şükür ve duâ ediniz. Zirâ Cenâb-ı Hakk'ın verdiği rızık bu sebeble size kifâyet eder» diye buyurdu.

Vaktâ ki Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- azîmet etmek üzere ayağa kalktı, Ebû Eyyûb'a hitâb ederek:

«– *Yâ Ebâ Eyyûb! Yarın da sen bize gel!*» buyurdu. Mâlûm olduğu üzere Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'in Ahlâk-ı Muhammediyyesi öyle idi ki, bir kimse ona bir hayır ve iyilik yaptı mı mutlaka Zât-ı Risâletpenahileri de ona bir mükâfât ile mukabele etmek isterdi.

Resûl-i Ekrem'in bu dâvetini Ebû Eyyûb işitmemişti. Hazret-i Ömer dedi ki:

«— Yâ Ebâ Eyyûb işitmedin mi, Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- sana:

«— Yarın da seni bize gel,» buyurdu.

Onun üzerine Ebû Eyyûb -radiyallahu anh- ertesi günü Peygamber Efendimiz'e geldi. Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- Ebû Eyyûb'u çok sevdiği için mükâfat olarak ona bir câriyesini ihsân etdi. Ve:

«— Yâ Ebâ Eyyûb, bu cariye hakkında Allah'dan hayır iste. Çünkü bu câriye bizim yanımızda bulunduğu müddetçe kendisinden hayırdan başka şey görmedik» buyurarak bu câriyeden memnûn olduğunu ızhâr eyledi.

Ebû Eyyûb -radiyallahu anh- huzur-ı Resûlullah'dan

«— Ben Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in vasıyetlerinde hayır gördüm, o hayır da ancak bu câriyeyi âzâd etmektir» deyip derhal o kadıncağızı hürriyetine kavuşturarak âzâd eyledi.

*

Sâbitdir ki, Ebû Eyyûb -radiyallahu anh- Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- için hergün bir sofraya hazırlamağı âdet edinmişti. Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- de yanında bulunan Ashâb-ı Kiram ile teşrif ederler ve Allah Teâlâ'nın ihsânı olan yemekleri yerlerdi. Bu hâlisâne hizmetiyle Ebû Eyyûb -radiyallahu anh- Medine-i Münevverre'nin ağınyasından olmuşdu.

Medine-i Münevverre'de Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in hayatındaki komşuları İmam-ı Kastalânî'nin **Mevâhib-i Ledünniyye** kitabında yazdığı vechile şunlardır:

- 1- Hazret-i Hâlid Ebû Eyyûb el-Ensârî,
- 2- Sa'd ibn-i Muâz,
- 3- Umâre bin Hâzîm,
- 4- Zeyd bin Sâbit -radiyallahu anhum-

*

Ebû Eyyûb el-Ensârî ve Mus'ab İbni Umeyr'in Kardeşlikleri

Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- Medîne-i Münevvere'ye hicret buyurduktan sonra hadis-i şeriflerinde «*ikişer ikişer Allah uğrunda kardeş olunuz*» buyurduktan sonra emr-i Risâletpenâhî mücibince Muhâcirin ile Ensâr-ı Kiram arasında hak üzerine ve hayatta birbirlerine yâr ve hemdem olmak şartıyla kardeşlik yâni âhîret kardeşliği muâhedesi yapılmıştır. Fakat bu kardeşlikte verâset sonradan nesh edilmiş, ancak kardeşlik râbitası kuvvetle devâm etmiştir.

Bu zevât-ı kiram da 45 muhacir ile 45 ensâr'dan mürekkebirdir. Ve bir rivâyette elli muhacir ile elli ensâr arasında akdedilmiştir. Bu muahede Enes bin Mâlik -radiyallahu anhu-'in evinde cereyan etmiştir.

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem -sallallahu Teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz bir hadis-i şeriflerinde: «*Ey muhâcirin ve ensâr! Biliniz ki, sizin kardeşlerinizin burada malları ve kabileleri bulunmadığından her biriniz gelen muhâcirlerden birer, ikişer, üçer kişinin iâşesini deruhde etmelidir.*» buyurunca: Artık cihân tarihinde bir eşi ve

örneği görülmeyen bu ictimâî teâvün ve tesanüd çok yüksek ve derin bir sûrette teessüs etmiştir.

Âhîret Kardeşliği ile Birleşen Ashab-ı Kirâm'dan Bazıları

Muhâcirin		Ensâr	
Ebu Bekir Sıddık	-radiyallahu anh-	Hârise bin Zeyd	-radiyallahu anh-
Ömerü'l-Fârûk	"	Utbân bin Mâlik	"
Osmân Zî'n-Nüreyn	"	Evs ibn-i Sâbit	"
Ebu Übeyde bin Cerrah	"	Sa'd ibn-i Muaz	"
Abdurrahman ibn-i Avf	"	Sa'd ibn-i Rebî'	"
Zübeyr ibnu'l-Avvâm	"	Seleme bin Selâme	"
Talha bin Ubeydullah	"	Kâ'b ibn-i Mâlik	"
Ca'fer-i Tayyar	"	Muâz ibn-i Cebel	"
Said ibn-i Zeyd	"	Übeyy ibn-i Kâ'b	"
Mus'ab ibn-i Umeyr	"	Ebû Eyyûb el-Ensârî	"
Ebu Huzeyfe bin Utbe	"	Abbâd ibn-i Bîşr	"
Ammâr ibn-i Yâsir	"	Münzir bin Amr	"
Ebu Zerr'il-Gıfârî	"	Üveym ibn-i Sâide	"
Hâtıb ibn-i Ebi Beltea	"	Huzeyfe bin Yemân	"
Selmân-ı Fârisî	"	Ebu'd-Derdâ Uveymir	"
Bilâl-i Habeşî	"	Ebû Ruveyha Abdullah	" ¹⁸
Hamza bin Abdilmuttalib	"	Zeyd ibn-i Hârise	"
Osman bin Maz'ûn	"	Ebu Heysem bin Teyyihân	"
Câbir bin Abdillâh	"	Mikdâd ibn-i Esved	"
Abdullah ibn-i Cahş	"	Ebû Mersed Ğanevi	"
Zeyd bin Hattâb	"	Hârise bin Sâimme	"
Vehb ibn-i Sa'd	"	Ma'n ibn-i Adiyy	"
Şücâ' bin Vehb	"	Evs bin Havli	"
Vâkîd bin Abdillâh	"	Bîşr ibn-i Berâ	"
Temîm Mevlâ Hirâş	"	Hubâb Mevlâ Utbe	"
Sa'lebe bin Amr	"	Mu'teb bin Avf	"
Aiz bin Mâis	"	Süveybî bin Harmele	"
Abdullah ibn-i Mahreme	"	Ferve bin Amr	" ¹⁹

18 Tecrid-i Sarîh terc. 10/121 vd.

19 el-Bidâye ve'n-Nihâye, 3/226

Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh-'ın Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in refâkat-i Peygamberiyyesine mazhâriyeti yalnız mihmandarı bulunduğu altı yedi aylık zamana münhasır değildir. Bu refakat, ünsiyet ve muhabbet o derece inkişâf etmişti ki, Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Ebû Eyyûb'un evinden kendi hâne-i seâdetlerine geçdikten sonra daha ziyâde şiddetlenmiş ve **Aşk-ı Resûlullah** ve «**Fenâ fi'r-Resûl**» mertebesine nâil olmakla beraber Allahu a'lem «**Fenâ fillâh**» derecesine kadar ilerlemiştir.

Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh- ömrü boyunca sîret-i Ahmediyye ve Sünnet-i Seniyye-i Muhammediyye dâiresinde teâlî ve tefeyyüz eylemiştir.

Ebû Eyyûb'el-Ensârî -radiyallahu anh- irtihâl-i Muhammediyi müteâkıb Medîne-i Münevvere'de duramayarak Hasret-i Habib-i Kibriyâ aşkıyla kendini Cihâd-ı Fisebîllâh'a vakfetmiş ve nihâyet bu uğurda canını vererek çok sevdiği mahbûbuna İstanbul'da kavuşmuştur.

Medine-i Münevvere'de Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'in yaptırdığı Mescid-i Şerîf'in arsası Benî Neccâr'dan Sehl ile Süheyl nâmında iki yetim çocuğa aiddi. Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- o arsayı on miskal altuna satın aldı. Bu parayı da Ebû Bekr Sıddîk -radiyallahu anh- verdi. Bir rivâyete göre ise bu parayı Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh- ödemiştir. Çünkü, bu iki yetim Ebû Eyyûb'un himâyesinde ve vesâyetindeydiler. Evvelce çocuklar:

«— Biz para istemeyiz. Burada madem ki mes-cid yapılacaktır, Allah rızası için hediye ediyoruz.»

demişlerse de Peygamber Efendimiz bu teklifi kabûl buyurmamıştır.²⁰

Mescid-i Şerif-i Nebevî'nin inşasında Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh-'in maddeten ve mânen de çok çalıştığı muhakkaktır.

Hazret-i Hâlid -radiyallahu anh- bütün ef'âl, akvâl ve ahvâliyle Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'in sünnet-i Seniyyelerine fevkalâde ittibâ ederlerdi.

Yukarıda belirtildiği vechile Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- çiğ sarımsak ve soğan yemediği için Ebû Eyyûb'un da «Madem ki benim sevgilim yemiyor, şimdiden sonra ben de yemem.»²¹ diye karar vermesi, sünnet-i Muhammediyye'ye ittibâ ve ona mahabbette sebât etmek husûsunda ne dereceye ulaştığını gösterir.

Ebû Eyyûb'un Mescid-i Nebevî'de İmâmeti

Hicretin 25'inci senesinde Hazret-i Osman Zinnûreyn -radiyallahu anh-'in hilâfeti zamanında zuhûr eden fitnede Hazret-i Osman -radiyallahu anh- bazı sebeplerden dolayı Mescid'de namaz kıldıramıyordu.

Medîne ahâlisi evlerine çekilmişti. O zaman Mescid-i Nebevî'de müezzinlik eden «Sa'd el-Karrâd» Alî -kerremallahu vecheh- Hazretlerine müracaatla:

«-- Yâ Alî cemâate kim namaz kıldıracak?» diye sordu.

İmam Ali Hazretleri de:

20 Tecdîd-i Sarîh Terc. 10/107 vd.

21 Ashab-ı Kıram 4/271; Tirmizî 4/261

«— Git Hâlid Ebû Eyyûb el-Ensârî'yi dâvet eyle de gelsin imam olsun, Mescid-i Şerif'de namazı o kıldırın.» diye emir verdi. Bunun üzerine Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh- birçok zamanlar imamlık vazîfesini îfâ eylemiştir.

İşte bu hâdise Hz. Ali -radiyallahu anh-'ın kendisi varken Ebû Eyyûb -radiyallahu anh-'a imâmet vazîfesini tevcih buyurması Hazret-i Mihmandar'ın Ashâb-ı Kiram arasında müstesna mevkiini göstermeğe kâfidir. O zamana kadar Hz. Halid beynennâs Ebû Eyyûb lâkabıyla şöhret bulmuştu. Ali -radiyallahu anh- den isminin Hâlid olduğu o zaman işidilerek malûm olmuştur.

Ebû Eyyûb -radiyallahu anh- bir tarihte kendisini imamlığa ehil görmemişti. Halk Ebû Eyyûb Hazretlerine:

«— Bize bir imam ol da namazı kıldır» dediklerinde, bu vazifeyi kendisine münhasır olduğundan dolayı bizzarûre kabul etmiş ise de, «bir zaruret vaki olmadıkça» bir daha imameti kabul etmemek üzere teahhüde bulunmuştur.

Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh- hâne-i seâdetinde bulunduğu vakit ailesi halkına çok konuşmamalarını, hattâ sükût etmelerini emrederdi. Fakat namaza durduğu zaman serbest konuşmalarına müsaade ederdi. Bunun sebebinin sorduklarında cevâben:

«— Ben namazda iken sizin konuştuklarınızı hiç işitem.» diye buyurmuşlardır.

Hattâ bir defa Ebû Eyyûb -radiyallahu anh- bir mescidde namaz kılariken mescidin duvarı yıkıldığı halde başını bile çevirmemiş, tavır ve huzurunu dahi bozmamıştır.

Zira namaz hem riyazat-ı nefis ve hem de riyazat-ı cesedi mütezammındır.

Hazret-i Ali -kerremallahu vecheh- Havaric tâifesini tedib etmek üzere Irak'a hareket ettiği zaman Medine-i Münevvere'de emâret makamına Ebû Eyyûb -radiyallahu anh-'ı vekil ta'yin etmişti.

Bir müddet sonra Ebû Eyyûb, emaret makamından istifa ile Irak'a giderek Ali -radiyallahu anh-'e iltihak eylemiştir.

Ali -radiyallahu anh-, Haricileri tedibinde Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anhi sancaktar eylemiştir. Nehrevan muhârebesinde Ebû Eyyûb, sancakdardı; fakat bilâhare hiçbir muharebede sancakdarlık ve alemdarlık etmemiştir.

Diğer muharebelerde Ali -radiyallahu anh- ile bulunmuş, hattâ Hâricilerin emîrini Ebû Eyyûb -radiyallahu anh-, eliyle katletmiştir. Ali -radiyallahu anh-'ın bütün muharebelerinde maiyyetinden hiç ayrılmamıştır. Yalnız «Siffin»de bulunmamıştır.²²

*

Emevîler zamanında Mervan bin Hakem, Medine-i Münevvere'de sekiz sene kadar valilik etmişti. Kötü muamelelerinden herkes ondan münfaildi. Ekseri namazları geciktirerek kıldırırdı. Hele Cuma namazını da müstehab olan vakitten geçirirdi. O zamanlar imamet vazifesini valiler ifâ ve edâ ettikleri için Mervan'ın bu hareketi cemâatin hoşuna gitmemiş ve ulemanın rızasına muvafık olmamakla beraber Mervan'ın serkeşliği yüzünden kimse ona karşı cesâret edip de bir şey söyleyememişti. Lâkin Ebû Eyyûb

el-Ensârî -radiyallahu anh- bu vaziyete tahammül edememiş ve Mervan'a hitaben:

«— Ey Mervan! Beş vakit namazı, bâhusus Cuma namazlarını müstehab olan vakitlerinden özürsüz tehir etmek câiz değildir. Sen Şeriat-i Muhammediyye'ye ve Sünnet-i Ahmediyye'ye muvâfık hareket edersen biz de sana muvafakat ve iktidâ ederiz ve illâ biz de sana muhâlefetle seni reddederiz.» demiştir.²³

İşte Ebû Eyyüb el-Ensârî -radiyallahu anh-, hayatı boyunca ibâdet ve tâatını ve hattâ âdetlerini bile Tarikat-ı Muhammediyye'ye ve Sünnet-i Ahmediyye'ye göre tanzim etmiştir. Hak ve hakikat uğrunda hiç kimseden pervâ etmemiştir.

*

Ebû Eyyüb el-Ensârî -radiyallahu anh- bir tarihte Medine'den Şam'a teşrif etmişti. Muaviye'nin huzuruna girdiği vakit: «Hazreti Resûlullah doğru söylemiş,» diyerek Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'in mucize olarak vukuundan evvel haber verdiği ahvali gözleriyle gördüğünden birdenbire hadîs-i şerîfi hatırlamış ve tasdik etmişti. Muaviye sordu:

«— Ya Ebâ Eyyüb, niçin «Resûlullah doğru söylemiş,» dedin. Yoksa burada teaccüb edecek bir şey mi gördün?»

Ebû Eyyüb -radiyallahu anh- dedi ki:

— Peygamber Efendimiz bir gün bize, şimdi sizin meclisinizde görmekte olduğum ahvalin hülâsasını aynen haber vermişdi. Ve.

«— Ey Ensâr! Benden sonra servet ve saltanat sâhîbi olan ümerayı görmeniz muhakkaktır. O vakit sizler Şeriat-ı Muhammediyye'ye sarılmak suretiyle sabr u sebât etmelisiniz ki ancak doğru yolu bulabilesiniz,» buyurmuşdu.

Filhakîka Muaviye zamanında ferah ve zevk u safâ başlamış, herkes mülk ve servet sâhibi olmuş, devlet zenginleşmiş, ümerânın kapılarında nöbetçiler kullanılmağa başlanmış, harem ağaları sarayda bulundurulmuş, velhâsıl dünya âlâyîşine rağbet artmışdı.

Muaviye Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh-'e:

— Ne var, Şer-i Şerife tecavüz edilmiş bir hal mi gördün? demek istemişti.

Ebû Eyyûb -radiyallahu anh- de:

«— Evet, Sünnet-i Muhammediyyelerin yerini bid'atların tutmuş olduğunu gördüm. Sana yalnız takvayı tavsiye ederim,» cümlesiyle iğbirârını açıklamış ve hiç cekinmeden:

— «Senin meclisine bir daha gelmem,» deyip Şam'ı bırakarak İbn-i Abbas -radiyallahu anh-'in yanına Basra'ya hareket etmiştir.

Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh-'in Basra'ya teşrifini haber alan Basra ahalişi kendisini istikbâl ile günlerce şenlikler yapmışlardır.

O zaman Basra valisi bulunan, Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'in amcazâdesi Abdullah İbn-i Abbas -radiyallahu anhüma-, Ebû Eyyûb -radiyallahu anh-'ı kendi konağına almıştır.

Malûm olduğu üzere Abdullah İbn-i Abbas -radiyallahu anh- genç yaşında Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'e kavuşmuş ve duâ-yı Nebevî'ye mazhar olarak o vesile ile de ilim, irfan, ahlâk-ı hasene ve servet ü sâ mân sahibi olmuştur.

Kur'ân-ı Azîmu'Ş-şân'ı en evvel tefsir eden, Abdullah İbn-i Abbas -radiyallahu anhümâ-'dır. İşte Basra vâlisi İbn-i Abbas -radiyallahu anhhümâ- bu büyük misafiri Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh-'e o kadar izzet ve ikram, o kadar hurmet ve mahabbet etmiştir ki, hiç bir kimsenin, hiçbir zaman misafirine bu derece ikram ve ihsan ettiği işidilmemiştir. Şöyle ki:

Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh-, İbn-i Abbas Hazretlerine misafir olunca İbn-i Abbas -radiyallahu anhümâ-, konağının kapısının halkasını tutarak:

«- Yâ Ebâ Eyyûb, Resûl-i Kibriyâ Hazretleri Mekke'den Medine'ye hicret buyurduğu zaman sen nasıl evini zât-ı Risâletpenahî'ye teslim etmişsen, -senin yaptığını yapamam amma-, ben de bugün konağımı bütün eşyalarıyla beraber sana tahsis ve teslim ediyorum,» diyerek evinin anahtarlarını Ebû Eyyûb'a teslim etmiş ve kendisi de başka bir konağa nakletmiştir.

Bir müddet sonra Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh-, Basra'yı terkedeceği zaman İbn-i Abbas -radiyallahu anhümâ- konağının bütün kıymetli eşyasını muhterem misafirine hediye ettiği gibi, ayrıca 2000 dirhem -bir rivayetde 4000 dirhem gümüş ile, yirmi- bir rivâyetde kırk- köle ihsan ve takdim etmiştir. Nitekim Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- de:

«Kadr ü kıymet sahibinin kıymetini ancak kadr ü kıymet sahibi bilir.»²⁴ buyurmuşlardır.

Ebû Eyyûb'un şeref ve fazileti böylece bilinmiş ve bildirilmiştir.

Mamâfih, Ebû Eyyûb -radiyallahu anh-, kölelerin hepsini rızay-ı ilâhî için âzâd etmiş ve diğer aldığı paralarla eşyaları da kölelere vermiştir. Bu sûretle de Sîret-i Muhammediyye'ye kâmilen ve tamamiyle temessük ve ittibâ eylediğini isbat etmiştir. -radiyallahu anh-

İşte bu hâdise bütün Ashab-ı Kiram -radiyallahu anhüm- hazaratı, Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh-'in fazilet ve meziyyetini ve bilhassa onun ashab arasında haiz olduğu mevki ve şerefi takdir eylediklerini kemal-i vuzûh ile göstermekdedir.

*

Abdullah ibn-i Ömer -radiyallahu anhümâ-, diyor ki:

Ben pederim Ömeru'l-Faruk'un sağlığında evlendim. Ve sünnet-i Muhammediyye'nin icrası için düğün sofrası yaptım. Ashab-ı Kiram'ı ve bu meyanda mihmandar-ı Resul-i Kibriyâ Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh-'i de davet etdim. Lâkin düğün evinde mâl-i ganimetden elimizde bir yeşil perde vardı ki, kadınlarımızın gönülleri hoş olsun diye o perdeyi de asmışdık. Misafirlerimiz gelmeğe başladı. Bir müddet sonra Hz. Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh- de teşrif eyledi. Ve kemâl-i tevâzu ile yerine oturdu. Bu münasebetle hepimiz mahzûz ve mesrûr olmuştuk.

Lâkin bir aralık Ebû Eyyûb'un mübârek gözleri o yeşil perdeye ilişince muğber oldu ve teessürünü şu sözleriyle izhâr etdi:

«– Ey âdil ve kerim olan kardeşim Hazret-i Ömer'in oğlu Abdullah! Siz ki Ashab-ı Kîram'ın ileri gelenlerisiniz. Böyle Peygamber Efendimiz'in zamanında olmayan -duvarları lüzumsuz yere örtmek- bid'atlarını ve israflarını yapmanız Peygamber Efendimiz'in sünnetine muhalif ve dünya zinetine fazlaca meyil ve rağbet etmek değil midir?» deyince ben de mahcûb olarak şöyle cevap verdim:

– Haklısın Yâ Ebâ Eyyûb! Ancak bu mes'elede benim her ne kadar rızam yok ise de, kadınların ısrarı ve mübah olan şeylerin isti'mâlinin kadınlarca câiz sayılmasından dolayı müsaade etdim.

Bunun üzerine Mihmandar-ı Resûl, Ebû Eyyûb, benim özrümü kabul etmeyip bana şöyle red cevabı verdi:

«– Yâ Abdullah! Sen ki, Hazret-i Ömer gibi bir zatın muhterem evlâdısın. Siz nâsın muktedâ bihi olacaksınız? Evet, kadınlara isteyenler mağlûb olsunlar! Halbuki senin kadınlara mağlûb olmanı hiç münasib görmüyorum. Öyle ise bana müsâade et, ben Sünnet-i Muhammediyye'ye muhalif münker ve bid'at olan yerlerde duramam,» diyerek kalktı ve hiç durmadan ve düğün yemeği yemeden avdet buyurdu.

*

Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anhü'l-Bârî- Efendimiz'in, Kurrâ-i kîram'dan bir Hâfız-ı kelâmullah olduğu da sâbittir.

Asr-ı Seâdet'te Ashab-ı Kîram -radiyallahu anhüm- arasında Kur'an-ı Kerimi ezberleyenler çokdu. Kur'an-ı

Kerim nâzil oldukça mü'minler derhal ezberliyor ve bunu kendilerine dînî bir vazife sayıyorlardı.

Başlıca hâfızlar, bizzat Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz başta olmak üzere, Ebû Bekir Sıddîk, Ömer ibnu'l-Hattab, Osman Zi'n-Nûreyn, Ali bin Ebû Talib, Talha, Sa'd, İbn-i Mes'ûd, Sâlim, Übeyy bin Kâ'b, Ebû Hüreyre, Muaz bin Cebel, Ebu'd-Derdâ, Zeyd ibn-i Sâbit, Sa'd bin Ubâde, Ubâde bin Sâmit, Ebû Eyyûb el-Ensârî, Abdullah ibn-i Abbas, Abdullah ibn-i Amr İbnu'l-Âs, Mus'ab bin Umeyr, Âişe-i Sıddîka, Hazret-i Ömer kızı Hafsa, Ümm-i Selmâ -radiyallahu anhum-'dür. Bunlardan başka bir çok hâfızlar daha vardı.

İrtihâl-i Nebevî'den sonra kıraat ilmini ta'lîm eden sahabenin büyüklerinden bazıları da Ubeyy ibn-i Kâ'b, Osman Zi'n-Nûreyn, Ali bin Ebî Talib, Zeyd ibn-i Sabit, Abdullah ibn-i Mes'ûd, Ebû'd-Derdâ, Ebû Mûsâ'l-Eş'arî, gibi Ashab-ı Kiram hazeratıdır.

İbn-i Sa'd Tabakat-ı Kübra'sında:

Ebû Bekir Sıddîk -radiyallahu anh-'in zaman-ı hılâfetinde Sûriye'ye sevk edilen ordunun kumandanları arasında Yezid bin Ebî Süfyan vardı. Bu zât, salih ve hayırlı bir kimse idi ki, «Yezîdü'l-Hayr» nâmıyla anılmaktadır.²⁵

Ömeru'l-Faruk -radiyallahu anh-'in hılâfetinde Yezid bin Ebî Süfyan şöyle bir mektup yazmış ve «Yâ Emîre'l-Mü'mînin! Şâm taraflarında ehl-i İslâm çoğaldı. Kur'an-ı Kerim muallimlerine ve ahkâm-ı diniyyeyi öğretecek âlîmlere ihtiyaç arttı. Bu hususda bana acele yardım buyur,» demişdi.

25 Muâviyenin kardeşidir, Muâviye'nin oğlu olan Yezid değildir.

Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- de kurra ve ulemâ-i kiram'dan şu beş kişiyi davet etdi: Muaz ibn-i Cebel, Ubâde bin Sâmit, Übeyy ibn-i Kâ'b, Ebû Eyyûb el-Ensârî ve Ebu'd-Derdâ -radiyallahu anhüm- ve onlara:

«– Şayed hepiniz gidemez iseniz içinizden bâri üç kişi intihâb ediniz ve derhal hareket ediniz» diye Hazret-i Ömer emir verdi. Cevâben:

«–Yâ Emîr'el-Mü'minîn, biz o ihvânımızı ihmâl edemeyiz. Ancak içimizde Ebû Eyyub el-Ensârî gibi yaşlı ve Übeyy ibn-i Kâ'b gibi hasta kimseler vardır. Binâenaleyh anlaşılıyor ki bu vazife üçümüze tevcih ediliyor» diyerek, Muâz ibn-i Cebel -radiyallahu anh- Filistin'e, Ebû'd-Derda -radiyallahu anh- Şam'a, Ubâde bin Sâmit -radiyallahu anh- de Humus'a gönderilmişti.

Nitekim hadis-i şerifte de:

خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ

«Sizin en hayırlınız, Kur'an-ı Kerîmi öğrenen ve öğrendir»²⁶ buyurulmuştur.

✽

Ebû Eyyûb'un Endişesi

Bir hadîs-i şerifte buyurulmuş ki:

«Dünyada sizin yaptığınız amelleriniz, sizin akraba ve

26 Buharî, Fezâilu'l-Kur'ân, 21; Ebû Davud, Vitr; Tirmizi, Sevâbu'l-Kur'ân, 15.

kabilenizden, ehıbbâlarınızdan evvelce vefât etmiş olan ölülerinize bildirilir. Eğer yaptığınız amel hayır ise ölüler sevinir, eğer ameliniz kötü ise müteessir ve mükedder olur. Ve Cenâb-ı Hakk'a: «Yâ Rab, bize hidâyet eylediğin gibi bizden geriye kalanlara da hidâyetini eriştir,» diye dua ederler.» Diğer bir hadîs-i şerîf'de de:

«Ey ümmetim! Ölülerinizi kötü amellerinizle rüsvay ve mahcub etmeyiniz. Zirâ kabirlerinde yatan ölü dostlarınıza sizin kötü amelleriniz arz olunur, bildirilir» buyurulmuştur.

Bu hadîs-i şerîfi bir vâiz va'zında okuduğunda Ebû Eyyûb -radiyallahu anh- de bir arkadaşıyla dinlemiş. Bunun üzerine Ebû Eyyûb Hazretleri vaize:

– Sen bu sözleri kime söylüyorsun ey âlim? buyurdu. Âlim de:

– Vallahi sizin ikinize söylüyorum, deyince Ebû Eyyûb şöyle bir münâcâtda bulundu:

«– Yâ Rab, ben sana sığınırım o hallerden ki, benden evvel vefât eden aziz dostlarım Ubâde bin Samit ile Sa'd ibn-i Ubâde'ye karşı, işlediğim amel ile beni rüsvay ve mahcub etme Allahım!» diyerek endişesi artmış ve baygınlık geçirmiştir.

Ebû Eyyûb'un İrfan, tevazu ve kemalâtını takdir eden vaiz de bunun üzerine Ebû Eyyûb'a:

«– Allah Zü'l-Celâl Hazretleri bir kulunu sevdi mi, onun dünya ve âhîrette aybını örter. Ve salih amelleriyle halk nazarında onu teşhir eder» diyerek Ebû Eyyûb'un endişesini hafifletmeğe çalışmıştır.

Ebû Eyyûb Hazretlerinin tevazu ve endîşesinden biz mü'minler hisse-i ibret almalıyız!

Nitekim Ashab-ı Kîram'dan Ebu'd-Derdâ -radiyallahu anh- duâsında:

«— Yâ Rab, ben sana sığındım o amelden ki, yarın huzur-i Hâkimiyyetinde mahşer halkının içinde ve bâhusûs Peygamberler ve Peygamberimizin ve Ashab-ı Kîram'ın, sulehâ, ulemâ ve hele aziz arkadaşım ve dostum Abdullah ibn-i Revâha'nın önünde mahcub ve rûsvay olmaktan tekrar tekrar Zât-ı Ulûhiyyetine ilticâ ediyorum» diye niyaz ederdi.

وَ إِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ
وَلَبِئْسَ الْمِهَادُ

«Ona Allah'dan kork denildiği zaman izzet(-i nefsi, câhilâne kibr)i kendisini (daha ziyâde) günah işlemeğe götürür. İşte öylesine cehennem yetişir. O hakikâten ne kötü yerdir.»²⁷

İbn-i Mes'ûd Hazretleri de buyurmuştur ki:

— Bir kimseye «Allah'dan kork!» denildikde o kimse kabûl etmeyip, «Sen nefsinle meşgul ol,» diyerek reddederse o kimse indellah günâh-ı kebâir işlemiş olur. Bir misal:

Ömer ibnû'l-Hattab -radiyallahu anh-'e «Allah'dan kork!» denildiğinde derhal yanağını yere sürerek tevâdüan lillâhi

Teâlâ Allah'dan korkar olduğunu ızhâr eylemiştir. Bu da hak sözünü kabûlde terbiye-i dîniyye ve ahlâk-ı islâmîyyeden en mühim bir nümûnedir... İbret alın!²⁸

Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh-, Mescid-i Şerif-i Nebevîden bir münâfığı ayağından tutup dışarı atmış ve diğer birini de döverek Mescid-i Şerif'den kovmuştur.

Bir gün Mescid-i Şerif-i Nebevî'de münâfıklar toplanmışlar, Müslümanların ne konuştuklarını dinliyorlardı. Ve mü'minlerle istihzâ ediyorlardı. O esnada Peygamber Efendimiz -salallahu aleyhi ve sellem- Mescid-i Şerif'e teşrif buyurdular. Münafıkların gizli gizli konuştuklarını ve seslerini kıstıklarını gördü. Bunun üzerine Resûl-i Kibriyâ:

«– Bu adamları Mescid'den dışarı çıkarınız,» diye emir buyurunca derhal hepsi yaka-paça kovuldular. O sırada öteden Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh- ayağa kalktı. Amr ibnu'l-Kays adındaki münafığı yakaladı ve ayağından sürüyerek Mescid-i Seâdetden dışarı attı. Merhum münafık:

– Ey Ebâ Eyyûb! Benî Sa'lebe'nin harmanından mı çıkarıyorsun? demek istedi ki, gûya Mescid-i Şerifin arsası Benî Sa'lebe'nin yeriymiş. Fakat Ebû Eyyûb dinlemedi. Sonra Ebû Eyyûb Hazretleri, Râfi' bin Vedîa nâmındaki başka bir münafığa hücum ederek yakasından çekip yere itdi ve yüzüne bir tokat atarak Mescid-i Şerif'den kovdu.

Ebû Eyyüb'un Vahiy Kâtibliği ve Alemdarlığı

Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem Hazretleri «Ümmî» idi. Kur'an-ı Kerim'de Hak Teâlâ ve Tekaddes Hazretleri, O'nun ümmiliği hakkında:

وَمَا كُنْتُمْ تَتْلُوا مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكُمْ
إِذَا لَازَمْتَابِ الْمُبْتَلُونَ.

«– Habîbim! Sen Kur'an-ı Kerim indirilmeden evvel bir kitab okur ve sağ elinle de yazı yazar olmadın. Eğer vahiyden evvel okur-yazar olsaydın müşrikler senin hakkında şübhe ederlerdi.»²⁹ buyurmuştur.

Kur'an-ı Kerim şu vahiy kâtibleri tarafından yazılmaktaydı:

Ebû Bekir, Ömer, Osman, Alî, Hâlid, Muaykib, Ebân, Şurahbîl, Muaviye, Abdullah bin Erkam, Ebû Eyyüb el-En-sâri, Zübeyr ibnü'l-Avvâm, Muğıyre, Büreyde, Süheyl, Hâtib gibi zevat-ı muhteremdir -radiyallahu anhüm ecmaıyn... Yalnız bunların bir kısmı da muhaberat kâtibliğinde bulunmuşlardır.

*

Mihmandar kelimesi, Farscadır. «Husûsî bir misafiri konuklamağa memur olan kimse» demektir.

Alemdar kelimesi ise, «Alem»den alınmış, Arabcadır. «Bayrak tutan, sancak tutan, sancakdar, bayrakdar» mânâsındadır.

Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh-'in «mihmandarlık» unvanı müsbet ve meşhûrdur. Bu hususta bütün ulemâ müttefiktir.

Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'in bütün muharebelerinde maiyyet-i Peygamberîde bulunmuş olan Hâlid Ebû Eyyûb -radiyallahu anh- hiç sancaktarlık etmemiştir. Ancak Hazret-i Ali'nin maiyyetinde Nehrevan muharebesinde sancaktarlık etmiş, bilâhere hiçbir muharebede sancaktar ve alemdar olmamıştır.

Ebû Eyyûb'un Hac Bahsinde Bir Fetvası

İhramda olan bir kimsenin, başını yıkaması hakkında Abdullah İbni Abbas -radiyallahu anhümâ- «yıkayabilir» diye ictihadda bulunmuş ve Misver bin Mahreme de «yıkayamaz» diye fetva vermiştir. Bu sûretle aralarında ihtilaf vuku bulunca bu meseleyi Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh-'den sorulmak üzere Abdullah İbn-i Abbas -radiyallahu anh-, Abdullah bin Huneyn-i gönderdi.

İbn-i Huneyn, Ebû Eyyûb Hazretlerini ihramlı olduğu halde tesadüfen bir kuyunun yanında başını yıkarken buldu. Ebû Eyyûb bir elbise ile vücûdunu örtmüştü. Kendisine selâm verince «Kimdir o?» diye sordu. İbn-i Huneyn: «Abdullah İbn-i Huneyn'im, beni İbn-i Abbas size gönderdi. Sizden, Resûlullah Efendimizin kendisi ihramda olduğu zaman başını nasıl yıkardı?» diye soruyor, dedi.

Ebû Eyyûb elini kendini örten peştemal üzerine koydu. Ve peştemalı başından göğsüne kadar indirdi. Başını temamiyle görünürdü. Sonra su dökmek üzere bulunan adama «su dök!» diye

emretti. Ve adam da Ebû Eyyûb'un başına su döktü. Ebû Eyyûb iki elini gâh ileri gâh geri sürerek başını oğuşturdu. Ve:

– İşte Resûlullah Efendimiz ihramda iken başını böyle yıkadığını gördüm, diye buyurdu.

Sonra Abdullah ibn-i Huneyn Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin bu fiilî ve kavîf cevâbını İbn-i Abbas ile Misver'e haber verince Misver, İbn-i Abbas'a:

– Artık ben sizinle bir daha münakaşa etmem, demiştir.³⁰

Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh- bir defa Mekke-i Mükerreme'de Safâ ile Merve arasında Peygamber Efendimiz'in Mübârek Sakal-ı Şeriflerine bir kuş tüyünün konmuş olduğunu görmüş. Âşık u sâdik olan Hazret-i Mihmandar bu hayatda canı kadar hattâ canından ziyâde sevdiği Resul-i Ekrem Efendimiz'in mübârek lıhye-i seâdetlerinde bir kuş tüyünün bile bulunmasına gönlü râzı olmadığı için derhal müsâade-i Muhammediyye'ye tevessül ederek o kuş tüyünü kendi eliyle alıp bir tarafa attı.

Raûf ve rahîm olan rahmeten lil-âlemîn, Sultânu'l-Enbiyâ -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Ebû Eyyûb -radiyallahu anh-'in bu muamelesinden ziyâde memnûn ve mahzuz olduğundan:

«– Ya Ebû Eyyûb, artık sana şimdiden sonra İnşaaallah hiçbir zaman bir kötülük isâbet etmesin!» diye duâ buyurmuşlardır. Diğer bir rivâyete göre:

«— Allah Celle ve Alâ seni hoşlanmadığın şeylerden muhafaza buyursun,»³¹ buyurmuştur.

Ebû Eyyüb'a Göre Cihâdı Terk Etmek Büyük Bir Felâkettir

Ebû Eyyüb -radiyallahu anh-'e göre Müslümanlar için fisebîlillâh gazâ ve cihâda ısrar ve devam etmek zarûrîdir. Zirâ cihâd öyle muhkem bir farz-ı ilâhidir ki, vücûbu Kitab, sünnet ve icmâ-i ümmet ile sâbittir.

Hak Teâlâ Hazretleri Kur'an-ı Kerim'inde müteaddid âyât-ı celfilede cihâdın safahâtını ve tafsîlâtını beyan buyurmuştur.

Sure-i Bakara'da:

وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ
وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ.

«— Ey mü'minler, malınızdan bir mikdârını Allah Teâlâ'nın yoluna sarf ediniz. Zirâ cihâda malınızı sarfetmenize ihtiyacınız vardır. Ve sarf etmekden elinizi kısmayınız. Ve bi'n-netîce nefsinizi tehlikeye atmayınız. Muhtac olanlara ihsan ediniz, zirâ Allah Teâlâ ihsan eden kullarını sever,»³² buyuruyor.

31 el-Hakim, el-Müstedrek 3/462; Heysemî, Mecmau'z-zevaid 9/323

32 Bakara Sûresi, 195.

Çünkü muharebede lâzım olan silâhları ve mücâhidlerin nafakalarını siz temin edeceksiniz. Eğer bu husûsda buhl gösterirseniz düşmanlarınız size galib olur. Malınızın canınızın helâk olmasına sebep olursunuz, demektir.

Tefsir kitaplarında izah edildiğine göre **Ebû Eyyûb** -radiyallahu anh- diyor ki:

«Birgün Resûlullah'dan gizli olarak bazı sahabî arkadaşlarla sohbet ediyor ve konuşuyorduk: «Allah Teâlâ artık İslâma kuvvet verdi. Her taraftan îâneler çoğaldı. Biz harbi terkederek malımız başında bulunursak ve harab olan bağlarımızı, bahçelerimizi imar edersek daha iyi olacaktır,» diye karar vermek istedik. Yani harb etmemeyi, cihâdı terk etmeği nefsimizde tercih edince Cenâb-ı Hak Teâlâ Hazretleri bu âyeti indirerek bizim o tasavvurlarımızı reddetti. O vakit anladık ki, bizim düşüncelerimiz hatâlıdır. Ve murâd-ı İlâhî'ye muhâlifdir.

İşte bu âyet-i celîlenin nüzülünden sonradır ki, Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh- gerek asr-ı seâdette, gerekse irtihâl-i Nebî'den sonra hiçbir muharebeden geri kalmamış, cihâda vakf-ı vücûd etmiş! Hazret-i Ebû Bekir, Hazret-i Ömer, Hazret-i Osman, Hazret-i Ali -radiyallahu anhümdevirlerinde cepheden cepheye koşmuş, Cenâb-ı Allah'a ve Resûlüne karşı ahd ü va'dini ilân etmiş, Dîn-i Celîl-i İslâm'ın izzeti ve Ümmet-i Muhammediyye'nin selâmeti için şer'an «murâbit»ların serdârı olmuş, son gazâsı olan Kostantiniyye -İstanbul- muhasarası esnâsında şehîd düşmüştür.

İstanbul'da mübârek kabr-i şerîfi bütûn dünya Müslümanları tarafından îman ve gönüllerden gelen bir alâka ve muhabbetle ziyâret edilmektedir.

Mücahid fisebilillah Ebû Eyyüb el-Ensârî -radiyallahu anh-, Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'in zamân-ı seâdetlerinde vukû bulan bütün gazâlarda; Bedir, Uhud, Hendek, Hudeybiye, Hayber, Feth-i Mekke, Huneyn, Tebük ve sâirelerde hep maiyyet-i seniyye-i Muhammedî'de bulunmuştur.³³

Hattâ Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-Efendimiz'in irtihalinden sonra da bütün mücâhedelerde bulunmuş ve ömrünün sonuna kadar sebat ederek bu uğurda hayatını fedâ etmiş ve İstanbul'da mertebe-i şehâdete nâil olmuştur.

Bu mebruk amelini, cihâd azmini şu âyet-i celîleye tatbik ederek azim ve niyyetini ona göre muhafaza ve sebât eylemiştir. Nitekim Cenâb-ı Hak Azze ve Celle Hazretleri, Kur'an-ı Hakîm'inde mü'minlere hitaben:

انْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي
سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ.

«Ey mü'minler, ister neşeli veya neş'esiz olunuz, malınızla ve canlarınızla fî sebîlillah gazâ ediniz. Düşmanlarınızla çarpışınız. Bilseniz, mücâhede sizin için çok hayırlıdır.»³⁴ buyurulmaktadır.

Zirâ mücâhedenin sevabı size aiddir. Mal ile, ıyâl ile, huzur ve refah içinde oturmak bu hayat-ı fânîde geçici bir keyfiyettir. Mücâhedenin sevabı ve onun âhîrette

33 Üsdü'l-Gâbe, 2/65.

34 Tevbe Sûresi,41.

bundan ötürü hazırlanan rahat ve seâdet vesâli ise dâimî ve bâkîdir. O halde ey mü'minler, silâhlarınız çok olsun az olsun, evlâd ve ıyâliniz olsun- olmasın, yaya veya süvâri olunuz, genciniz-ihtiyarınız, zengininiz- fakiriniz, hiç tereddüd etmeden fî-sebîlillah mücâhede ediniz. Bu sizin hakkınızda çok hayırlıdır.

قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ
وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ
الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ
يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ.

«Kendilerine kitab verilenlerden ne Allah'a, ne âhîret gününe inanmayan, Allah'ın ve Peygamberinin haram ettiği şeyleri haram tanımayan, hak dinini din olarak kabûl etmeyen kimselerle zelîl ve hakîr olarak kendi elleriyle cizye verecekleri zamana kadar muhâ-rebe edin.»³⁵

İşte bu âyet-i celîlelere tevessül ve temessük eden Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh- ile aynı dâvâda bulunan mefkûre arkadaşı eşrâf-ı ahabdan Mikdâd bin Esved -radiyallahu anhüma-³⁶ «Biz Ehl-i îmân her halde

35 Tevbe Sûresi, 29

36 Mikdâd bin Esved -radiyallahu anh-; en evvel İslâmiyyeti kabul edenlerden olup bütün gazalarda Peygamber Efendimiz -sal-lallahu aleyhi ve sellem-'in yanında bulunmuş, ve hatta sonraki muharebelerde de Mısır'ın Fethinde dahi hazır olmuş ve Osmân

mücâhede-gazâ ile mükellef ve me'mur olduğumuzdan, fânî olan bu dünyadaki muvakkat hayatımızı Sâhib-i Hakîkisine ve O'nun uğrunda vermeğe azmetmişizdir» diye³⁷ ilân ve beyân eylemişlerdir.

Ebû Eyyûb el'-Ensârî -radiyallahu anh-'ın gazâ ve cihâd hususunda istinad ettiği bir hadîs-i şerîfde buyurulmuştur ki:

«Bir kimse gazâ ve cihâdın faziletini ve fevâid-i hasenâtını bilip de gazâ'ya özenmeden ölüp gidersen, şüphesiz o kimse münâfıklıktan bir pay alarak vefât etmiş olur.» Yani gazâ ve cihâdın fazileti hakkında ihtilâf eden münafıklara benzemiş olur:

مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَعْزُ وَلَمْ يُحَدِّثْ نَفْسَهُ بِعَزْوٍ مَاتَ عَلَى
شُعْبَةٍ مِنَ الْبِغَاكِ

«Kim gazâ ve cihâd etmeksizin, cihâdı arzu edip de kendi kendine «Keşke ben de mücâhidlerden olsaydım» demeksizin vefat ederse münafıklık huyundan bir şube üzerine ölmüş olur.»³⁸

Diğer bir hadîs-i şerîfte:

«Allah indinde yüz derecelik öyle bir mertebe ve makam vardır ki, onlar ancak fisebîlillâh cihâd ve gazâ eden mücâhid

Zinnureyn -radiyallahu anh- zamanında 70 yaşında olduğu halde Medine-i Münevvere'de vefât etmiştir. Hubb-i Fillâh ve Hubb-i Resûlillâh ile mevsuk büyük zât-ı âli-kadir idi. Radyallahu anh.

37 Hakim, Müstedrek 3/458

38 Müslim, Ahmed bin Hanbel Ebû Davud ve Nesâi Ebû Hüreyre -radiyallahu anh-'den rivâyet etmişlerdir.

mü'minler için hazırlanmıştır. O derecelerin vüs'atı, gök ile yer arasından daha genişdir»³⁹ buyurulmuştur.

Hâzin Tefsîri'nde Mücâhid rahimehullah'dan nakledilmiştir ki:

Ebû Eyyûb -radiyallahu anh-, Bedir gazâsında ve diğer muharebelerde maiyyet-i Resûlullah'dan hiç ayrılmamış olduğundan kendisine:

«— Yâ Ebâ Eyyüb! Neden kendini cihad-ı fisebîlillâha vakfetmişsin?» dediklerinde cevâben:

«Ben Kur'an-ı Kerim'de «**Her halinizde gazâ ve muharebeden geri kalmayınız**» diye fermân-ı îlâhîyi okuduktan sonra artık benim için gazâyı terketmek imkânı kalmamıştır» buyurmuştur.

Ebû Eyyûb'un Cennetle Müjdelenmiş Olması

Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-in gazâ ve muharebelerinden ilk ve mühim olanı, İslâmiyyetin temelini atan Bedir Muharebesidir. Bu muharebede bulunan mücâhidlerin, ondan sonra tâ kıyamete kadar vuku bulmuş ve bulacak olan bütün muharebelerde isbât-ı vücud eden gazi ve şehidlerden indellah çok efdal ve makbul oldukları sâbit olmuştur.

Zira Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri Bedir Muharebesinde bulunun Müslümanlara izzet bahşetmiş ve kâfirleri de zillete mahkûm buyurduğunu Kur'an-ı Hakiminde îlân

ve beyân buyurmuştur. Bu yüzden Bedir Muharebesinde bulunan ashab-ı kiram hazaratının şu üç imtiyaz ve şerefe nâil oldukları muhakkaktır.

1. Bedir ashabının hepsi «Ebrar»dandır. Yani sâdik ve sâlih, Allah ve Resûlullah yanında makbûl kişilerdir.

Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri Kur'an-ı Kerim'inde onlara imdâd ve nusret ikram ve ihsân eylediğine, sağ kalanları gâzilik ile, vefât edenleri de şehidlik mertebeleriyle taltif buyurduğuna işâret eylediği gibi Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz de hadîs-i şerîflerinde:

«Şübhesiz sizin için cennet vâcib oldu» buyurmuştur.

Nitekim **Buharî-i Şerîf**'de rivâyet edildiği vechile Kelâmullah'ta Ashab-ı Kiram'dan ismi tasrih buyurulan ve Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'in evlâdlığı olan Zeyd -radiyallahu anh-'in babası Hârîse -radiyallahu anh-, Bedir Muharebesinde şehid olunca Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- onun hakkında:

«— O Cennetü'l-Firdevs'tedir» buyurmuştur.

Bedir Muharebesinde bulunan üçyüzü mütecâviz ashab-ı kiram hazaratından birisi de Hazret-i Hâlid Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh-'dir.

Bir hadîs-i şerîfde toplu olarak cennetle müjdelenen on zat da: «Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali, Talha, Zübeyr, Abdurrahman, Sa'd, Sâîd, Ebû Ubeyde» -radiyallahu anhüm- hazaratıdır.

Fakat bu müjde bunlara münhasır değildir. Hazret-i Hadîcet'ül-Kübrâ ve Fâtîmetüz-Zehra ve Bilâl-i Habeşî -

radiyallahu anhüm- gibi zevât-ı muhtereme de vardır. Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh-'in dahi bunlardan biri olduğu muhakkaktır.

2. Bedir Muharebesinde bulunan mücâhidlere Cenâb-ı Hak Kadîr-i Mutlak Hazretleri İlâhî bir imdâd olarak takım takım melâike-i kıram hazaratını gönderdiği Kur'an-ı Kerîm'inde beyân buyurulmuştur. Ki ashab ve melâike-i kıram arasında Ebû Eyyûb el-Ensârî'de berâber, yan yana omuz omuza fîsebilillah cihâdda bulunmuştur. Bu durum onun ındellah ve ındi- Resûlillah ne kadar büyük bir mertebe ve şerefe mazhar olduğunu göstermeye kâfidir.

Bedir Muharebesinde bulunan mücâhidler Hakkında Cebrail -aleyhisselâm- Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'e gelerek:

«— Yâ Resûlallah, içinizde Bedir kahramanlarını ne mertebede sayarsınız?» diye sordu.

Resûlullah Efendimiz de cevâben:

«— *Müslümanların en faziletli sîmâlarıdır*» diye buyurdu.

Cebrâil -aleyhisselâm- da:

«— Biz de meleklerden Bedir Muharebesinde bulunanları böylece meleklerin en şerefli ve hayırlısı addederiz» diye buyurmuştur.

3. Kütüb-ü Sitte'den **Sünen-i Tirmizi'** de rivâyet edilen birhadis-i şerifte huzur-ı Seadetde bir zat bir gün Hâtîb bin Beltea -radiyallahu anh- hakkında bir mes'eleden dolayı

«Şüphesiz bu zat nâra dahil olacaktır,» diye şikâyetle bulunmuştu. Bunun üzerine Resûl-ı Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretleri cevâben:

– Hayır, sen yalan söyledin, Hâtıb nâra girmeyecektir. Çünkü o Bedir’de ve Hudeybiye’de bulunan Ashab-ı Kiram’ın gâzilerinden olup onlar da cennetle mübeşşer bulduklarından ashab-ı nârdan olmaz» buyurarak o zâtın ifâdesini reddetmiştir.

Peygamberimiz, -sallallahu aleyhi ve sellem- hakkında hüsn-i şehâdet ettiği Hâtıb bin Beltea -radiyallahu anh-’ı Hicretin altıncı senesinde İskenderiyye’de Mısır Meliki Mukavkıs’a elçi olarak göndermişti.

*

Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-’in Mukavkıs’a gönderdiği mektup:

«Allah’ın kulu ve Resûlü Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-’den, Kıbt Reisi Mukavkıs’a:

Hidâyete ittiba’ edene Selâm. Ben seni İslâma da’vet ederim. Müslüman ol, selâmet bulursun. Allah Teâlâ da sana iki kat ecir verir. Eğer yüz çevirirsen Kıbt kavmine fecaat verecek şeylerin vebâli senin üzerine olacaktır!

‘Ey ehl-i Kitab! Sizlerle aramızda müşterek bir kelimeye geliniz ki o; Allah’dan başkasına ibâdet etmemek ve O’na hiçbir şeyi şerik koşmamak ve bir kısmınızın Allah’dan başka bazı insanları Rabb ittihaz etmemeleridir. Eğer yüz çevirirlerse «Şahid olunuz biz Müslümanız» deyiniz.»

Bu kıymetli mektub 1275 tarihinde Mısır'da «el-Hamîm» şehrindeki bir mabedde Kıbt kitapları arasında bulunarak İstanbul'a Sultan Mecid zamanında nakledilmiştir.⁴⁰

Bu vesikayı Sultan Mecîd'in veziri Said Paşa bir Fransız âliminden öğrenmiş, Sultan Mecîd de o âlimi İstanbul'a dâvet ederek ve bir çok ihsanlarda bulunarak Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'in bu mektubunu elde etmiş ve bu mektub, ulema tarafından doğruluğu tasdik edilerek Topkapı Sarayında Mukaddes Emânet'ler arasında hürmetle hifzedilmiştir.

Mukavkis, Hâtib -radiyallahu anh-'e dedi ki:

– Bana haber ver bakayım, senin Peygamberin Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem- değil midir? Hâtib:

– Evet, şüphesiz Peygamber'dir, dedi. Mukavkis:

– Onun milleti onu vatanından, yani Mekke'den çıkardıkları zaman, kendisi mâdem ki Allah'ın peygamberi ve sevgilisidir, niçin düşmanlarının helâk olmaları için beduâ etmedi? Hâtib:

– Sen de bana cevap ver bakalım, Meryem'in oğlu İsâ aleyhisselâm Peygamber olduğu halde onun kavmi onu

40 Mısır'ın Fethi Hicretin yirminci senesinde vuku' bulmuştur. Bir hadis-i şerifte «Mısır'ın fethinde ahalisine iyilik ediniz; zirâ sihriyyet tarikıyla onlarla karabet vardır.» buyurmuşlardı. Yani Hazret-i İsmail -aleyhisselam-'ın anası Hâcer'den, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in oğlu İbrahim'in anası Mariye'den dolayı Mısır'lılarla akrabalık vardır. Mısır'ın fethi Mucize-i Nebeviyye olarak fil-Hakika tarihinde mufassalan beyan olunduğu üzere İslâm ordusuna müyesser olmuştur. Amr İbnu'l-Âs kumandasında ordu kumandanlarından pek büyük ricâl bulunduğu gibi Ebû Eyyûb el-Ensâri -radiyallahu anh- de bulunmuştur.

asmak istediler; fakat Cenâb-ı Hak İsa'yı göğe kaldırdı da asamadılar. Niçin İsa -aleyhisselâm- da kavmine bedduâ etmedi? deyince Mukavkis mahcûb oldu ve:

– Sen ne güzel cevap verdin! Hakîm bir zatın yanından gelen bir hakîm olduğunu isbât etdin, diyerek takdir eyledi.

Ve onun üzerine Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem -Efendimiz'e Mâriye ve hemşîresi Şîrin'i câriye olarak hediye gönderdi. Hâtıb -radıyallahu anh-, Mukavkis'in yanında ancak beş gün kadar kalmıştır.

*

Mısır Meliki Mukavkis'in Cevabı

Abdullah'ın oğlu Muhammed'e -sallallahu aleyhi ve sellem- Kıbt Kavminin reisi Mukavkis'dan:

«Senin bana gönderdiğin mektubu ve senin yazdıklarını ve beni nereye dâvet eylediğini anladım. Ve ben peygamberlerden son olarak bir peygamberin kaldığını -ve geleceğini- dahi biliyor, fakat onun Şam'dan zuhur edeceğini zannediyordum. Ben senin gönderdiğin sefirine ikram etdim. Ve sana büyük Kıbt milletinin nazarında çok değerli olan iki cariye gönderdim. Ve üzerine binmen için sana bir katır gönderdim. Sonra selâm olsun,» diyerek Peygamber Efendimiz'in dâvetine icâbet etmedi, yani İslâmiyeti kabul etmedi. Ona karşı Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem de:

«— *Habîs, mülkünü ve saltanatını esirgemek istedi fakat onun mülk ve saltanatında beka yoktur*» diye buyurdu.⁴¹

41 Hazret-i Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- bir hadis-i şerifinde «Yahudileri Cezîret'ül-Arab'dan çıkarınız,» diye buyurdu.

Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz ecnebî devletlerini Hak dinine, İslâmiyyete dâvet buyurduğu vakit gümüşden bir mühür yaptırmış ve nâme-i Nebevîlerini onunla mühürleyip göndermişti, ki mühürün üzerinde: مُحَمَّدٌ رَسُوْلُ اللّٰهِ ibâresi yazılıydı.

*

Hayber Gazâsında Ebû Eyyûb el-Ensârî

Hayber Kal'ası Medine-i Münevvere'ye dokuz konaklık -200 mil mesafede- bir yerdir. Burası gerek Medine'de, gerekse civarında bulunan Yahudilerin merkeziydi. İslâmiyyete ve Resûl-i Zîşan Efendimiz'e bütün sû-i kasdlar hep buradan geliyordu. Artık bu fitne ve fesad yuvasını kaldırmak zamanı gelmişti. Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyh ve sellem- 1600 kişilik bir ordu ile Yahudilerin kuvveti olan Hayber kal'asını muhasara eyledi.

Hayber Fâtîhi unvanını alan Ali -radiyallahu anh-'in bu muharebede pek büyük kahramanlığı görüldü. Kal'alar su-kut etdi. Pek çok ganimet alındı. Ve birçok esirler de alındı. Fakat yine Yahudiler sû-i kasddan geri durmadılar.

Yahudiler bu Hayber muharebesinde Peygamber Efendimiz'i zehirlediler. İrtihâl-i Nebevî'de: «Hayberde yediğim zehirli etin taht-ı te'sîrinde bulunuyorum, çünkü bu sebeble Mevlâm şahâdet mertebesi ihsan buyuracak, Uhud muharebesinde gâzilik mertebesini âtifet buyurduğu gibi!» diye buyurmuşlardır.

Bu muharebede Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'e daha başka sû-i kasdlar ve taarruzlar yapmaları

pek muhtemel olduğundan, Mücâhid-i A'zam Ebû Eyyûb el-Ensârî -radıyallahu anh-, geceleri sabaha kadar Resûl-i Ekrem'in çadırının etrafında pûr-silâh nöbet beklemiştir.

Bir sabah Fahr-i âlem -sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz çadırından çıktığı vakit Ebû Eyyûb'un nöbet beklediğini görünce mahzûzîyetinden:

«– Allah'ım, sabahlara kadar uykusuz kalıp nöbet beklemek suretiyle beni muhafaza etmeğe çalışan Ebû Eyyûb'u sen de dünyada ve âhîrette muhafaza buyur»⁴² diye duâ buyurmuştur.

Bir rivâyette: «Allah celle ve alâ sana rahmet etsin. Allah celle ve alâ sana rahmet etsin,» diye tekrar tekrar duâ buyurmuşlardır.

Bir rivâyette de: «Yâ Ebâ Eyyûb sana şimdiden sonra hiçbir kötülük isâbet etmez» duâ-yı Habîb-i Kibriyâsına mazhar olmuştur.

Fîlvâki bu duây-ı Muhammediye'nin bereketiyle hayatında türlü türlü vartalar atlatmıştır. Ve irtihâlden sonra da mübârek kabri şerifini 800 seneyi mütecâviz müddetle ecnebîler kemâl-i itina ile muhafaza eylemişler, Fatih Sultan Mehmed Han zamanından bu günlere kadar da Türbe-i Şerîfesi muhafaza edilmekle berâber ziyâretgâh-ı enâm olmuştur.

Muharebe zamanlarında Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretlerinin çadırının etrafında Ebû Eyyub Hazretlerinden başka nöbet bekleyen şu zevât-ı kiram vardır: Sa'd ibn-i Muaz, Sa'd ibn-i Ebî Vakkas, Abbad bin Bîşr,

42 İbn Hişam III/354 vd.

Zübeyr İbnü'l-Avvâm, Muhammed bin Mesleme, Zekvan bin Abdullah bin Kays -radiyallahu anhüm- hazaratıdır.

Tâ ki Kur'an-ı Kerim'de:

وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ

«Allahu Teâlâ seni nâsın şer ve zararlarından hıfz u sıyânet eder»⁴³ âyet-i celîlesi nâzil olunca bu te'minât-ı Samedâniyye tecellî etdikden sonra emr-i Nebevî ile nöbet vazifesini terketmişlerdir.

Ebû Eyyûb'un Hadîs İlmine Olan Hassasiyeti

Halid bin Zeyd Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh- Mısır'ın fethinde de İslâm ordusuyla berâber bulunmuşlardır. Ve bir târihte Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh- Mısır'a teşrif etdiğinde Utbe bin Âmir -radiyallahu anh-'i ziyâret etmişti. Bu zat, sesi gayet güzel olduğu için, Kur'an-ı Kerim okurken dinleyenleri gaşyederdi. İlm-i farâize de âşina idi. Deniz muharebelerinde de bulunmuştu. İbn-i Abbas, Ebû Eyyub el-Ensârî ve ashab ve tabîinden bazıları Ukbe bin Amir -radiyallahu anh-'den hadîs rivâyet etmişlerdir.

Ukbe bin Amir'in bir hadis-i şerifi rivâyet ettiğini Ebû Eyyub -radiyallahu anh- işitince kendisinden sual etmiş hâdîs-i şerif şuydu:

«Kim ki bir müslim kardeşinin aybını dünyada örterse Allah celle ve alâ Hazretleri de onun dünya ve âhirette aybını örter.»

43 Maide Sûresi, 67.

Ukbe dedi ki:

«– Kardeşim, bu hadisin râvisi şimdi Mısır Valisi bulunan Mesleme bin Muhalled -radiyallahu anh-'dir. Ona bir sor bakalım.»

Ebû Eyyûb -radiyallahu anh- doğruca Mesleme bin Muhalled'in konağına geldi. Selâm verdi. Birbirlerine sarıldılar. Muhabbetden sonra Mesleme sordu:

«– Yâ Ebâ Eyyûb! Hayrola, böyle acele gelişinizin sebebi nedir? Yoksa bir müşkiliniz mi var?»

Ebû Eyyûb da:

«– Benim sana gelişimin sebebi bir hadis-i şerifdir» dedi ve yukarıdaki hadis-i şerifi okudu. «Çünkü bu hadis-i şerifi senden ve benden başka Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'den işiden kalmamıştır» dedi. Mesleme de hadis-i şerifi aynen okuyarak:

«– Evet ben bu hadis-i şerifi Resûlullah'dan böylece işitdim,» dedi. Bunun üzerine Ebû Eyyûb -radiyallahu anh-:

«– Sadakte,» yani doğru söyledin, diyerek tasdik etti. Ve doğru Medine'ye avdet eyledi.⁴⁴

İşte gerek ashab-ı kiram -radiyallahu anhüm- ve gerekse tabiin-i zevil-ihiram ve gerekse onlara tabi olan ulemâ-i ümmet kendileri için Kur'an-ı Kerim'in hıfzından sonra en büyük şeref ve meziyyet olan sünnet-i seniyye'nin, yani hadis-i şeriflerin hıfz u zabtına son derece himmet sarf ve gayret etmişlerdir.

44 es-Samarrâi, Mecmûât-ı Resâil fi ulûmi'l-hadis, 5b.

Bundan dolaydır ki, ashab-ı kiram ve ulema efendilerimiz o tarihlerde seyahatin müşkilâtına bakmayarak hadis-i şerif rivâyeti ve bir alimin ağzından dinlemek azm ü aşkıyla İslâm memleketlerinin şarkından garbına garbından şarkına kadar sefer zahmetine katlanmışlardır.

İşte bu dîn-i Muhammedî, Hak Sübhanehû ve Teâlâ Hazretlerinin tevfiik ve inâyeti ile ashab-ı kiram ve ulemanın menfaat gözetmeden garazsız ve ivazsız olarak sırf Rıza-yı Sübhanî ve Şefâât-i Nebevî uğrunda bu sûretle teessüs ve inkişâf etmiştir.

Kıbrıs Adasının Fethinde Ebû Eyyûb -radiyallahu anh-:

Millet-i İslâmiyye ve «Muhammedîler Devleti» bidâyet-i zuhûrunda iki büyük devletin tecâvüzlerine maruz bulduğundan onlarla harbetmek mecburiyyetinde kalmıştı.

Biri İnan Şahlığı idi ki, onun pâyitahtı ve birçok memleketleri bi inayetillâhi Teâlâ fetholunmuştu. İkincisi ise Şarkî Roma İmparatorluğu Kostantiniyye (İstanbul Kayserliği) idi ki, ona tabi olan Suriye ve Mısır kıtaları dahi bi lûtfihî ve bi tevfiikihî Teâlâ fetholunmuştu.

Fakat asıl maksad bu devletin pâyitahtı olan Kostantiniyye'nin fetholunacağına dair bir hadis-i şerifin tahakkukuna müteveccihdi. Lâkin İstanbul'a gidecek ordunun hem karadan, hem de denizden gönderilmesi icâb ettiği için evvelâ üss-ü bahrî olarak Kıbrıs adasının fethi lâzım geldiğinden Hicretin 28'inci senesinde Hazret-i Osman Zinnüreyn -radiyallahu

anh-'in hilâfeti zamanında seferberlik ilân edilip Mısır ve Şam donanması da Kıbrıs'da buluştular. Bu gazâyâ birçok gönüllüler de iştirak etdi.⁴⁵ Ve içlerinde Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh-, Ebû Zerr el-Gıfârî, Ebû'd-Derda, Umeyr bin Sa'd, Fudâle bin Ubeyd el-Ensârî, Vâsile bin el-Eska, Kâbil Hibr ibn'ül-Mutî', Abdullah ibn-i Bişr, Şeddad bin Evs, Mıkdad bin Esved, Cübeyr bin Nüfeyr, ve sâir rıdvanullahi aleyhim hazarâtı da vardır.

Bâhusus Ubâde bin Sâmit el-Ensârî, zevcesi ümm-i Haram -radiyallahu anhâ- da berâber idi. Ümm-i Haram -radiyallahu anhâ- Kıbrıs adasında atından düşüp şehid olmuştur. Kabr-i şerifi Kıbrıs'da ziyaret edilmektedir. Ayrıca menakıbı da vardır.

Kıbrıs adası sulh ile fetholunmuştur. Ondan sonra Rodos, İstanköy, Sakız, Midilli, Bozca adalar da fethedilmiş ve Çanakkale Boğazından girilerek Kostantiniyye muhasara edilmiştir.

Kıbrıs Adasının Fethinde Ümm-i Haram

Enes bin Malik -radiyallahu anh- demiştir ki:

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz, benim süt teyzem olan Melîha kızı Ümm-i Harâm'ı Kubâ'da ziyârete geldi. Çünkü Ümm-i Haram, Peygamberimiz Efendimizin dedesi Abdülmuttalib'in anası «Selma» tarafından akrabası ve süt cihetinden de mahremi idi.

Ümm-i Haram Peygamberimize yemek verdi. Sonra Resûlullah bir müddet uyudu, derken gülümseyerek uyandı. Ümm-i Haram:

«– Yâ Resûlallah! seni ne güldürüyor?» diye sordu. Resûlullah:

«– *Rüyamda bana ümmetimden bir kısım mücâhidlerin şu gök denizin yâni Akdeniz'in ortasında padişahların tahtlarında kullandıkları gibi gemilere kemâl-i ihtişamla binerek deniz harbine gittikleri gösterildi de gülüyorum,*» diye buyurdu.

Ümm-i Haram:

«– Yâ Resûlallah, beni de o gâzilerden kılması için Allah'a duâ buyurunuz,» diye ricada bulundu. Resûlullah dahi öylece duâda bulundu. Sonra Peygamber Efendimiz yine uyudu ve gülümseyerek uyandı. Ümm-i Haram yine sordu. Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdu ki:

«– *Ümmetimden bir kısım mücâhidlerin, padişahların tahtlarına kuruldukları gibi kara nakliyelerine kurulup, deb-debeli bir kuvvet-i külliye ile Allah uğrunda Kayser'in şehri olan Kostantiniyye'ye gazâyâ gittikleri gösterildi.*» buyurdu.

Ümm-i Haram:

«– Yâ Resûlallah. Beni o Kostantiniyye gâzilerinden kılması için Allah'a duâ buyurunuz,» diye rica etti. Resûl-i Ekrem Efendimiz de:

«– *Hayır sen önce deniz gâzilerindensin,*» buyurdu.⁴⁶

46 «Sen onların arasında cennete girecek bir şehidesin» diye buyurdu. Tecrid-i Sarih terc. 8/339 vd

Enes -radiyallahu anh- diyor ki:

«Ümm-i Haram Hicrî 28 senesinde Kıbrıs gazâsında Kıbrıs adasına denizden çıktığı sırada bindirildiği katırdan düşerek gazâ yolunda şehid olmuştur. Kabr-i Şerîfi el-ân Kıbrıs'da «Mer'e-i Sâliha ve Hala Sultan» nâmiyle anılmaktadır.

Zevci, Ubade bin Sâmit -radiyallahu anh- de iki Akabe Bey'atına iştirak etmiş ve Hazrecilerin nakâbetini ihraz etmiş, İrtihal-i Nebevî'den sonra Şam'a gönderilen ilmî hey'et içinde bulunmuş ve Humus'da ikamet etmiştir. -radiyallahu anhüm-

Ebû Eyyûb'un İstanbul'u Teşrîfi

Hicretin 43 veya 48'inci senesinde İslâm ordusu Busr ibn-i Ertat ve Süfyan bin Avf -radiyallahu anhüma-nın kumandasında karadan, Fudâle bin Ubeyd -radiyallahu anh- kumandasında denizden bilâd-ı Rûm'a gazâ etmiş, hattâ Kostantiniyye'ye yani İstanbul'a kadar gelmişler ve Mihmandâr-ı Resûl Ebû Eyyûb -radiyallahu anh- de berâber teşrif etmişti. Bu seferde açlık ve telefat vuku bulduğundan İslâm ordusu mecburî olarak Şam'a avdet etmişti.

Hicretin 49 ve 51'inci senesinde ashab-ı kiramdan ve ordu kumandanlarından yine Süfyan bin Avf -radiyallahu anh-'in taht-ı kumandasında bulunan büyük bir ordu ile karadan ve denizden de Fudâle bin Ubeyd el-Ensârî -radiyallahu anh- İstanbul'a hareket etmiş ve sonradan Muaviye -radiyallahu anh- oğlu Yezîd'i mühim bir redif kuvvetiyle İstanbul'a göndermişti. İşte o zaman Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh- evvelki seferinden dört-beş sene sonra ikinci sefer olarak

İstanbul'a teşrif eyledi. Burada yine kış bastırdı. Muharebe denizden ve karadan şidetle devam eylediği sırada gerek Süfyan bin Avf ve gerekse Ebû Eyyûb el-Ensârî radiyallahu anhûma- ikisi de burada şehid olmuşlardır.⁴⁷ Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh-in meşhedî ve kabr-i pâki hakkında izahat verilecektir.

Hak Sübhânehû ve Teâlâ Hazretlerinin kudret ve hikmet-i îlâhiyyesine bakınız ki, bu Mücâhid-i A'zam Hazret-i Hâlid Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh-'in muharebelerde kullandığı kılıncı bugün İstanbul'da Topkapı Sarayında Mukaddes Emanetler arasında bulunmaktadır.

*

Ebû Eyyûb el-Ensârî'yi İstanbul'a Cezbeden Hadis-i Şerifler

Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- bu hadis-i şeriflerinde buyurmuşlardır ki:

أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ الصَّلَاةُ لَوْ قَتِيهَا ثُمَّ بَرُّ الْوَالِدَيْنِ ثُمَّ
الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

«Allah Celle ve Alâ Hazretlerinin sâlih ameller içinde çok sevdiği şu üç ameldir:

- Namazı vaktinin ilk cüz'ünde edâ etmek,
- Ana ve babaya hürmet ve itaat etmek,

47 Kıssas-ı Enbiya 2/376.

– Allah uğrunda düşman ile harbetmekdir.»⁴⁸

لَعُدْوَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْرَوْ حَةً خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا

«Bir mûcahid-i fi sebîlillâh düşmana hücum ve faali-
yetinde iken üzerine güneş doğması ve akşam üzeri harb
meydanından karargâhına dönmesi Allah'ın indinde Güneş'in
üzerine doğup batdığı bütün dünya mal ve mülkünden daha
hayırlı ve sevablıdır.»⁴⁹

لُفَّتَحْنَ الْقُسْطُنُطِيَّةُ فَلِنَعْمَ الْأَمِيرُ أَمِيرُهَا وَلِنَعْمَ الْجَيْشُ
ذَلِكَ الْجَيْشُ

«Kostantiniyye elbetde fetholunacaktır. İmdi onun emîri
ne güzel bir emîrdir ve ordusu ne güzel ordudur.»

Bu hadis-i şerif Ayasofya ve Fatih camilerinin şadırvan kapıları üzerinde yazılmıştır. Bu hadis-i şerifi Ashab-ı Kira-
m'dan Bişr'ül-Ğanevî -radıyallahu anh- rivayet etmiştir. Bu
zatrın oğlu Abdullah ibn-ü Bişr dahi Mesleme bin Abd'il-Melik'e
naklettiği zaman Mesleme gazâ yoluyla hicretin 99'uncu se-
nesinde Kostantiniyye -İstanbul'a gelmiş ve Rum İmparatoru
ile bir muahede akdetmiş ve uzun bir zaman Galata cihetinde
oturmuş ve bir İslâm Mahallesi tesis etmiş ve orada Arab
Câmii Şerifini de bina ederek imam tayin ve Halife nâmına
Hutbe okutmuş ise de İstanbul'u fethedemeyerek Şam'a
avdet etmiştir. Mesleme, avdeti zamanında İstanbul'u gezip

48 Buharî Cihad, 1; Tevhid 47.

49 Bu hadisi Ebû Eyyûb el-Ensârî rivayet etmiştir. Buharî Cihad 5, 6,
73; Müslim, İmare 115.

görmek üzere Fener veya Ayakkapısı'ndan yalnızca girip at ile Ayasofya'nın içine kadar girdiğini Muhiddîn-ibni Arabî -kuddise sirruh- «Müsâmerât»ında kaydetmiştir.

أَوَّلُ جَيْشٍ مِنْ أُمَّتِي يَزُكُّونَ الْبَحْرَ وَأَوَّلُ جَيْشٍ مِنْ
أُمَّتِي يَغْزُونَ مَدِينَةَ قَيْصَرَ مَغْفُورٌ لَهُمْ.

«– Benim ümmetimden gazâ için ilk denize binen asker öyle bir askerdir ki, o amelleri sebebiyle onlara cennet vâcib olmuştur. Yani şübhesiz cennet ve mağfiret kazandılar.

Benim ümmetimden gazâ için hazırlanıp Kayser-i Rûm'un memleketi olan Kostantiniye'ye -istanbul'a cihâda giden asker de afv u mağfirete mazhar olmuştur.»⁵⁰

إِذَا هَلَكَ كَيْسَرِي فَلَا كَيْسَرِي بَعْدَهُ وَإِذَا هَلَكَ قَيْصَرُ
فَلَا قَيْصَرَ بَعْدَهُ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَتُنْفَقَنَّ كُنُوزُهُمَا
فِي سَبِيلِ اللَّهِ.

«– Kısra denilen Şâh helâk olduktan sonra başka şâh gelmeyecektir. -Kayser denilen kiral helâk olduktan sonra bir daha kayser gelmeyecektir. - Nefsim yed-i kudretinde olan Rabbime yemin ederim ki siz Kayser'in -Melik-i Rûm'un ve Kısra'nın hazinelerini elde edeceksiniz,» diye buyurmuştur.⁵¹ Bu hadîs-i şerîf de Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'in mucize olan kelâmlarındandır.

50 Feth-i Kebir; Tecrid-i Sarîh terc. 8/136.

51 Feth-i kebir. .

هَلْ سَمِعْتُمْ بِمَدِينَةِ جَانِبِ مِنْهَا فِي الْبَرِّ وَجَانِبِ مِنْهَا فِي
الْبَحْرِ؟ قَالُوا: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ هِيَ الْقُسْطَنْطِينِيَّةُ.

«Bir tarafı kara, diğer tarafı denize bakan bir memleket vardır işitdiniz mi?» buyurunca Ashab-ı Kiram, «Evet, orası Kostantiniyye, yani İstanbul'dur demişler. Onun üzerine Resûl-i Ekrem Efendimiz:

– Kiyâmet kopmaz, tâ ki Benî İshak'dan 70.000 (yetmiş bin) asker tekbirlerle o şehre gazâ edip fethetmedikçe!» buyurmuştur.⁵²

فَيُقْتَلُونَ الْقُسْطَنْطِينِيَّةَ بِالنَّسِيحِ وَالتَّكْبِيرِ فَيُصِيبُونَ
غَنَائِمَ لَمْ يُصِيبُوا مِثْلَهَا.

«Hak Teâlâ Hazretleri mü'min kullarına Roman'ın merkezi olan Kostantiniyye'yi -yani İstanbul'u- tesbih ve tekbirlerle fethini nasib buyurmadıkça kıyamet kopmayacaktır. Artık bu Feth-i Mübîn er ve geç Müslümanlara müyesser olacak ve emsalsiz ganâim elde edilecektir.»⁵³ buyurulmuştur.

Hazret-i Hâlid bin Zeyd Ebû Eyyûb el-Ensârî - radiyallahu anh-, hayatını cihâda hasretmiş idi. Onun rahat ve huzuru, zevk ve mânâsı ne mülk ve ne de mal idi. Ancak nerede cihâd ve gazâ var ise oraya yetişip gazî olmak, yâhud hayatını fî-sebîlillâh fedâ ederek

52 et-Tâc, 5/250

53 Minhac'u's-sünne, Şerh-i Camiu's-sağır, 2/84.

şehîd mertebesine nâil olmak emelindeydi. İşte bu büyük mücâhid Mihmandâr-ı Resûl, doğduğu Medine-i Münevvere'den, İslâm Merkezinden en uzak olan İstanbul'a kadar teşrif eylemiş, vücuduyla, ilim ve irfanıyla kurbet ve nisbetiyle, ihtisâm ve mehâbetiyle cihâd ve icthâdıyla hayatının sonuna kadar çalışarak İslâm âlemini tenvîr ve tesrîr eylemiştir.

Ebû Eyyûb -radıyallahu anh-'in İstanbul'a teşriflerinin bir sâiki de, bu hususda Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'den bir işâret ve beşâret olmasıdır.

Son defa redif kuvveti olarak Yezid'in kumandasında 50.000 kişilik orduda pek güzîde şahsiyetler de vardı. Ezcümle Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'in amcazâdesi Abdullah ibn-i Abbas, Hazret-i Ömer İbnü'l-Hattab -radıyallahu anh-'in oğlu Abdullah ibn-i Ömer ve Peygamber Efendimiz'in halazâdesi Zübeyr'in oğlu Abdullah ibn-i Zübeyr ve Ebû Eyyûb el-Ensârî ve meşhur Arab bahadırlarından Âbdülazîz bin Zürâre ve Meşhur Seyfullah Hâlid bin Vefîd'in oğlu Abdurrahman bin Hâlid ve Abdullah ibn-i Yezîd gibi.

Yezid ordusuyla Kostantiniyye halîcine gelir gelmez İslâm ordusu taarruza geçti. Müteaddid defalar -altı ay kadar- Rum ordularıyla muharebeler yaptılar. Bu muharebelerde orduda açlık ve hastalık gibi muzâyakalar dahi olmağa başladı. Bir gün sabahdan, Abdülazîz -radıyallahu anh- şiddetli bir hücum esnasında Rum ordularının içlerine kadar girerek Rumları kırıp geçirdi ise de onlar da müteakib bir hücum yaparak o büyük gâzi Abdülazîz -radıyallahu anh-'i şehid etmişlerdir.

İşte o sıralarda idi ki harb şiddetlenmiş, Rum orduları kal'aların dışına çıkarak meydan muharebeleri yapıyorlardı.

Hazret-i Hâlid bin Zeyd Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh- de ağır hasta idi. Zaten yetmiş veya seksen yaşını geçmişti. İşte bu büyük mücâhidin vücudu bu yaşında diyâr-ı gurbetde ve harekât-ı harbiye üzerinde rahatsız olduğundan arkadaşları kendisine:

«— Sen hastasın, senin için cihâdı terketmeğe ruhsat-ı şer'iyeye vardır» deyip ısrar etdilerse de Hazret-i Mücâhid bu sözlere hiçbir kıymet ve ehemmiyet vermeyerek ordu ile berâber İstanbul'a hareket etmişti. İstanbul'da Kâğıthâne meydanında bir çadıra yerleştirilmişti. Fakat harb uzun müddet devam ettiği için Hazret-i Hâlid -radiyallahu anh-'in vücudu günden güne zayıflamıştı. İşte bir pîr-i fânî olan Hazret-i Hâlid -radiyallahu anh- ordu kumandanları ile birçok mücâhidleri huzûruna dâvet ederek helâllaşdı. O esnada Tâbi'inden Ebû Zeyd ile Nevfû'l-Bikâlî -rahımehumallah- Hazret-i Mihmandar'ın ziyâretine, hasta hatırı sormağa gelmişlerdi. Bakdılar ki hastalık çok ilerlemiş. Nevf Hazret-i Ebû Eyyûb'a şifâ olmak üzere şöyle duâ etdi:

«— Yâ Rab, Ebû Eyyûb Hazretlerine âfiyet ve şifa ihsan buyur» Fakat Hazret-i Mihmandâr gayet ağır konuşarak şöyle mukabelede bulundu.

«— Arkadaşlarım, benim için böyle duâ etmeyiniz. Belki:

«— Yâ Rab, Ebû Eyyûb'un eceli gelmiş ve yakın ise Ebû Eyyûb'u mağfiret edip ona rahmet eyle ve eğer eceli

yakın değilse âfiyet ve şifâ ihsan buyur, diye duâ ediniz,» buyurmuştur.

O esnada Yezid de istifsâr-ı hâtır için Ebû Eyyûb'un yanına geldi de:

«— Yâ Ebâ Eyyûb, bir arzun var mıdır? Ve vasiyyet etmek ister misin?» diye ağzını aradı. Ebû Eyyûb Hazretleri de Yezid'e şöyle cevap verdi:

«— Ammâ sizin dünyanızdan ben hiçbir şey istemiyorum. Ancak benim vasiyyetim ve arzum şudur ki, ben vefat ettiğim zaman benim na'şımı gücün yetdiği kadar düşman memleketinin içerilerine kadar sok ve beni harbeden mücâhidlerin -askerlerin- ayakları altına göm! Tâ ki mücâhidlerin atlarının altında benim kabrim dümdüz olarak belirsiz olsun. Sen beni oraya bırak ve dön. Zirâ Resûl-i Ekrem ve Nebiy-i Zîşan Efendimiz Hazretlerinden işitdim ki:

«— Kostantiniyye'de kal'anın yanında bir racûl-i sâlih defnolunacaktır,» buyurmuştu. İşte ben umarım ki o racûl-i Sâlih olan kimse, ben olayım,» dedi ve mübârek rûh-ı azîzi mele-i a'lâyâ intikal etdi.

Hazret-i Mücâhid'in dediğini yaptılar ve onu surun yakın bir yerine defnettiler. O, bugüne kadar marûfdur ve tazîm edilen bir zât-ı âlî-kadirdir. Ondan şefâat dilerler ve şefâatına nâil olurlar. Onun bu hâli de sanki:

مَنْ تَوَا ضَعَّ لِلَّهِ فَقَدْ رَفَعَهُ اللَّهُ

«Kim Allah için mütevazi olursa Allah onu ve şânını yüceltir.»⁵⁴ hadîs-i şerîfine işaretdir. Ve bu hadîs-i şerîfi

de bütün Kütüb-i Sitte muhaddisleri Ebû Eyyûb'dan hadîs olarak rivâyet etmişlerdir.

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz bir hadîs-i şerîflerinde şöyle buyurmuştur:⁵⁵

«– Benim ashabımdan herhangi bir zat bir memleket halkından ehl-i îman olarak vefât eden kadın-erkek ne kadar kimse varsa kıyâmet gününde o mü'minlerin önünde Allah Teâlâ'nın tahsis eylediği nûr ile ortalığı aydınlatacak, önlerine düşerek hepsini bi-iznillâh cennât-ı âliyâta şefâati ile yerleştirecektir.»⁵⁶

Diğer bir rivâyette de:

«O sahâbemin eline nurdan bir bayrak «alem» ih-san buyurulacak, bi-iznillâh şefâati ile bayrağı altında bulunan kimseleri nâr-ı cehennemden âzâd etdirecektir» buyurulmuştur.

Yezid, Mihmandâr-ı Resûl Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh-'in techiz ve tekfînini emretti. Bütün mü-câhidler cenazesini hazırlamakla meşgûl oldular. Cenaze namazını Yezid kıldırdı.

İmam Ahmed bin Hanbel diyor ki

Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin vefâtını işiten ve gören etraftaki bazı ecnebîler de islâm ile müşerref olup cenaze namazına koşmuşlardır.

55 Keşfu'l-Hafa, 2/242 Ahmed b. Hanbel ve İbn Mace'nin rivayet ettiğini kaydeder.

56 Tirmizî, Menâkıb, 59.

Tâbut mücâhidlerin omuzları üzerinde yükselince bir taraftan da askerler hücumla kaldılar ve şiddetli muharebelere başladılar. III. Kostantin, Tekfur sarayının kal'asından dikkatle bakmıştı. Yezid'e haber göndererek:

«– Ordunuzun önünde başlar üstünde bir cenazenin taşındığını görüyorum. Bir taraftan da askeriniz harbediyor. Acaba bunun sebebi nedir ve ne oluyor?» diye bir elçi ile keyfiyeti sordu. Yezid de Kayser'e şöyle cevap gönderdi:

«– Bu cenaze bizim Peygamber Efendimiz Hazret-i Muhammed Mustafa -sallallahu aleyhi ve sellem-'in ashabından ve pek sevdiklerinden bir mihmandârdır. Vefatından evvel bize senin memleketinin en ileri bir mevkiine götürülüp orada defnetmemizi vasiyyet etmişti. İşte biz de o zât-ı âlîkadr'in vasiyyetini yerine getirmeğe çalışıyoruz. Biz ya o vasiyyeti yerine getireceğiz, yahud Allah uğrunda canlarımızı fedâ etmeğe karar vermiş bulunuyoruz,» demişti.

Bunun üzerine Kayser Yezid'e şu cevabı gönderdi:

«– Çok teaccüb şânıdır ki, senin baban iştiğimize göre çok zekî, âkil ve dâhî bir adam olduğunu iddia ediyormuş. Ve seni memleketi fethetmen için buraya göndermiş. Ve sen de Peygamber'in arkadaşına husn-i zan ve itimad ederek onun cenazesini bizim memleketimize gömmek azminde bulunuyorsun. Düşünmez misin, siz bir gün mecbûri olarak buradan dönüp giderken biz onu kabrinden çıkartır -hâşâ sümme hâşâ- ve hayvanlara yani köpeklere yediririz.» dedi.

Bunun üzerine Yezid fevkalâde gazaba gelerek Kayser'e şu cevabı gönderdi:

«— Ey Kayser, Ben de Allah Celle ve Alâ'ya kasem ederim ki, bu mübârek zatın na'ş-i şerîfini sizin memleketinize tevdi edip bırakmak istemem. Lâkin ne çâre ki vasıyyeti yerine getirmek mecburiyyetindeyim. Ancak benim sana söyleyeceğim sözüm de kulağınıza küpe olsun! Şunu iyi bil ki! Eğer bu muhterem zatın kabrine ve na'ş-ı seâdetine bir taarruz ve tecavüz eylediğini haber alırsam ben de Cezî-retü'l-Arab'da öldürmedik bir hıristiyan bırakmam. Hepsini kılıçdan geçiririm. Ve yine çan çalınan bir kilise bırakmam, muhakkak hepsini yıkarım ve ben dediklerimi yapmazsam, bu zatın sohbeti ile şeref ve iftihar duyduğu zât-ı Muhammed Mustafa'yı inkâr edenlerden olayım!» meâlinde bir tehdidnâme yolladı.

Bunun üzerine Kayser'in yelkenleri suya düşerek şöyle cevap verdi:

«Anladım ki, senin baban senden daha akıllı ve dirayetli bir adamdır. Ve seni benden daha iyi takdir etmiştir. Ben de Mesîh İsâ -aleyhisselâm-'a Kasem ederim ki bu mübârek zatın kabr-i şerîfini muhafazayı teahhüd ederim.»

Müverrih Ahmed Abd-i Rabbih el-Endelüsî diyor ki:

«— Ben de tevatür ile işitdim ki, Kayser bu mukavele ve muahede üzerine Mihmandâr-ı Resûl-i Kibriya'nın Kabr-i Şerîfi üzerine güzel bir kubbe bina ettirmiş ve (bu güne kadar) yani Ebû Eyyûb'un irtihalinden Hicrî 328 tarihine kadar 218 sene türbede hıristiyan âdeti üzere kandil yakmağa devam edilmiştir.

Vaktiyle Muaviye -radiyallahu anh- de Kayser'e daha şiddetli bir tehdidnâme göndermişti. Şöyle ki:

Emîru'l-Mü'minin Hazret-i Ali -kerremellahu vecheh ile Muaviye -radiyallahu anh- arasında vuku bulan ihtilâfda Muaviye Şam'da tedârikâtda bulunurken Kayser-i Rûm'un Şam diyârına sefer edeceğini işitmiş, bunun üzerine Muaviye Kayser'e şu tehdidnâmeyi göndermişti:

«— Ey Kayser! Eğer Şam üzerine hareketin tahakkuk edecek olursa, sâhibim -yani Hazret- Ali- ile bir musâlâha akdederim ve onun ordusunun pîşdârı olarak senin üzerine varırım. Ve billâhilkerm, payitahtın olan sisli dumanlı Kostantiniye şehrini yakıp yıkıp kapkara kömür ederim. Ve yerden havuç çekilip koparıldığı gibi seni mülkünden koparırım. Ve seni domuz çobanı ederim» diye yazmıştı.

Fakat bunu yapamamış, hattâ ondan sonra gelenler dahi Kostantiniye'yi feth için uğraşmışlarsa da Cenâb-ı Hak, Zülcelâl ve'l-Kemâl Hazretleri bu şân u şerefi kahraman İslâm Pâdişâhı Gâzî **Fâtih Sultan Mehmed Hân** aleyhi'r-rahmetü ve'l-ğufuran'a nasîb eylemiştir.

İstanbul'u muhasara eden o zamanki İslâm Ordusu Fetihden me'yûs olunca Kayser ile musâlâha yaparak ordu Şam'a avdet etti. Bu harbde ashabdan 33 zat bulunmuş ve bunlardan -bir rivâyete göre 27 kişi şehid olmuştur. Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh-'in Kabri-i Şerifi İstanbul'un fethine kadar bi-iznillâh ve bi-hıfzillâhi Teâlâ muhafaza edilmiştir.

Mücâhid -rahîmehullah- diyor ki:

«Romalılar kıtlık ve kuraklık zamanlarında Ebû Eyyû-

b'un kabr-i şerîfini açarlar ve tevessül ederek Rahman olan Mevlây-ı Mûteâlin rahmetine mazhar olurlardı.»

463 Hicrî Târihinde vefat eden **Hatib-i Bağdâdî** diyor ki:

«Mevsûk bir zatdan işitdim, Kostantınıye kal'asının altında beyaz ve güzel bir bina gördüm. «burası nedir?» diye sorduğum zaman cevaben:

«— Burası Ashâb-ı Muhammed'den -sallallahu aleyhi ve sellem- Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin türbesidir, dediler ve ben de bizzat o binanın içine girdim ve Kabr-i Şerîf'i ziyâret etdim. Ve tavana zincir ile asılı bir kandil gördüm, demiştir.»

Megazi'de zikredilmiştir ki:

«Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh-'in vasiyyeti mûcebince cesedi gece defnedildi. Nâgâh Kabr-i Şerîfinden gök tarafına bir nûr-ı ilâhînin yükseldiğini o civarlarda bulunan küffar da aynen gördüler. Ertesi gün müşrikler İslâm Ordusuna bir elçi göndererek:

«— Sizin içinizde vefât eden kimdir?» diye sordular. Müslümanlar da:

«— Peygamber Efendimiz'in ashabından büyük bir zat idi.» diye cevap verdiler. Onun üzerine bazı kimseler gördükleri bu hidâyet nuru sebebiyle islâm ile müşerref oldular.

Buhârî-i Şerîf Şârihi Aynî diyor ki:

«Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh- Kostantınıye'de gazâda iken vefât etti. Arkadaşlarına dedi ki:

«— Ben vefât ettiğim zaman benim cenazemi yükleniniz, ve saf saf olarak düşman ile muharebeye başlayınız. Tâ ki ileri gidemeyeceğiniz bir yere geldiğinizde beni ayaklarınızın altına defnediniz.»

Onlar da vasiyyeti mûcebince na'ş-ı seâdetini kal'anın yanında el-yevm hurmetle muhafaza edilen yere defnetmişlerdir.

Rahmet yağmadığı zamanlarda orasının halkı, Ebû Eyyüb'un Kabrinin civarında toplanarak yağmur duâsı yapmakda idiler.

Aynî'nin vefatı 858'dir. İstanbul'un Fethi 857/1453'dür. Demek ki kabir o zamana kadar kaybolmamıştır.⁵⁷

*

İstanbul'da Kabirleri Belli Olan Ashab-ı Kiram

1- Kâ'b -radiyallahu anh-: Eyûb'de Çınar nam mahallede Beylik değirmeni civarında.

2- Ebû'd-Derdâ -radiyallahu anh-: Zâl Mahmud Paşa Camii Kurbunda.

3- Muhammed el-Ensârî -radiyallahu anh-: Abdülvedud Mahallesinde Bâb'ul Ensâr kurbünde.

4- Abdüssâdik Âmir -radiyallahu anh-: Eğrikapu hâricinde Makbere civarında.

57 Tecdî-i Serîh terc. 136 vd. bahsi geçen eserlerden naklen kaydedilmiştir.

5- Hâfir -radiyallahu anh-: Eġrikapu'da kapu arasında.

6- Ca'fer bin Abdullah el-Ensârî -radiyallahu anh-: Hâce Kasım Camii Mihrabı tarafında (Meydancı camii).

7- Abdullah el-Hudrî -radiyallahu anh-: Eġrikapu dahilinde Rum kilisesi sokağında çukurda.

8- Ebû Saîd-el Hudrî -radiyallahu anh-: Kariye Camii şerîfi kurbünde sultan hamamı civarında.

9- Câbir -radiyallahu anh-: Ayvansaray kapusu dâhilinde Mustafa Paşa Camii derununda.

10- Şu'be -radiyallahu anh-: Eġrikapu dahilinde Şişhane kurbünde.

11- Amr ibni'l-As -radiyallahu anh-: Yeraltı Camiinde (Kurşunlu mahzen camii derununda)

12- Vehb bin Hüşeyre -radiyallahu anh-: Yeraltı Camiinde (Kurşunlu mahzen camii derununda.)

13- Süfyan bin Uyeyne -radiyallahu anh-: Yeraltı Camiinde (Kurşunlu mahzen camii derununda.)

14- Hamdullah Ensârî -radiyallahu anh-: Ayvansaray'da Toklu İbrahim Dede'nin kabri yanında.

15- Ebû Şeybe El-Hudrî -radiyallahu anh-: Ayvansaray'da Toklu İbrahim Dede'nin kabri yanında (Bu ikisi Peygamber Efendimiz'in, Halîme'den olan sût kardeşleridir.)

16- Usâme bin Zeyd -radiyallahu anh-: Eġrikapu civarında.

17- Abdullah ibn-i Hişam -radiyallahu anh-: Sultan Hamamı kurbunda.

18- Abdurrahman Şâmî -radiyallahu anh-: Ayasofya'da cephane civarında.

19- Abdülvehhâb -radiyallahu anh-: Üsküdar'da dere kenarında.

Hz. Hâlid -radiyallahu anh-'ın Zevcesi:

Hz. Hâlid -radiyallahu anh-'in zevce-i muhteremesi «Ümm-i Eyyûb Fâtıma-i Hazrecî» -radiyallahu anhâ-'dır. Sahabiyâtındandır ve Hz. Hâlid'in dayısı Kuss ibn-i Saîde'nin kızıdır. Hicret-i Muhammediyye'den iki sene evvel kocası Hz. Hâlid -radiyallahu anh- ile birlikde İslâmiyeti kabul etmişlerdir.

Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh-'in üç erkek ve bir kız evlâdı vardır. En büyük evlâdı Eyyûb'dur ki bu büyük oğlunun ismiyle künyelenmiştir. Diğer oğulları Abdürrahman ile babasının adını taşıyan Hâlid'dir. Amre adındaki kızı da, Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'e bey'at eden kadınlardan biri olup mübârek bir kadındır. Amre -radiyallahu anhâ- bilâhare Safvân bin Evs ile evlenmiş, onlardan da «Hâlid bin Safvân» nâmındaki çocuk dünyâyâ gelmiştir.

Mihmandâr-ı Resûl Hz. Hâlid'in bu üç erkek ve biri kız olan evlâdlarının hepsi sahâbedendirler. Mihmandâr-ı Resûl'ün evlâd ü ahfâdı, mübârek nesl-i pâki asırlarca devâm etmiştir.

Ehl-i sünnet ve'l-cemâat akidesine göre Ashab-ı Kirâmın derecâtı şöyledir:

Sahâbinin en efdalî Ebû Bekir Sıddîk -radiyallahu anh-'dir. Hz. Ali'nin şu sözleri de buna delâlet etmektedir:

Hz. Ali bir gün Kûfe Câmii minberinde hutbe okurken Muhammed İbnü'l-Hanefiyye:

– Resûlullah'dan sonra bu ümmetin hayırlısı kimdir, diye sordu.

Hz. Ali -kerremallahu vecheh- bu suale:

– Ebû Bekir Sıddîk -radiyallahu anh-'dır cevabını verdi.

– Ondan sonra kimdir? sualine de:

– Ömer'dir, dedi.

– Sonra kimdir? sualine:

– Osman'dır, dedi.

– Sonra kimdir? deyince Hz. Ali -kerremallahu vecheh-sükût etdiler -radiyallahu anhüm-

Muhammed bin Hanefiyye:

«– Ondan sonra sen değil misin?» deyince Hz. Ali:

– Baban Müslümanlardan birisidir, diyerek mütevaziyane bir cevap verdi. Hz. Ali'nin kendisinden bahsetmeyip sükût etmesi nefsinin medihden kaçınmasından dolayıdır.⁵⁸

58 Bu rivâyet bu vechile, Seyfû'l-Hak Ebû'l-Muin en-Nesefî'nin Bahru'l-Kelâm isimli kitabında ve Hanefî ulemasından Molla Hüseyin bin el-İskenderî'nin İmam-ı Azam'a nisbet edilen Kitabü'l-Vasiyye Şerhi'nde mezkûrdur.

Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin Kabr-i Şerifi

İstanbul'un fethine yakın bir zamanlara kadar kabr-i şerifi muhafaza edilmişse de, sonradan Bizans İmparatorluğunun getirdiği inkılâblar sırasında ve bâhusus Fetih'den 200 sene kadar evvel Latin barbarların elinde 50 yıldan fazla kalmış bulunan ve Hıristiyan mukaddesâtına bile hürmet etmesini bilmeyen kimselerin, Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh-'in kabr-i şerifini muhafaza etmeleri pek ümid edilemediğinden, ihtimâl ki o zamanlarda kabr-i şerifi düzelmiş, belirsiz olmuştu, denilmektedir.

Halbuki kabr-i şerif'in fetih'den evvel tahrib edildiğine dair, mevcut eserlerde hiçbir kayda tesadûf edilmemiştir. Bilakis kabrin kemâl-i itina ile muhafaza edildiğine dair pek çok vesaik vardır.

Bâhusus Ebû Eyyûb -radiyallahu anh-, Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in Duâ-yı Nebevîlerine mazhar olmuştu. Nitekim Hayber Muharebesinde geceleri sabahlara kadar Peygamber Efendimiz'in çadırı etrafında silâh ile nöbet beklediğini görünce memnun ve mahzuz olarak:

«— *Yâ Allah, sabahlara kadar uykusuz kalıp nöbet bekleyerek beni muhafazaya çalışan Ebû Eyyûb el-Ensârî'yi Sen de dünya ve âhirette öylece muhafaza buyur*»⁵⁹ diye duâ-yı Nebevîlerine mazhar olduğundan her türlü tecâvüz ve taarruzdan kıyamete kadar mahfuz kalacağı şübhesizdir.⁶⁰

59 İbn-i Hişam 3/354 vd. .

60 Kabr-i şerif'i, Akşemseddin-kuddise sirruhunun keşfi tevâtürden sabit olduğuna nazaran, muvakkat bir zaman zarfında kabr-i şerif'in düzelmiş olması der-hâtır edilebilir

Akşemseddin'in Kabr-i Şerîfi Keşfi

Fatih Sultan Muhammed Han Hazretleri Ebû Eyyüb el-Ensârî -radiyallahu anh-'in Kabr-i Şerîfinin yerini bulmak arzusunda bulunduğunu Akşemseddin Hazretlerinden rica eyledi.

Akşemseddin Sultan Fatih'e Hitaben:

«– Sultanım, ben geceleri şu semt'de bir yere nûr inmekte olduğunu görüyorum. Zannediyorum ki, o nurun indiği yerde o mübârek kabr-i şerif olsa gerektir,» dedi.

Bir müddet Ebû Eyyüb'un kabr-i şerîfinin bulunduğu yere teveccüh'de bulunduktan sonra:

– Evet, Hazret-i Ebû Eyyüb el-Ensârî'nin rûh-ı şerîfi ile şimdi mülâkat etdim. İstanbul'un fethini tebrîk etdi ve:

«– Beni zulmet-i küfürden kurtardınız!» diyerek ferâh ve sûrurunu izhar eyledi, buyurdu. Bunun üzerine Hazret-i Fatih ve Akşemseddin ve maıyyeti, hep berâber işaret ettiği yere geldiler. Fatih, Akşemseddin'e:

«– Efendim, Kabr-i Şerîf'in yerini tayin buyurunuz ki üzerine bir kubbe bina edelim,» diye rica etti.

Akşemseddin Hazretleri orada bir müddet teveccüh ve murakabeden sonra:

«– Burasını kazınız, inşaallahu Teâlâ iki arşın sonra İbrânîce yazılmış⁶¹ bir mermar çıkacaktır. İşte burası Mihmandâr Ebû Eyyüb el-Ensârî -radiyallahu anh-'in Kabr-i Şerîfidir,» diye buyurdu. Filvaki o yer kazıldı, Akşemseddin'in dediği gibi bir levha zuhur etti.

61 İbrânîce diye yazılmasında bir sehv vardır. «Küfi» olsa gerektir.

Fatih Sultan, bu kerametine hayret ederek heyecanından yere düşecek oldu ve bu sayede Kabr-i Şerîf'in etrafı bütün evliyâ ulemâ ve sulehâ kabirleriyle doldu. Gûya ayın etrafında yıldızların kümelenmeleri gibi bir hal oldu. Oraları erbabına göre bir maârif-i Rabbâniyye, letâif-i Sübhaniyye, hazâin-i Samedâniyye ve esrâr-ı Yezdâniyye diyârı oldu.

Bunun üzerine Gazi Sultan Muhammed Hân Mihmandâr-ı Resûl-i Kibriyâ'nın üzerine bir türbe yaptırdı. Ve Akşemseddin Hazretlerinin haremlerine mahsus odalarla bir de Câmi-i Şerîf bina ettirdi. Fakat Akşemseddin -kuddise sirruh- bilâhare memleketi olan Göynük'e avdet buyurmuştur.⁶²

Şeyhu'l-İslâm Muhammed Sa'düddîn Efendi'nin **Tâcü't-Tevârih** nâmlı târihinde deniliyor ki:

«Bir gece, Fatih Sultan Muhammed Hân, Şeyh Akşemseddin ile sabaha kadar sohbet etdi. Akşemseddin'in karargâhı Okmeydanı'nda, Fatih Sultan Muhammed'in makamı da Edirnekapusu ile Topkapu arasında idi. Sabah namazını kıldıktan ve orada ezkâr tamamlandıktan sonra, Fâtih Sultan Akşemseddin'e şöyle bir niyazda bulundu:

«— Bu civarda Mihmandâr-ı Resûlullah Hz. Hâlid Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin Kabr-i Şerîfi bulunduğunu işitdim. Acaba neresi olsa gerek?» dedi.

Akşemseddin Hazretleri de halvete varıp teveccüh eyledi. Ve elyevm Kabr-i Şerîfin yeri olan makam-ı mübâreki mükâşefe-i sâdika ile ta'yîn edip müteaddid alâmetler beyan eyledi. Filhakîka oranın, mezâr-ı şerîf olduğu anlaşıldı.

⁶² Göynük veya eski adıyla Torbalı, Bolu'nun 80 kilometre cenüb-i garbisinde bir ilçe merkezidir. Bolu'ya bağlıdır.

Osmanlı Müellifleri'nin beyânına göre:

«Fatih Sultan Muhammed Hân'ın istirahatı üzerine Akşemseddin hazretleri İstanbul'a gelmiş, ordunun kuvve-i ma'nevîyesini takviye hususunda vücûd-ı şerîflerinden pek çok istifâde edilmiştir. Meslekdâşı bulunan Akbıyık Abdullah Sultan ile beraber orduya iltihak etmişler ve ordunun maddeten ve mânen muhasara ve muharebe kabiliyyetini artırmışlardır. Sultan Fatih'in istirahatı üzerine Akşemseddin, Ebû Eyyûb el-Ensârî Hâlid bin Zeyd Hazretlerinin kabri-şerîflerini keşf ve tayin ederek ızhâr-ı keramet eylemiş ve Hazret-i Fâtih, her ikisinin namlarına hürmeten birer câmi-i şerîf bina ettirmiştir. Fakat Akşemseddin hazretleri İstanbul'da kalmayarak Göynük'e ve Akbıyık Hazretleri de Bursa'ya gitmiştir. Akşemseddin kudde sîrruh, 869'da âlem-i Cemâl'e intikal eylemiştir.

Evliyâ Çelebi'nin beyânına göre:

Gazi Sultan Muhammed Han, İstanbul'u fethederken 77 kibâr-ı evliya Ebû Eyyûb Hazretlerinin kabri-şerifini tecessüse koyuldular. Neticede Akşemseddin Hazretlerinin kerametiyle kabri-şerîf meydana çıkdı. Bir orman içinde bir seccade üzerinde iki rek'at namaz kıldıktan sonra secde edip gûyâ uykuya varmış gibi kaldı. Birçokları, kabri bulamadığı için mahcûbiyyetinden uykuya yattı, diye tarîz etdiler? Bir saat sonra Akşemseddin Hazretleri secdeden başını kaldırdığı zaman Fatih Hazretlerine:

«— Beyim, Hikmet-i Hudâ, seccâdemizi Ebû Eyyûb'un kabri üzerine döşemişler, hemen şu yeri kazsınlar,» deyince Akşemseddin'in fukahâsından üç kişi Ebû'l-Feth ve Akşemseddin Hazretlerinin huzurunda üç arşın de-

rinliğinde kabri kazdılar. Bir yeşil somakiden dört köşe bir taş buldular. Üzerinde Kûfî ile:

هَذَا قَبْرُ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ

diye yazılmış olduğunu gördüler. O taş kaldırılarak içinde Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin mübârek vücûd-i şerîfini safran ile boyanmış bir kefen içinde ter ü tâze yatdığını gördüler. Hazır olanlar ve İslâm askerleri mübârek Kabr-i Şerîf'in topraklarını Kelime-i Tevhid ve Zikr-i Mevlâ ile doldurdular.»

Ve bilâhâre Kabr-i Şerîfini yaptırdı ve hâlen üzerinde bulunan Kubbe-i Şerîfi ve Câmî-i Şerif, Medrese, Han, Hamam, İmâret, Çarşı-pazar cümlesi Fatih Sultan Muhammed'in binalarıdır.

Sonradan gelen Selâtîn-i Osmâniyye'nin herbirisi teber-rûken bir takım eserler binâ ederek Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin civârını cennete döndürdüler. Bir rivâyetde Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh-'in Eğrikapu'dan çıkarken küffar tarafından atılan bir taş ile şehid edilmiştir. Ve bir rivâyetde İshal'den irtihal etdi dediler.

*

Hicaz Ulemasından Abdü'l-Hâfız bin Osman'ın «**Ci-lâû'l-Kulûb ve Keşfü'l-Kürûb fî Menâkıb-ı Ebî Eyyûb**» unvanlı eserinde diyor ki:

«— Ben şu semtde mübârek bir nurun lemeân etdiğini gördüm. Zannedirim ki, Hazret-i Mihmandar'ın Kabr-i Şerifi orada olsa gerekdir,» buyurdu. Sonra o yere varıp bir müddet teveccüh ve murakabe bulundu. Dedi ki:

«— Rûhum Hazret-i Ebû Eyyûb'un rûhuyla temas edip ictimâ eyledi. Ve Feth-i Mübîn'i bana tebrik etdi ve sa'yiniz meşkûr olsun ki, beni zulmet-i küfürden kurtardınız,» diye buyurdu.

Fatih Sultan:

«— Gözümle görecek bir alâmet lutfeyle ki kalbim mutmain olsun!» dedi. Akşemseddin Hazretleri bir teveccüh buyurdu:

«— Burası Kabr-i Şerîf'in baş tarafıdır. Burasını iki arşın kadar kazınız, göreceksiniz ki bir mermer taş zuhur edecek ve üzerinde İbrânice⁶³ yazı vardır,» dedi. Fil-hakîka kazdılar, taş üzerinde: «Burası Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin kabridir,» ibaresi var idi. İşte o taş el'ân kabrin türbesi duvarındadır. Ben bunu 1298 tarihinde ziyâret ettiğimde görmüşdüm. İstanbul'un Fethinden 807 sene evvel Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh- irtihal buyurmuştu.⁶⁴

El-Âsâru'l-Mecidîyye fi'l-Menâkıb'i-l-Hâlidîyye kitabında yazıldığı üzere:

İslâm ordusu avdetle İstanbul'dan uzaklaşmaları üzerine Kabr-i pâk-i Hazret-i Mihmandâra tecâvüz ve hakaret etmek isteyen düşman min-tarafillâh herbiri bir beliyeye uğramış olduğundan ba'demâ Kabr-i Şerîfe fevkal'âde hurmet ve ta'zîm etmişler ve bu hürmetleri İstanbul'un fethine kadar devam etmiştir.

Alâ rivâyetin Fâtih Hazretleri, Akşemseddin'den Kabr-i Şerîfin yerinin gösterilmesini rica etdi. Akşemseddin

63 Kûfi yazı olduğu tahkik edilmiştir.

64 Abdül-Hâfız Osman, Cilâü'l-Kulûb.

orada bulunan çınar'ın dallarından iki dal aldı. Birini baş ucuna, diğerini ayak ucuna dikti. Ve: «İşte burası Cenâb-ı Mihmandar'ın Kabr-i Şerîfidir» diye buyurdu.

Gece olunca Fâtih, Silâhdar'ı çağırdı:

«— Al benim bu yüzüğümü, git Şeyh'in çınar dallarıyla Kabr-i Eyyûb'a nişan koyduğu yere, toprağa göm ve çınar dallarını yerinden sök ve yirmi adım kible tarafına muntazamca yere dik. Bakalım Hazret-i Şeyh yarın gittiğimizde neresini gösterecektir?» diye emir verdi. Silahdar Ağa, Fatih'in emrini yerli yerine getirdi. Sabah olunca Fatih Akşemseddin'den bir yanlışlık olmamak için lütfen zahmet buyurarak Ebû Eyyûb'un kabr-i şerîfinin yerini göstermesini rica etdi.

Tekrar berâberce geldiler. Fakat Şeyh yine dünkü gösterdiği yere gitti. Çınar dallarına bakarak:

«— Bunların yerleri değişmiş, ben dünkü gün buraya dikmiş idim,» diye buyurmuş. «Ve toprak altında bir yüzük görüyorum, onu da oradan çıkarınız,» diye buyurunca maiyyetinde bulunanlar hayret içinde kaldılar. Fâtih tekrar kalbinin mutmain olması için bir alâmet ızhârını rica etdi. Akşemseddin:

«— Kabrin baş tarafından iki arşın kadar yer kazılsın. Mümkündür ki:

هَذَا قَبْرُ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ

«Bu Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin kabridir.» diye yazılmış bir taş zuhur edecektir.» buyurmuş. Fil-hakîka aynen zuhür edince Fatih'in vücudu titremeğe başladı. Eğer maiyyeti tutmasa idi yere düşeceği muhakkak idi.

Onun için Fatih, «İstanbul'un fethine sevindiğimden ziyâde bu ehl-i keşf ve keramet sahibi olan Akşemseddin Hazretlerinin mayyetinde bulunmaklığım bâis-i iffihârımdır,» demiştir.

Fatih'in Silâhdar Ağası da Şeyh Hazretlerinden çınar dallarını tekrar Kabrin baş ve ayak ucuna gömmesini isti'zan etmiş ise de Akşemseddin:

– Bırak, onlar da senin yâdigârın olarak kalsın, zira Hazret-i Hâlid bin Zeyd Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh-'in cesed-i şerîfi orada ğasledilmiş olduğundan o ağaçlar da orada kalsın, mümkün mertebe orası -çınarların altı çiğnenmesin,» buyurmuştur.

Bir rivâyetde Kabr-i Münevver'in ayak ucunda o zaman âb-ı hayat gibi bir su çıkmış ve teberrüken hastalara şifâ olarak muhtaçlara hediye edilmekte bulunmuştur.

El-Hâsil Hazret-i Ebû Eyyûb el-Ensârî- radiyallahu anh-'in Kabr-i Şerîfinin orada olduğuna Akşemseddin'in ilmel-yakîn, ayn'el-yakîn bir kanaati hâsil olmuştur ki, o zamandan bu zamana kadar bütün ulemâ, sulehâ, mü'minin ve mü'minâtın o makam-ı mübâreke teveccüh ve muhabbet ederek tam bir alâka ve râbita ve hürmetle ziyâret etmeleri de umumi bir tevâtür ve hucet olduğuna şübhe yoktur.

Bir sual:

«– Mâlum ve muayyen olan kabri aramağa lüzum var mıydı ki, Akşemseddin'in keşfine lüzum görülmüşdü?»

El-Cevab: Kabr-i Şerif, İstanbul'un fethinden evvel Bizanslıların va'd ü teahhüdleriyle kemâl-i itina ile hurmet

edilmiş ve bi-iznillâhi Teâlâ maîfuz kaldığı şüphesizdir. Fakat yeri mâlûm ve muayen değildi. Çünkü İstanbul'a giren İslâm Orduları Kabrin yerini bilmiyorlardı. Zirâ İstanbul'un içinde ve dışında birçok manastırlar ve kiliseler ve ayazmalarla Bizanslılar'ın «Mübârek» nazarıyla bakdıkları, ziyâret ettikleri çeşme veya peygârlar de vardı.

Binâenaleyh Ebû Eyyûb Hazretlerinin Kabr-i Seâdetleri de o civarda bulunduğundan kabri belli olsa bile kime âid olduğuna dair bir alâmet de bulunmadığı için yakinen hiç bir kimse bilmezdi. Ordu ve muhasara kuvvetleri ile kimse alâkadar değildi. Vaktâ ki ordu muzaffer oldu, İstanbul fet-hedildi, artık İslâm Tarihinin hürmetle kayd ve yâd eylediği «Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh-'in» Kabr-i Şerîfinin teharîf ve tedkîkına sıra gelmişti.

Fatih Hazretleri'nin Akşemseddin Hazretlerine ricası üzerine Kabr-i Şerif yukarıda beyân edildiği vechile keşfen belli olmuştur.

Divan-ı Âdile'den⁶⁵

Budur lutf-i keremkârî Ebû Eyyûb-i Ensârî,
Resûlullah'a mihmandâr,⁶⁶ Ebû Eyyûb-i Ensârî
Kerâmet-pîşe himmet-sâz, seâdet-kânı serefrâz,
Ulüvv-i şânile mümtâz, Ebû Eyyûb-i Ensârî.
Seferlerde hazarlarda, huzûr-u şems-i Enver'de,
Bulundu çok eserlerde, Ebû Eyyûb-i Ensârî.
Edip kâfirleri makhûr, Livây-i Pâki der-Mansûr,

65 Sultan Mahmûd'un kızı Âdile Sultan yazmıştır.

66 Yâhud Alemdârî.

Müslümanlar olup mesrûr, Ebû Eyyûb-i Ensârî,
Seâdetten alıp zehre, şehâdetle bulup behre,
Şerâfet verdi bu şehre, Ebû Eyyûb-i Ensârî,
Sitanbûla gelip bir gün, kılıp küffârî ğark-ı hûn,
Edip Peygâmbere memnûn, Ebû Eyyûb-i Ensârî,
Bütün lutf u kerem senden, seâdet ü himem senden,
Füyûzât u niam senden, Ebû Eyyûb-i Ensârî,
Şefâat kıl, inâyet kıl, bizi Hakk'a delâlet kıl,
Derûnum pür-letâfet kıl, Ebû Eyyûb-i Ensârî.
Sana bu **Âdile** bende, kapunda hâs u efkende,
Kerem kıl etme şermende, Ebû Eyyûb-i Ensârî.

Fatih Sultan Mehmed Hân Hazretlerinin emriyle Ebû Eyyûb el-Ensârî radiyallahu anh'in kabri-i şerifi üzerine muvakkat bir türbe yapılmış, fakat Fetih'den altı sene sonra da yine etrafı som taş duvarlı büyük bir kubbe bina edilmişti. Bu arada avlunun sağlı-sollu etrafına odalar, imâret, hamam, evler ve dükkânlar yapıldı. Ve türbenin kubbesi yapılırken tam ortasına evvelce Kabri-i Şerîf'den çıkan ve üzeri yazılı olan o beyaz mermer levha da Hazret-i Ebû Eyyûb'un başucu tarafına konuldu. Kabri-i Şerîfin ayağı ucunda evvelce zuhûr eden kaynak suyu dahi temeller atılırken güzel bir tünel yapılarak muhafaza altına alınmıştır. Kubbe tamamlandıktan sonra Kabri-i Şerîf'in etrafına mermer bir sanduka konuldu. Ve bir parmaklık yapıldı. Ve türbenin kible tarafına iki minareli bir cami yapıldı.

Cami-i Şerîf ve türbe-i latifin resm-i küşâdında Pâdişah Fatih Sultan Mehmed Hân ile bütün vüzerâ ve vükelâsı ve Pîr-i Muhterem Akşemseddin bütün mayyetleriyle beraber bir Cum'a gecesi Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin ziyâretine geldiler. Bu Câmî-i Şerîfin iki imamı birer Sûre-i Mülk okudular.

Baş imam Efendi Arabca fasih bir dua etti. Akşemseddin Hazretleri de sonunda Farsça beliğ bir dua buyurdu. Hep hazır olanlar «Âmîn» diye bağıışıp ağlaşıdılar ve Rûh-ı Muhammed Mustafa -sallallahu aleyhi ve sellem- ve Rûh-u Mihmandar-ı Resûlullah'a tevessül olunarak devlet ve milletin selâmeti için niyazda bulundular. Ve Fâtîha-i Şerîfeler okuyarak ayrıldılar.

O zamandan beri âdet olmuştur ki, küçük çocuklar mektebe başlayacakları zaman Hazret-i Ebû Eyyûb'a getirilir, teberrûken ziyâret ettirilir. Büyükle de duâ ederler. Sünnet olacak çocukları da oraya getirip ziyâret ettirirler. Ramazân-ı Şerîf'te bazı mü'minler iftari da orada yaparlar. Ve Teravih namazını da orada kılıp, ziyâret êdikten sonra avdet ederler.

HZ. ABDULLAH İBNI ABBAS

radiyallahu anh

İ

bn-i Abbâs -radiyallahu anh- Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in amcaları Abbâs -radiyallahu anh-'in oğludur. İsimleri «Abdullah»dır. Hazret-i Abbas'ın on oğlu içinde «İbn-i Abbas» diye yalnız bu zât-ı âlî-kadir namdâr bulunmuştur.

Vâlideleri «Ümmü'l-Fadl Lübâbe» -radiyallahu anhâdır.

Hazret-i Abbâs'ın ilk evlâdı «Fadl» olduğundan kendileri «Ebû'l-Fadl», zevceleri de «Ümmü'l-Fadl» diye künyelenmiştir.⁶⁷

Hazret-i Abdullah, Hazret-i Abbâs'ın ikinci oğludur. Velâdetleri Hicret-i Seniyye'den üç sene mukaddemdir.

Yeni doğduklarında huzûr-i Hazret-i Risâlet -sallallahu Teâlâ aleyhi ve sellem-'e arz-u takdim olunmakla, Hazret-i Seyyidu'l-Enâm -aleyhissalâtü ves-selâm- Efendimiz, Abdullah ibn-i Abbâs'a mübârek rîk-ı şerifleriyle hurma gibi

tatlı bir şeyi ağzında çiğneyip, çocuk Abdullah'ın damağına tahnîk⁶⁸ buyurmuşlardır. Yeni doğan çocuklara böylece yapmak âdet idi.⁶⁹

Ashâb beyninde mezîd-i fazl u kemâl ile temeyyüzleri o sâyededir. Muahharan haklarında «Bahr» ve «Hıbrü'l-Ümme» tesmiye olunur.

Tahdîs-i ni'met olarak İbn-i Abbâs -radiyallahu anhümâ-'dan menkûldür:

«Biz ki Ehl-i Beyt'iz, şecere-i nübüvvetdeniz ve mehbit-i melâik ve Ehl-i Beyt-i Risâlet ve Ehl-i Beyt-i rahmet ve ma'den-i ilm ü hikmetiz,»⁷⁰ diye buyurmuşlardır.

Bir gün fıkıh, bir gün tefsîr-i âyât-ı Kur'âniyye, bir gün siyer ve meğâzî, bir gün ebyât ve bir gün vekâyi-ı Arab zikrine mahsûs ve müretteb olarak ilim ve ifâdeleri vardı.

Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- zamanında ecille-i ashab berhayat buldukları halde İbn-i Abbas hazretleriyle de müşâvere ederler ve kendilerine hurmet ve mahabbet gösterirlerdi.⁷¹

Osman -radiyallahu anh- zamanında Tunus ile Trablus arasında vuku bulan «Harbu'l-Abâdile» de bulunmuşdur. Bu şekilde isimlendirilmesi ümerâsının Abdullah bin Abbas ve Abdullah bin Ömer ve Abdullah ibn-i Amr ve Abdullah ibn-i Zübeyr ve Abdullah ibn-i Sa'd bin ibn-i Ebî Serh Hazarâtı olmasıdır. Hazret-i Alî -radiyallahu anh- zamanında Basra

68 Tahnîk: Hurma gibi tatlı bir şeyi ağzında çiğneyip çocuğun damağına çalmak demektir.

69' El-İstîâb 2/302.

70 Üsdû'l-Gabe 3/191.

71 El-İstîâb 2/203.

vâlisi olup Sıffîn vak'asında Ali -radıyallahu anh-'in ceşşü'l-ümerâsında bulunmuşdur.⁷²

Yetmişbir yaşlarında 60 sene-i Hicriyye'sinde Tâif'te irtihâl etmişlerdir. Beyaz tenli, uzun boylu, sabîhul-vech, fasîhu'l-lisân bir zât-ı âlî-kadir idiler.

Âhir ömürlerinde gözlerine amâ ârız olmuş, ona mebnî şu nazm-ı âtiyi söylemiştir:

«Cenâb-ı Hak gözlerimin nûrunu alırsa da beis yok,
Zirâ onlara bedel lisânım ile kalbimde nûr vardır.
Kalbim zekî ve aklım celî ve nakıdır,
Ağzımda dahi 'tiğ-ı cevherdâr gibi kâtî' vardır.»⁷³

*

Bir Emevî şakîsi:

«– Ne oluyor ey Hâşim oğulları size ki, gözünüzün a'mâ olmasıyla musâb oluyorsunuz?» deyince bedâheten cevab olarak:

«– Ya size ne oluyor ey Ümmeyye oğulları, ki basîretinizin kör olmasıyla musâb oluyorsunuz?» buyurmuştur.

*

Kelâm-ı şerîflerindendir:

- İşlerinizin esâsı dindir,
- Zînetiniz ilimdir,

72 Üsdü'l-Gabe / 192.

73 A.e. 3/194.

- Ayıplarınızın muhâfızı edebdir,
- İzz ü şeref ve kuvvetiniz hılımdir,
- Sizi birbirinize bağlayacak olan şey de vefâdâr olmanızdır.

*

Abdullah ibn-i Ömer -radiyallahu anhümâ- İbn-i Abbas hakkında:

« İbn-i Abbas büyüklerin göz nuru gönüllerinin sürûrudur. Onun sual sormaktan usanmayan bir lisanı ve gâyet müdrük bir kalbi vardır,» derdi.⁷⁴

Kesret-i suâliyle Hazret-i Alî -radiyallahu anh-'ın me-âdin-i ulûmundan müstefîd ve ciyâdet-i fehm ü hıfzıyla müstefâdâtını zâbit idi.

Seksen beyitlik bir kasîde kendisine bir defa okunduğunda ezberlemiştir.

*

Kemâl-i tevâzu'ları cihetiyle kendilerine tazîm için kıyâm edenlere and vererek oturturlardı.

Şerh-i Meşârik'da zikrolunduğu üzere, 1960 hadîs-i şerîf rivâyet etmişlerdir. İmâm Mücâhid, Saîd ibn-i Cübeyr ve İkrime hazarâtı gibi ecille-i tâbî'ıyn füyûz-ı ilmiyyesinden behremend olmuşlardır. Cuma gününde sâat-i icâbet bulunması hasebiyle hutbede hulefâ-i selâtine duâ asr-ı Ashâb'dan başlayarak cârî olagelmiş bir sünnet-i me'sûredir.

İbn-i Haldûn «Bu duâyı en evvel eden İbn-i Abbas -radiyallahu anhümâ-dir ki Alî -radiyallahu anh- zamanında Basra valisi buldukları hengâmda:

«Allah'ım Alî'yi muzaffer kı!,» diye hutbede Hazret-i Ali'ye duâ buyurmuşlar» demişse de Fâdil Şihâb da, o duâ Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- zamanında Basra Valisi bulunan Ebû Mûsa'l-Eş'ârî -radiyallahu anh- tarafından başlanmakla me'surdur.» demiştir.

İkrime kendi köleleridir ki, bir beriyyü'l-asl olup İbn-i Abbâs -radiyallahu anh- Basra vâlisi iken bir zat tarafından kendisine ihdâ edilmişdi. Talîm ve terbiyesine ihtimam buyurmakla o sâyede **tâbîi-i celîl** olmuştur. Bilâhare İbn-i Abbas'ın oğlu İkrime'yi dört bin dinâra sattığıında İkrime demiştir ki:

«— Yazık ki babanın ilmîni dört bin dinâra değışdin!» bu söz ona tesir etmekle geri alıp âzâd etmiştir.

*

Abdullah ibn-i Abbas -radiyallahu anh- demiştir ki:

«— Bir gün Nebiyy-i Ekrem -sallallahu Teâlâ aleyhi ve sellem- hazretlerinin terkisindeydim. Buyurdu ki:

«— *Evlâd, sana birkaç söz belleteyim! Allah'ı, yani emr u nehyini gözet ki, Allah da seni gözetsin. Allah'ı gözet ki, O'nü karşında bulasın. Bir şey istediğın vakit Allah'dan iste, yardım dilediğın vakit Allah'tan dile. Şunu bil ki cemî mahlûkat elbirliğıyle sana bir fâide ve menfaat bahşetmek isteseler, Allah'ın sana yazdığından fazla bir şey bahşedemezler. Kezâ cemi' mahlûkat elbirliğıyle sana bir zarar vermek isteseler, Allah'ın sana takdir etdiğı ziyandan fazlasını yapamazlar.*

Kalemler, işleri hitâma erip kaldırılmış, sahifeler de «üzzerlerinde yazılar tamâm olup» kurumuştur.»⁷⁵

Tirmizi'den başkasının rivâyetine göre şöyle buyurulmuştur:

«— Allah'ı gözet ki onu önünde bulasın. Geniş zamanında Allah'a kendini sevdirdi ki, O da seni sıkıntı zamanında tanısın (sevsin). Bilmiş ol ki, Takdîr-i İlâhî'ye göre başına gelmeyecek olan şeyin sana isâbet edeceği yok. Ve sana isâbet edecek olan şeyden de senin kurtulacağı yok. Bilmiş ol ki, nusrat-ı İlâhiyye sabır ile, kalbin sıkıntısı da ğâm u ğussa ile berâberdir. Her güçlkle berâber bir kolaylık vardır.»

İşte bu hadîs-i şerîfi, her mü'min kalbinde bir âyine gibi saklaya. İşini gücünü buna göre ayarlaya. Böylece çalışa. Son nefesine kadar böyle gide. Cenâb-ı Allah'ın rahmet ve inâyeti sâyesinde dünya ve âhîrette de güçlüklerden sâlim ola!»

Ömer'ul-Fâruk -radiyallahu anh-'in huzurunda Abdullah ibn-i Abbas oturur iken Şâir Hutay'e İbn-i Abbas hakkında:

«Yaşça hepsinin küçüğü olduğu halde ilmen cümleye fâik olan bu zât kimdir?» diye sual edince:

«— Abdullah ibn-i Abbas'dır,» cevâbını almışdır.

Abdullah ibn-i Abbas -radiyallahu anh- kendi ilimlerinin, Hazret-i Ali -radiyallahu anh-'in ilmine nazaran, denizin engin

yerine konulmuş bir şişe su kadar olduğunu itiraf etmiştir
-radiyallahu anh-.

*

Abdullah ibn-i Abbas -radiyallahu anh-'ın ilmi kesir ve fazlı kemalde bulunduğu için «Hayru'l-Ümme, Bahru'l-Ümme, Fakîhu'l-Ümme» tesmiye olunan bir Sahabîydi. Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in de amcazâdesidir.

Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz, Abdullah hakkında «İlim, hikmet ve te'vil-i Kitâb ile» duâ buyurdular: Ve Cebrâil -aleyhisselâm-'ı Resûl-i Ekrem hazretlerinin huzûr-ı şerîflerinde gördü. Babası Abbas -radiyallahu anh-'a:

«- Ben Resûl -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretlerinin huzurunda bir racûl müşahede ediyorum,» deyince, Abbas -radiyallahu anh- da Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e:

«- Yâ Resûlallah! Amcanın oğlu, hâlâ sizin huzûrunuzda bir racûl vardır, diyor» demiş, bunun üzerine Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri şöyle buyurmuşlardı:

«Evet, onun gördüğü Cebrâil'dir.⁷⁶ Enbiyâdan gayri Cebrâil'i gören a'mâ olur. Hazret-i Allah'dan rica ederim ki, a'mâlîği âhır ömründe ola,» buyurdular.

Fîl-hakîka İbn-i Abbas âhır ömründe a'mâ oldu.

*

Abdullah bin Abbas Hicretten üç sene önce doğmuş ve Hicretin altmış sekizinci senesinde Tâif'de dâr-ı bekaya gitmişti. Cenazesini Muhammed ibn-i Hanefiyye edâ etmişti.

Yâsîn bin Saîd'den mervîdir ki:

«Abdullah bin Abbas kefenlendikde bir beyaz kuş gelip kefeni içine girdi. Hazır olanlar bu hali görüp dediler ki:

– O kuş Abdullah'ın amelidir. Onunla gitti. Kabrine konuldukda:

يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ

«Ey mutmain nefis!»⁷⁷ nidâsını hâtifden cümlesi işitdiler.⁷⁸ -radiyallahu anh-.

77 Fecr Sûresi / 27.

78 el-Isâbe 2/62.

HZ. SELMÂN-I FÂRİSÎ

radiyallahu anh

Ebû Abdillâh Selmân-ı Fârisî -radiyallahu anh-, aslen İrânlıdır. Eski ismi «Mâbih» idi. Babası İrân dehkanlarından «Bûd» yahud «Budahşan» isminde bir zât olup bulunduğu karyenin beyi, ağasıydı.

Taraf-ı âli-i Risâletpenâhîden kendisine «**Selmânu'l-Hayr**» lakabı bahşolunmuşdur. Nesebi anıldıkda «**Selman ibn-i İslâm**» denir.⁷⁹

Kendisine İbn-i İslâm denilmesine sebep şu hadîse olmuştur:

Sa'd ibn-i Ebî Vakkas -radiyallahu anh- ile aralarında bir kırgınlık olmuş, bu sırada bir gün Hazret-i Sa'd meclisinde oturanlara nesebini sordukdan sonra Hazret-i Selmân'a da dönüp: «— Sen de nesebini söyle,» demiş. Selmân da hemen:

«— İslâm'a dâhil olduktan sonra neseb aramam, lâkin ben **Selmân ibn-i İslâm'ım,**» cevâbını vermiş. O

79 Üsdü'l-Gabe 2/417, el-İsâbe 2/62

meclisinde bulunan Ömer -radiyallahu anh-'ın Hazret-i Sa'd'e canı sıkılarak:

«– Bütün Kureyş bilir ki, babam Hattâb câhiliyyet zamanında Kureyş'in en azîzi idi. Böyleyken ben işte İbn-i İslâm olan Selmân'ın kardeşi Ömer ibn-i İslâm'ım,» dedi.

Selmân-ı Fârisî -radiyallahu anh- de İslâmiyyet şerefine izafeten nesebini beyânda «İbn-i İslâm'ım» deyince onu te'yîden Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- de «Ömer ibn-i İslâm'ım» demiştir.⁸⁰

Selmân-ı Fârisî -radiyallahu anh-'in kıssa-i İslâmî şâyân-ı ibrettir. İbn-i Abbas -radiyallahu anhümâ-'ya kendisi şöylece nakletmiştir:

«– Ben İsfahan ahâlîsinden ve «Ciy» denilen karyeden neş'et eden bir Fârisiydim. Babam karyenin dehkanı, yani beyl, ağasıydı. Fart-ı Mahabbetinden beni evde kız gibi habsederdi. Mecûsîlikte o kadar ileri gitmişim ki, ateşin hiçbir ân sönmesine meydan vermezdim. Babamın büyük bir çiftliği vardı. Bir gün, yapı ile meşgul olduğundan çiftliğe kendi yerine beni gönderdi. Giderken yolda bir Hıristiyan kilisesi gördüm. Dünyada neler olup bittiğinden bihaber toy bir çocuk olduğumdan, seslerini dışardan işitdiğim bu insanların ne yaptıklarını görmek maksadıyla içeriye girip ibadetlerini seyrettim. Pek hoşuma gitti. Ve o dîni kendi dînimden daha güzel buldum. Akşama kadar orada kaldım. Çiftliğin işini aklıma bile getirmedi. Oradakilere, «– Bu dînin aslı nerededir?» diye sordum, «Şâm diyarındadır,» dediler.

Babam beni hayli aratmış, bulduramamıştı. Eve geldiğimde mâcerâyı kendisine anlattım. Beni yeni dinimden vazgeçirmeğe çok çalışdıysa da ben fikrimde ısrar ettiğimden ayağımı bukağılayıp evde hapsetmekden başka çâre bulamadı.

Ben ise, görüşdüğüm hıristiyanlara «Şayed Şam'a gidecek bir hıristiyan ticaret kaflesi olur ise bana bildiriniz,» diye haber saldım. Hâsılı babamın evinden kaçdım. Ve böylece bir kafîyle beraber Şam'a gittim.

Kilisedeki Piskoposun yanına girdim. Dinlerini kabulendiğimi, kendisine hizmet edeceğimi ve namaz kılmak istediğimi söyledim. O da «Pekiyi» dedi. Adamcağız fena kimse imiş. Bir taraftan cemaati sadakaya terğiyb eder ve bir taraftan biriken paraları kendi için iddihâr eylerdi. Fekarâyâ vermezdi. Böylece yedi küp dolusu altın ve gümüş toplamıştı. Bundan dolayı kendisine pek ziyâde buğzum vardı. Öldükten sonra hakikat-ı hâli haber verince buna o kadar kızdılar ki, ölüsünü de defnetmekden imtinâ ile, ölüsünü asarak taşa tutdular.

Bunun yerine sâlih bir zat geldi. Beş vakit namazı kılan Müslümanlar hariç, ondan daha faziletli, onun kadar dünyayı hiçe sayar, onun kadar âhirete âşık, gece ve gündüz ibâdete münhemik bir kimse görmedim. Kendisini pek sevdim. Hayli zaman berâber bulundum. Vefât edeceği vakit:

«— Senden sonra ben kime mülâzemet edeyim? Ne yapayım?» diye sordum. Dedi ki:

«— Evlâd, bugün ortalık girdâb-ı helâk içinde. Dîn-i Hakkı tebdîl ve dînin evamir ve nevâhisinden çoğunu terketdiler. Lâkin Musul'da, filân zat vardır. Benim tuttuğum meslek onda da var, git.» diye vasiyyet eyledi.

O öldükten sonra Musul'daki zâta gidip onu da sâlih bir zat buldum. Lâkin çok sürmedi, o da vefât etdi ve Nusaybin'deki bir zâtı vasiyyet etdi. Ona da girdim, onu da salih buldum. Az zaman sonra o da vefât etdi. Vefâtından evvel o da «Ammûriye» yani Anadolu'daki Sivrihisar'da bir zatı bana tavsiye etti.

Evvelki üç dindaşının mesleğinde olan o zâta da mülâzemet etdim. O esnâda biraz davar ve sığır olarak mal edindim. Maraz-ı mevtinde ona da sordum. Cevâben:

«— Oğlum, dünyada artık bizim mesleğimiz üzerine hiçbir kimseyi tanımıyorum ki ona git diyeyim. Lâkin dîn-i İbrâhîm ile ba's olunacak peygamberin zuhuru pek ziyâde yaklaşmıştır. O Peygamber Arab toprağında zuhur edecektir. Ve iki taşlık arasında kâin bir yere hicret edecektir. Bu iki taşlığın arası nahlistan yani hurmalıktır. O Peygamber'in de bazı alâmetleri vardır. Ezcümle, hediye eden yer, sadakadan yemez. İki küreği arasında hâtem-i nübüvvet vardır. Çâresini bulur, oraya gidebilirsen git» dedi, vefât etti.

Ondan sonra Ammûriye'de ne kadar oturdumsa oturdum. Benî Kelb kabîlesinden oraya ticaret için gelmiş birkaç kimseye rastgeldim. Kendilerine:

«— Size şu sığır ve koyunları vereyim, beni Arab diyarına götürün,» dedim, pekiyi dediler. Şam cihetinden, Medîne'ye yakın Vâdî-l-Kurâ'ya geldiğimizde Arablar bana zulmedib «köle» diye beni bir Yahudiye satdılar. Yahudinin yanında kaldım. Günün birinde Yahudinin amucazâdesi Vâdî-l-Kurâ'ya geldi. Beni satın alıp Medîne'ye götürdü. Medîne'yi görür görmez. Ammûriye'deki zatın vasfına göre hemen tanıdım.

Medîne'de ikametim sırasında Allah Celle ve alâ Hazretleri de Nebiyy-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'i ba's buyurmuştu. Lâkin Mekke'de buldukları müddetçe kölelik esâretinin bana tahmil ettiği bâr-ı meşakkat ve meşguliyet yüzünden kendilerinden bahsedildiğini hiç işitmemiş bulunuyordum. Sonra Medîne'ye hicret buyurmuşlar, yine haberim olmadı.

Günün birinde, bir hurma ağacının üstünde çalışırken, sahibim de ağacın altında oturuyordu. Amcazâdelerinden biri gelip:

«— Yâhu Benî Kayle'nin -yâni Ensâr'ın mensup oldukları Evs ve Hazrec kabîlelerinin- Allah belâsını versin, Mekke'den yanlarına gelip peygamber dedikleri bir kimsenin bugün Kubâ'da başına toplanmış bulunuyorlar» dedi.

Ben bu sözü işidince hummâ'ya tutulmuş gibi titredim. Az kalsın sahibimin üzerine düşecektim. Ağaçdan indim, amcazâdesine:

— Ne dedin? Ne dedin? dedim.

Sahibim kızdı:

— Bundan sana ne? Sen işine bak! diyerek bana şiddetli bir tekme vurdu. Ben ise:

«— Bir şey yok, yalnız onun ne dediğini anlamak istedim,» dedim.

Biraz yiyecek birikdirmiştim. Akşam olunca onu alıp Kubâ'ya, Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-Efendimiz'in huzûruna vardım. Dedim ki:

«— İşitdim ki sen sâlih bir zatsın. Yanında da fakir kimseler varmış. Şuncağızı sadaka için saklamıştım. Sizi buna

başkalarından ehak görüyorum.» Elimdeki nevâleyi takdim ettim, Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz ahabına «— *Yeyiniz,*» diye emretti ise de kendisi mübârek elini çekti ve yemedi.

Kendi kendime “Bu bir” dedim. Yine az bir şey tedârik etmeğe başladım. O zaman Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Medîne'ye teşrif buyurmuşlardı. Huzur-ı âflerine gelip:

«— Sadaka yemediğinizi gördüm. Bu ise sana ikrâmen hazırlanmış bir hediyedir,» dedim. Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- tenavül buyurdular ve ahab-ı kiram'a birlikde yemelerini emretdiler. Kendi kendime:

«— Bu iki,» dedim.

Daha sonra bir gün Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-, Bakıy'ul-Garkad'da iken yanına vardım. Sahâbeden birisinin cenazesi dolayısıyla oraya teşrif etmişlerdi. Üzerlerinde iki ihram olduğu halde ahab-ı kiram ile birlikde oturuyorlardı. Selâm verdim. Ve Ammûriye'deki zatın haber verdiği, arkalarındaki Hâtem-i Nübüvvet'i acaba görebilir miyim? diye hemen arka taraflarına geçdim. Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz de o tarafa geçmemden bir alâmet aradığımı teferrüs buyurup hemen ridâ-yı şeriflerini sıyırdılar. Hâtem-i Nübüvvet'i gördüm. Tanıdım ve üzerlerine kapanıp ağlamağa başladım.

Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz bana:

«— *Bu tarafa dön*» buyurdular. Karşı taraflarına geçdim. Ve ey İbn-i Abbas sana anlatdığım gibi başımdan geçeni Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimize arz etdim.

Benim bu kıssamı ashabının işitmiş olmaları Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in pek hoşuna gitti. Zencir-i esâret ayaklarımı bağladı da, Nebiyy-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- ile birlikte «Bedir» ve «Uhud»da bulunmak nimetlerini elden kaçırdım.

Günün birinde Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz bana:

«— *Selman, kendini mükâtebeye bağla*» diye ferman buyurdular.

Sahibim ile -çukurlarını da kazarak- üçyüz, diğer bir rivâyete nazaran beşyüz hurma ağacı dikmek ve kırk okka altın vermek şartıyla mükâtebe ettim. Yani bunları yapınca ben âzâd olacaktım.

Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ashab-ı kirama:

«— *Şu kardeşinize yardım ediniz,*» diye buyurdular.

Yardım başladı. Kimi otuz, kimi yirmi, kimi onbeş, kimi on fidan, hâsılı herkes elindeki mevcudu nisbetinde bana yardımda bulundu. Üçyüz yahud beşyüz fidanı hazırlayınca Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz bana:

«— *Selman, şimdi artık git de bu fidanlar için çukurları kazmağa başla. İşini bitirince bana gel ki, onları ben dikiyim*» buyurdular.

Kazmağa başladım. Arkadaşlar da bana yardım etdiler. İşimizi tamamlayınca gelip haber verdim. Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz benimle berâber oraya teşrif etdiler. Artık fidanları biz yanaşdırıp Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- mübârek eliyle yerine koyuyordu. Selman'ın nefsi yed-i kudretinde olan Allah ü Azîmü Ş-şan'a kasem olsun ki, o

fidanların bir dânesi kurumadı. Bir rivâyetde yalnız bir danesini ben dikmişdim, işte ondan mâadâsı hep tutdu, sahibime karşı olan hurma ağaçları borcumu ödemiş oldum.

Zimmetimde yalnız mal kalmıştı. Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- gazâların birinden altundan tavuk yumurtası kadar bir şey getirmişlerdi. Avdetinde:

«— *Mükâteb olan Fârisli ne yaptı? Nerede?*» diye sual buyurmuşlar, çağrıldım:

«— *Selman, işte al da üzerinde kalan borcu öde*» buyurdular.

«— *Yâ Resûlallah, bu kadarcık şey benim borcuma nereden yetecek?*» dedim. O altın parçasını Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- mübârek dili üzerinde çevire çevire gezdirdi ve:

«— *Hele sen bunu al, Allah senin borcunu öder*» buyurdu.

Altın parçasını aldım ve alacaklılarıma o parçadan tarta tarta altın verdim. Selman'ın nefsi kabza-i kudretinde olan Allah'a kasem olsun ki, onlara ondan kırk okka tartıp haklarını eksiksiz olarak verdim ve âzâd edildim. Ondan sonra Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ile birlikde «Hendek» de bulundum ve onunla hiçbir gâzada bulunmayı fevt etmedim.⁸¹

Hendek gazvesinde Ebû Süfyan ordusu onbini tecâvüz etmişti. Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ashâb-ı kiram ile iştişâre etdiler. Selman-ı Fârisî -radiyallahu anh-:

81 Tecrid-i Sarih Terc. 3/17-23, Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inden naklen.

«— Yâ Resûlallah, bizim vilâyetimizde bir şehir üzerine düşman hücum edecek olursa etrafına hendek kazmak âdettir,» dedi. Onun reyî kabûl buyuruldu. Selmân-ı Fârisî -radiyallahu anh-, tendürüst ve bünyesi kavi bir zat idi. Medîne etrafında Nebiyy-i Ekrem -sallallahu Teâlâ aleyhi ve sellem- de birlikte olarak Ashab-ı Kîram hendek kazarlarken Selman da çalışıyor ve on kişilik iş başarıyordu. Günde beş arşın derinliğinde on arşın yer kazıyordu.

Gerek son derece azm ü gayretinden ve gerekse sıdk u îmânının kuvvetinden, Muhâcirîn ve Ensâr onu paylaşamaz oldular.

Muhâcirin: «— Selman bizdendir!»

Ensar da: «— Selman bizdendir!» diye aralarında Selman sevgisini paylaşamıyorlardı.

İşte bu sevgiye binâen Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- hem ashâbı te'lîf, hem de Selmânî taltif için:

«— *Selman bizdendir, ehl-i Beyt'dendir*» buyurmuşlardır.

Buharî'nin ifadesine göre, bidâyetde Selmân-ı Fârisî arka arkaya Şâm, Musul, Nusaybin kiliselerinin birisinden öbürüne koşarak nihâyet Ankara'da Hacı Bayram Camii ittisalinde harâbesi bulunan meşhur bir Nasârâ mabedine kadar gitmiştir. Sonra oradan da köle olarak Vâdî'l-Kurâ'ya,⁸² sonra da Medîne'ye esir olarak getirilmiştir.⁸³

82 Vâdî'l-Kurâ Medîne ile Şam arasında Medîne mülhakatından bir vâdî idi. Köyleri çok ve mamur olduğundan bu nâm ile anılmıştır. Yahudilerle meskûn idi. Hicret'in yedinci senesinde Hayber'in fethinden sonra sulhan fetholunmuşdur.

83 a.e. 3/23

Buhârî'nin **Sahîh**'indeki haberin sıhhatinde şüphe etmemekle beraber, Hazret-i Selmân'ın bir koyun gibi münkad olarak on bu kadar kişinin esâretinde intikali şâyân-ı tedkîk bir hâdisedir.

Selmân-ı Fârîsi -radiyallahu anh- fıtraten çok saf ve mütevekkil idi. O, her ne bahasına olursa olsun, Hicaz Kit'asında doğacak parlak hidâyet güneşinin işrâkı zamanında onun mihrak noktasında bulunmak istiyordu. Hâtemu'l-Enbiya -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in bi'set ve teblîği pek yakın olduğunu kiliselerde bir çok Nasarâ lisanından işide işide onun temiz gönlünde mukavemet edemeyecek derecede bir aşk uyanmışdı. Bu arzusunu tatmin edecek herhangi bir va'de aldanıyordu. Hicaz'a, Medîne'ye götürecekt herkesin esaretine girmekten çekinmiyordu.

Selmân -radiyallahu anh-'ın Müslüman olduktan sonra son derece samîmî hareketi, Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz'le Ashâb-ı Kirâm arasında kendisine karşı pek derin bir alâka ve muhabbet uyandırmışdır. Bilâ-istisnâ herkes Selmân'ı seviyordu.

Selmân -radiyallahu anh-'ın azîz şahsiyeti, salâbet-i ahlâkiyyesinde, zühdî hayatında ve Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'e îmânında fart-ı sadakat ve mahabbetinde ve ihtiyarlığına rağmen mücâhedelerinde görülür.

Kendisinden altmış hadîs-i şerîf rivâyet edilmişdir. Buhârî ve Müslim'de yalnız yedi hadîs-i şerîf rivâyet edilmişdir. Ezcümle birçok Ashâb, Enes, İbn-i Abbas, Ebû Saîd-i Hudrî -radiyallahu anhüm-'ün kendisinden rivâyetleri vardır.⁸⁴

Ebû Hüreyre -radiyallahu anh-'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir:

«Biz bir kerre Nebiy-i Ekrem -sallallahu Teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz'in yanında otururken Cum'a Sûresi nâzil olmuştu.

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- bu sûrenin:

وَأَخْرَيْنَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ.

«Ashaba erişemeyen ümmetlere de Peygamber gönderdi.»⁸⁵ âyetini okuyunca:

– Yâ Resûlallah! Biz ashabına erişemeyen kimseler kimlerdir? diye soruldu.

Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- cevap vermeden soran üç kere tekrarladı. Aramızda Selmân-ı Fârisî -radiyallahu anh- de vardı. Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- mübârek elini Selmân'ın üzerine koydu. Sonra:

«– Şunlardan öyle erler -veya er- vardır ki, iman süreyya yıldızının yanında olsa, muhakkak ona yetişir, bulur,» buyurdu.⁸⁶

Selmân-ı Fârisî -radiyallahu anh-, gençliğinde Mecûsi iken, dîn-i hak aşkı ile âbâ ve ecdâdının dînini terk edip ibtida nasraniyyeti kabul etmiş ve ehl-i kitab'ın intizar edip durdukları Nebiy-i âhir-zaman'ın şems-i hidâyetinin Arabistan ufkundan nerede ise tulû edeceğine dair ruhbanın

85 Cuma Sûresi /3.

86 Tecrid-i Sarih Terc. 11/201.

tahmînatına itimad ile o Nûr-ı Hidayet'e tabi' olmak için «belki bana nasib olur» ümmîd-i hâlisi ile oralara gitmeğe davranırken refakatlerine dahil olduğu tâcirlerin hıyânetleriyle köle olarak Medîne Yahudilerinden birine satılmıştı.

Lâkin teharrî-i Hak ve Hakikat babındaki hulûs-ı niyyeti indellah mükâfatsız kalmadı. Ve Cenâb-ı Hakk'ın takdîr-i hidâyet-bahşâsı, Medîne'de kayd-ı esârete giriftar olmak felâketini bahâsız bir nimete kalbeyledi. Zirâ tam kölelik ângaryaları altında vücud yıprattığı sırada Hicret-i Seniyye vukua geldi. Ve Hâtemu'n-Nebiiyyin ve Rahmeten-lil-âlemin -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'e âid olarak rahiblerden öğrendiği alâmâtı müşâhede edince hemen îman edip o kenz-i Rahmet-i İlâhî -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz'in lutf u muaveneti sâyesinde hürriyetini istirdad ile havâss-ı Ashâb-ı Kirâm zümresine iltihak eylemiştir.

Süleyman Çelebi merhum'un:

Kimde ki aşkın nişanı vardurur
Elbette ânı ma'şûka ırgörür

Beyti mazmûnunca Hâtemu'n-Nebiiyyîn -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in cemâl-i bâ-kemaliyle ve şeref-i dîn-i İslâm ile müşerref olarak, Hatem-i Nübüvvet'e ağılayarak yüz sürmüştü ve matlubuna kavuşmuşdu.⁸⁷ - radiyallahu anh-.

İbn-i Sa'd'ın rivâyetine göre hadîs-i şerîf'de:

«Selmân'a doyasıya ilim verilmiştir» buyurulmuştur.

Keza Resûfullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

87 Tercid-i Sarih Terc. 6/527 vd.

«— Cennet üç kişiye yani, Ali, Ammar ve Selman'a müştakdır.» buyurmuşdur.

Ali -radiyallahu anh- onun hakkında: «Ulûm-i evvelîni ve âhîrini tahsil etmiş bitmez ve tükenmez bir bahirden, bizden, yani ehl-i Beyt-i Nübüvvetdendir» diye buyurmuşdur.

Geceleri Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ile tenhâca pek çok musâhabet eylerdi. İrân'ın fethinden sonra Hz. Ömer -radiyallahu anh- tarafından Kısra'nın pâyitahtı olan Medâyin'e vali tayin edilmiş ve Hicrî 35 senesinde Medâyin'de valiykên rahmet-i Rahmân'a kavuşmuşdur.⁸⁸

Medâyin harabelerine elyevm Bağdadlılarca «Selmân-ı Pâk» nâmının verilmesi orada medfun olduğundandır.⁸⁹

Hulâsa'da Hasan Basrî'den naklolunduğuna göre Selmân-ı Fârisî -radiyallahu anh- bu makarr-ı saltanatda binlerce halk üzerinde hükümrân iken de me'lûf bulunduğu zühdî hayatını bırakmamış, mâlik bulunduğu tek bir abâ içinde hem halka hutbe îrâd etmiş, hem de abâsının yarısını altına yayarak yarısını da üstüne örterek imrâr-ı hayat etmiş ve müktesebât-ı zâtiyesi ile geçinmiştir!

Hasan Basrî demiş ki, «Selmân, dem-i ihtizâra geldiği zaman, Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- dünya ni-metlerinden kanaat edeceğimiz mikdarın, ancak bir yolcu azığı kadar olması için bizimle ahd etti de biz bu ahde sadık kalmadık,» diye ağladı. Halbuki vefatından sonra

88 Ashab-ı Kiram 3/211; Ebû Ubeyd'in rivâyetine göre Hicri 36 târihinde Hazret-i Osman -radiyallahu anh-'in hilâfeti zamanında irtihâl etmiştir. Kabr-i münevverleri Bağdad'ın cenûb-i şarkisinde ma'ruf ziyaretgâhtr.

89 Tecrid-i Sarih Terc. 11/202, 3/18

metrûkâtına baktık, bıraktığı malın kıymeti çıka çıka 20 veya 30 dirhem çıktı.⁹⁰

✱

Selmân-ı Fârisî -radiyallahu anh-, muammerîndendir. Hâfız İbn-i Hacer-i Askalânî'nin nakline göre müşarunileyh'in yaşı 250'yi geçtiğinde ittifak edilmiştir. İhtilâfları 250'den sonrası hakkındadır. Hafız Zehebî, 280 yaşını tecâvüz etmediğine kani olduğunu söylemiştir.⁹¹

✱

Ebû Cuhayfe -radiyallahu anh-'e muttasıl sened ile şöyle haber verdiği rivâyet edilmiştir:

Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-, Selmân-ı Fârisî ile Ebu'd-Derdâ arasında kardeşlik tesis buyurmuştu. Selmân Ebu'd-Derdâ'yı bir defa ziyâret etdi, bulamadı. Ve zevcesi Ümm-i Derdâ'yı eski bir elbise içinde perişan gördü de:

«– Bu ne haldir?» diye sordu. Ümm-i Derdâ:

«– Kardeşin Ebu'd-Derdâ'nın dünyada bir işi ve ilişiği yok ki, gündüz oruç tutar, gece namaz kılar,» diye yakındı. Bu sırada Ebu'd-Derdâ da geldi. Selmân'ı selâmladı. Ve onun için yemek yaptı, önüne getirdi. Selmân Ebu'd-Derdâ'yâ:

– Haydi sen de ye, dedi. Ebu'd-Derdâ:

– Ben oruçluyum, demesi üzerine Selmân:

– Vallahi bu orucu bozacaksın ve sen yeyinceye kadar ben de yemeyeceğim.» dedi.

90 Tecri'd-i Sarih Terc. 6/525.

91 a.e. 3/23 vd.

Ebû Cuhayfe diyor ki:

– Ebû'd-Derdâ orucunu bozup misafiriyle yemeği yedi. Gece olunca Ebu'd-Derdâ gecenin evvelinde namaza kalkmak istedi. Selmân «Uyu!» diye men'etdi. Ebu'd-Derdâ da uyudu. Sonra bir daha kalkmak istedi. Yine Selmân «Uyu!» diye men'etdi. Gecenin âhır vakti olunca «Artık şimdi kalk!» dedi. Kalkdılar, abdest aldılar, namaz kıldılar. Namazı müteakıp Selmân Ebu'd-Derdâ'ya:

«– Kardeşim, üzerinde muhakkak ki Rabbi'nin hakkı vardır! Kendinin de böylece hakkı vardır. Âilenin de bir hakkı vardır. Hattâ misafirin bile hakkı vardır. Binaenaleyh her hak sahibine hakkını vermelisin. Evet ye, iç, oruç tut, namaz kıl, uyu, hayat yoldaşınla seviş.»

Sonra Ebu'd-Derdâ, Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'in huzuruna gelip bu vak'ayı arz edince Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

«– *Selmân doğru söylemiştir*» buyurdu.

Bu hadîs-i şerifi **Sahih-i Buhâri**'den başka bir kısım ashâb-ı Sünen de tahric etmişlerdir.

Selmân ile Ebu'd-Derdâ arasında kurulan bu kardeşlik İslâm tarihinde «muâhât» nâmiyle anılan mühim bir tesanüd-i ictimâînin mebrûr neticelerinden birisidir.

Bu kardeşlik Muhâcirîn ile Ensâr arasında tesis edilmiş ve pek yüksek, mühim ve muvaffakiyetli neticeler alınmıştır.

Bu hadîs-i şerifte dört hakdan bahsedilmiştir:

1- İlâhî hak,

- 2- Zâtî hak,
- 3- Âile hakkı,
- 4- Konu-komşu hakkı,

Komşuluk uzak ve yakın olabileceğinden, buna ahlâkçılar «vatandaşlık hakkı» derler ki, millî hudûd dahilinde yaşayan kardeşlerinin müdafaa ve muhafazası için yekdiğerinin müteakabil hakları demektir. Her hak, bir vazife mukabili bulunduğundan hadîs-i şerîfte:

«— Her hak sahibine hakkı verilmelidir» emriyle de bu vazifelere işâret buyurulmuştur.

Bu hak ve vazifelerin en mühimmi de Hâlık Teâlâ ve Tekaddes Hazretlerine olan kulluk vazifesidir.

Ufak bir zerreden en heybetli kürelere kadar bütün kâinatın gâye-i hilkatlerine göre bir vazifenin, bir seyr ü hareketin esîri oldukları göz önünde dururken insanın da bu umûmî hareket kanûnundan kendisini müstesna tutması asla doğru değildir.

Kitab-ı Mübînimiz bu umûmî hareketi Hâlık'a karşı ibâdet mahiyetinde bildirmişdir. Vâkıa insanın, vazifesini kendi ihtiyârıyla yapması Cenâb-ı Hak tarafından kendisine verilmiş bir imtiyazdır. Fakat beşerin bu imtiyazı, bu ihtiyârı kendisinde ilâhî bir fıtrat olan vazife temayülünü söndürmüş müdür? Hayır! Belki vazifeye büyük kıymet veren irademiz vazife aşkını da alevlendirmiştir.

Bu cihetle insanın mukaddes hislerinin en şerefli, Hâlık Teâlâ'ya karşı duyduğu vazife hissidir. En mes'ûd zamanı da, bu mübârek vazifesini yaptığı aziz günlerdir.

Müstehab olan ibâdetlerin îfâsı, bedenî ve rûhî kuvvetlerimizin ziyânı ve inkişarını mûcib olmamalı ve vâcib olan asıl vazifelerimizin îfâsına mâni olacak bir dereceye varmamalıdır.

Buhârî'ye göre nâfile olarak oruçlu bulunan birisine bir din kardeşi orucunu bozdurmağa yemin etse de bunun üzerine o kimseye orucunu bozmak hayırlı görülse ve bozsa kaza lâzım gelmez. **Buhârî**'ye göre bu yemin o kimse için bir özür oluyor. Selmân, Ebu'd-Derdâ, Mücâhid, Şâfiî, Ahmed ve İshak'a göre kaza lâzım gelmez. Diğer tarafta Ebû Bekir, Ömer, Ali, İbn-i Abbas, Câbir, Aişe ve Ümm-ü Seleme -radiyallahu anhum-'den kaza vâcib olduğu rivâyet edilmiştir. Hasan Basrî, Ebû Hanîfe, İmam Malik hazaratının mezhepleri de böyledir. Bunlara göre şûrûyle iltizam edilen bir ibâdet iftar halinde kaza ile ikmal ve telâfi edilmelidir.

Bundan başka hadîs'de muâhâtın meşrûiyeti, ihvan ile âşinâları ziyâretin bir edeb-i dînî olduğu, bir lüzûm üzerine ecnebiyye ile görüşmenin cevâzı, hayırdan ve vazifeden gaflet eden bir müslimin irşad edilmesi hükümleri de istifâde edilmiştir.⁹²

Sultanu'l-Kevneyn -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri Selmân-ı Fârisî -radiyallahu anh-'i Ebu'd-Derdâ -radiyallahu anh- ile kardeş eylediklerinde Ebu'd-Derdâ'ya hitaben:

«— *Selmân senden efkâhdır!*» buyurmuşlardır. Bilâhare Ebu'd-Derdâ -radiyallahu anh- Şam'da ve Selmân-ı Fârisî

-radiyallahu anh- Irak'da sakin olmalarıyla Ebu'd-Derdâ -radiyallahu anh- Selmân -radiyallahu anh-'e şu mektubu göndermişti.

«– Cenâb-ı Hakk'a hamdden sonra, arz olunur ki, Hak Celle ve alâ sizden sonra beni mal ve evlâd ile merzuk kıldı. Ve ben Arz-ı Mukaddes'de bulunuyorum.»

Selmân-ı Fârisî -radiyallahu anh- ona cevâb yazdılar:

«Ba'de's-selâm şu vechile arz-ı merâm olunur ki, mal ve evlâdca merzuk olduğunuzu yazmışsınız. Ma'lûmunuz olsun ki, hayr u fazilet kesret-i mal ve veled ile değildir. Asıl fazîlet senin hilmin kesir olup, ilmin dahî sana nafi' olmaktadır. Arz-ı Mukaddes'de bulunduğunuzu yazmışsınız. Muhakkaktır ki, arzın hiçbir kimseye bir hüküm ve te'siri olamaz. Sen hemen Cenâb-ı Hakk'ı görür gibi âmil olarak nefsini Mevladan addeyle, kendine vücûd verme!»⁹³

Bu cevâbda Selmân-ı Fârisî -radiyallahu anh-:

الْإِحْسَانُ أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ

«İhsan, sanki Allah'ı görüyormuşsun gibi ibâdet etmendir»⁹⁴ ve:

كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ

«Sen bu dünyada sanki bir garib gibi ol»⁹⁵ hadîs-i şerîf-lerine telmih etmişlerdir.

93 Üsdü'l-Gabe, 2/420.

94 Buhari, İman 37, Müslim, İman 57.

95 Keşfü'l-Hafâ 2/134.

Selmân-ı Fârisî -radiyallahu anh- Medâyin'in âmiri olduğu halde, haşmet-i zâhiriyyeleri olmadığından tanınmayıp yük taşıtırıldığı olurmuş. Ve tanındıktan sonra yükü bırakmayıp sahibinin hânesine kadar götürürlermiş.

Hâne ittihaz etmemişler, nerede gölge bulmuşlarsa orada oturmuşlardır.⁹⁶

Kıymettar sözlerinden:

* Teaccüb olunur dünya emelinde olana ki, mevt ona tâlibdir ve yine hayret o gâfile ki, mağfûlün anh ğafil değildir ve o gülene hayret ki, Rabbi'nin kendinden hoşnud olup olmadığına âgâh değildir.

* Mü'minin dünyada hâl ü şânı, tabibi yanında bulunan bir hastanın hali gibidir ki, o tabib onun derdini ve devâsını bildiği için muzır bir şey iştiha etdiğinde mâni olup, eğer onu yersen helâk olursun, der. Mü'min de birçok şeyleri arzu eder ki Hak Teâlâ Hazretleri onu onlardan meneder. Tâ ki, öldüğünde cennete idhâl eylesin.

*

Selmân-ı Fârisî -radiyallahu anh-'e misafir gelip de it'âm edecek bir şey bulunmadığında, sahrada gezen geyikleri ve uçan kuşları çağırıp kerameten minallah yemek yaparlar ve teaccüben bu hali sual edenlere:

«— Hiç bir kul, Hak Teâlâ'ya itaat etsin de Hak Celle ve Alâ ona matlubunda muhalefet eylesin, bu olur mu?» diye cevâb verir imiş.

Nitekim hadîs-i kudsîde de:

يَقُولُ اللَّهُ لِلَّذِي يَأْتِنِي أَخْدِمِي مَنْ خَدَمَنِي وَاسْتَخْدِمِي
مَنْ خَدَمَكَ.

Cenâb-ı Allah dünyaya: «Bana hizmet edenlere hizmet et, sana hizmet edenleri de hizmetinde kullan» diye ferman buyurmuştur.

*

«Cuma günü guslederek camiye gidip kelâm etmeyerek Cuma namazını kılanlara keffâret-i zünüb olacağı» hakkındaki hadîs-i şerîfi de Selmân -radiyallahu anh- rivâyet etmiştir.

Kezâ Merâkî'l-Felâh'da:

«Ey Selmân! Herhangi bir yiyeceğe veya içeceğe kanı olmayan tahta kurusu gibi bir hayvan düşüp de içinde ölecek olursa, onun yenmesi, içilmesi ve o su ile abdest alınması helâldir.» buyurulmuştur.

HZ. ENES İBN-İ MÂLİK

radıyallahu anh

Enes İbni Mâlik -radıyallahu anh- Künyesi Ebû Hamze'dir.⁹⁷ Ensar-ı Kirâm'dan ma'düddür. Hâdim-i Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'dir.

İbtida Hicret-i Seniyye'de Enes -radıyallahu anh-, sekiz - on yaşında bulunduğu halde validesi Ümm-i Süleym -radıyallahu anhâ-⁹⁸ onu huzur-ı Hümayûn -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem'e getirip:

«- Yâ Resûlallah! Bunu size devletmend-i hizmet-i seniyyenizde bulunmak arzusuyle getirdim. Ve min gayri

97 Bu künye Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz tarafından verilmiştir. Şöyle ki:

Bir gün Enes -radıyallahu anh- «hamze» denilen baklayı toplarken Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- tarafından görülerek -Ebû Hamze» deyü iltifat buyurulmuştur. el-İsabe, 1/71.

98 Ümm-i Süleym, Bint-i Milhan bin Hâlid el-Ensâriyye. Ümm-i Harâm -radıyallahu anhâ-'nın hemşiresidir. Meşâhir-i Nisâ'da ismi «Rumeysa»dır. Ehl-i beyt oldukları hakkında senâ-yı Nebevî vaki olmuştur. Akilat ve kâinattan olup ğazavat-ı seniyye'de bulunmuş ve Huneyn ğazasında Abdullah bin Ebû Talha'dan hâmile olduğu halde devesinin yularını koluna geçirerek elindeki hançer ile firâ-rileri harbe iadeye çalışmıştır. İlk zevci Mâlik'in vefâtından sonra şüceân-i Ensâr-ı Kirâm'dan Ebû Talha el-Ensâri -radıyallahu anh- ile izdivac eylemiştir. Mâlik İslâm olmadan vefât etmiştir.

haddin armağan ettim. Benim oğlum ve sizin hâdiminizdir. Ona duâ buyur!» diye takdim etmiş ve Sultan-ı Güzîn -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri de Enes hakkında «tûl-i ömr ve kesret-i mâl ü evlâd» ile dua buyurmuş idi.⁹⁹

Bu yümn-i duây-ı Hazret-i Hâtemü'l-Enbiyâ -sallallahu aleyhi ve sellem- ile Enes -radiyallahu anh-, sekseni mütecâviz evlâd ve ahfâd görmüş ve kendisi mâl-i kesre malik ve yüzüç yaşına bâliğ olduğu halde irtihâl-i dâr-ı beka eylemiştir.

Mütevâliyen on sene hizmet-i Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'de bulunup 2210 hadîs-i şerif rivâyet etmiştir. **Sahîhain**'da 318'i mezkûrdur. 80 **Buhâri**'de, 90 **Müslim**'de münferiddir, bâkîsinde müttefikdir.

Fahr-i Âlem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz bir aralık dest-i mübârekleriyle çekerek, «ey iki kulaklı» diye lâtife buyurmuşlardır.

Enes -radiyallahu anh- sakalını boyarmış. Ve saçlarını da kesdirmeyip uzattığından Zül'üzneyn lâkabıyla mülakkab olmuşlardır.¹⁰⁰

Enes -radiyallahu anh-, Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in hizmet-i seniyyelerinde bulunduğu müddetçe bir defa olsun «Fena yaptın, yapmadın» yolunda bir tekdir telâkki etmediği kendisinden mervîdir.

99 Üsdü'l-Gâbe 1/152 «Allah'ım, malında ve evlâdında mübârek kıl, ömrünü uzun ve zenbini mağfûr eyle!».

100 Üsdü'l-Gâbe 1/151

Müşarun-ileyh ok atmakta pek mâhirmiş. Evlâdına da fenn-i remy'i lâıyıkıyla ta'lim eylemişse de ok yarışı icrasında cümlesine galebe eylermiş.

Buhârî'nin Kitab'ül-Hibe'sinde mezkûrdur ki, Enes -radiyallahu anh-; Merr'uz-Zahran'da bir tavşan kaldırdık. Herkes seğirdip yoruldu. Ben yetiştim. Tavşanı tutup Ebû Talha'ya götürdüm, boğazladı. Bir budunu da Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz tenâvül buyurdular, demiştir.¹⁰¹

Enes -radiyallahu anh- İran fütuhâtında bulunmuş, ve Tüster'in fethinde emval-i ganâim'in humüsünü ve İran reislerinden esir edilen Hürmüzan'ı Medîne-i Münevvere'ye Enes ve Ahmed bin Kays -radiyallahu anhüma- götürmüştür.

Enes -radiyallahu anh- ahîren Basra'da tavattun etmiş ve hiçbir sahabe kalmamış olduğu halde 91 sene-i hicriyyesinde Basra'ya birbuçuk veya iki fersah kurbünde «Taf» mevkiindeki evinde irtihal-i dâr-ı naîm eylemiş, Muhammed bin Sîrîn tarafından ğasl ve Kutn bin Müdrîk el-Kilâbî namazını kıldırdıktan sonra mübarek na'shı evinin avlusunda vedâ-i hâk-i Rıdvan kılınmıştır. -radiyallahu Teâlâ anh-.

Haccac-ı Zâlim Basraya geldiği zaman Ashâb-ı Kirâm'ı kahr u tezlil maksad-ı leimânesiyle kiminin boynuna ve kiminin koluna mühürvârî bir damga vurur imiş. Enes bin Mâlik ve Sehl bin Sa'd es-Sâidî -radiyallahu anhüma-'ye de birer damga vurmuş.

Zâlim Haccac bin Yusuf, Enes -radiyallahu anh-'e
 "– Vallahi seni ağaçdan bir damla zamk koparır gibi
 koparacağım ve «çöz»¹⁰² tabir olunan ince içyağı gibi
 kesip alacağım ve «seleme» ağacı¹⁰³ bağlar gibi seni
 sımsıkı bağlayacağım,» demiş.

Enes -radiyallahu anh-'ın:

«– Bunu kime söylüyorsun?» istifhamı üzerine Hac-
 cac:

«– Sesi işidilmeyesi, sana söylüyorum!» cevâbını
 vermiştir.¹⁰⁴

Enes -radiyallahu anh- bunu Abdülmelik'e yazmış,
 Abdülmelik tarafından Haccac'a şu tekdîr-nâme gelmiştir:

«Ey esfelini kuru üzüm çekirdeğiyle ilâçlayan kadının
 oğlu! Yemin olsun sana bir tekme vurmak istedim ki, onunla
 cehenneme kadar uçup gidesin ve seni arslanların tilkileri
 dişlemesi kabilinden olarak dişlemek ve şedîden ezip çiğ-
 nemek istedim. Bir sûretle ki, ananın karnından çıktığın
 yere keşki sıkışıp kalaydım diye temenni edersin, ey küçük
 gözlü, yapışık küçük kulaklı kara kaynaklı ve ince bacaklı,
 Allah seni kahretsin!»

Enes bin Mâlik -radiyallahu anh-'den rivâyete gö-
 re Haccac-ı Zalim'in halka yaptığı zulümden Enes bin

102 İşkembe ve bağırsakları ve böbrekleri ihata eden yufka yağdır.
 Türkçesi «Çöz» dür.

103 Seleme: Muğyılan nev'inden dikenli bir ağaçtır. Onu kesmek iste-
 diklerinde dallarını muhkem bağlarlar ki, köküne yanaşılabilsin.

104 Üsdü'l-Gabe, 1/152.

Mâlik'e şikâyet olunmuşdu. Enes bin Mâlik -radiyallahu anh- şikâyetçilere:

«— Sabrediniz! Sakın memleketin nizamını bozmayın. Çünkü siz öyle bir zamanda yaşıyorsunuz ki, bundan sonra fenalık siz ölüp de Rabbinize kavuşuncaya kadar böyle sürüp gidecektir. Bu fenaliğin mudâaf bir suretde teselsül edeceğini ben Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve ve sellem-'den işitdim,» demiştir.

Bu şikâyet Haccac'ın Irak valiliği zamanında vuku bulmuştur.¹⁰⁵

Taiffi bir mekteb hocasının oğlu olan Haccac, talâkat ve cesâretiyle Abdülmelik bin Mervan'a intisab ederek Hicaz valisi olmuş. Ve Abdullah bin Zübeyr -radiyallahu anhüma-'nın hılâfet iddiası vesilesiyle Mekke ve Medîne'yi Sahabe-i Kirâm kanıyla boyadıktan sonra mükâfat olarak Irak valiliği verilmişti. Irak'da da aynı mezalimi icraya başlayınca Kûfe'li Zübeyr bin Adiy, marıyyetinde bir hey'et ile Enes bin Mâlik -radiyallahu anh-'e gidip şikâyet etmişlerdi. O sırada Enes bin Mâlik -radiyallahu anh- Basra'ya yerleşmişti. Resmî bir sıfatı olmayan Enes -radiyallahu anh-'e müracaatları sırf Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in en büyük ashabından bulunması itibariyle hem bir derd yanmak ve hem de onun fikr ü mütalaasını sormak içindi. İsyankâr bir vaziyet alınırca daha acı ve kanlı bir fitne kapısı açılması ihtimalini hisseden Enes -radiyallahu anh- şikâyetçilere sabır tavsiye edip daha büyük bir fitnenin önünü almışdır.

Taberi'nin Abdullah ibn-i Mes'ud'dan rivâyetine göre:

105 Tecd-i Sarth Terc. 12/297.

«Dün bugünden, bugün de yarından hayırlıdır» buyurulmuştur.

Ebû Hüreyre -radiyallahu anh-'den rivâyete göre Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«– Sakın sizin biriniz silâhını teşhir edip de din kardeşine işâret etmesin. Çünkü işâret eden kimse bilmez ki, belki Şeytan eline verir de (din kardeşini) vurur. Bu suretle cehennemden bir çukura yuvarlanır.»

Bu hadîs-i şerîfi Buhârî «Her kim bizimle vuruşmak için harb âletini hazırlarsa o bizim İslâm câmiamızdan değildir» başlığı ile açtığı bir bâbında rivâyet etmiştir.

Esas itibârıyla bu unvan **Buhârî**'nin Ebû Mûsa'l-Eş'arî -radiyallahu anh-'den rivâyet ettiği bir hadîs'in aynıdır. Bu hadîs-i şerîfe göre İslâm devletine karşı müsellaah isyân edip de tecâvüzü meşrûu addetmek küfrü mücip bir harekettir.

Resûl-i Ekrem -sallallahu Teâtâ aleyhi ve sellem- Müslümanları böyle müsellaah ihtilâfdan men'u tahzir ederek Vedâ Haccı'nda Minâ'da îrad buyurduğu bir hutbesinde:

«– Sakın ben den sonra hâl-i küfürdeki bedevilik hayatına dönüp de birbirinizin boynunu vurmağa kalkışmayınız.» buyurmuştur.¹⁰⁶

Ebû Hüreyre -radiyallahu anh-'den Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir:

«– Yakın bir istikbalde bir takım fitneler olacaktır. Fitne zamanında (ona karışmayıp) oturan kişi karışmak

üzere ayakda durandan hayırlıdır. O hengâmede ayakda duran da, fitne esbabını hazırlamağa gidenden hayırlıdır. Bu yolda yürüyen de bil-fiil fesada çalışandan hayırlıdır. Her kim fitne vukuuna muttali olup onu görmeğe çalışırsa muhakkak onun kahrına uğrar. Her kim fitne zamanı iltica edecek veya sığınacak bir yer bulursa hemen sığınsın, fesadçılara karışmasın!»¹⁰⁷

Seleme bin Ekva -radiyallahu anh-'den rivâyete göre:

Müşarunileyh Hazretleri Medîne'de Haccac'ın yanına girdiğinde Haccac:

«– Ey İbn-i Ekva' sen ayağının iki ökçesine basarak dininden geri döndün, Medîne'yi bırakıp Bâdiye Arablarıyla yaşadın, ölüme müstahak oldun,» dedi. İbn-i Ekva':

«– Hayır, ben hicret etdiğim Medîne'den yüz çevirmedim; fakat Resûlullâh -sallallahu aleyhi ve sellem- bana Bâdiye'de oturmağa izin verdi,» diye karşılık verdi.

Buhârî'nin bir rivâyetine göre Osman -radiyallahu anh-'in şehadetinden sonra Seleme bin Ekva' -radiyallahu anh- Medîne-i Münevvere'den çıkıp «Rebeze»ye¹⁰⁸ gitmişti. Orada evlenip, çoluk-çocuk sahibi olup kırk yıl ikamet etti. Vefâtından beş-on gün evvel Medîne'ye gelip 74 tarihinde 80 yaşında vefât etmişti. O sırada da Haccâc-ı Zâlim Medîne'de Hicaz valisi idi. Türlü bahanelerle Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in ashabını öldürüyordu. Medîne'ye gelince Seleme bin Ekvâ' -radiyallahu anh-'i celbederek:

107 A.g.e. 12/299.

108 Rebeze, Medîne civarında şimâlinde bir bâdiyenin adıdır. Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- zamanında zekât develerinin yayılması için koru ittihaz edilmiştir.

– Ey Seleme! sen mürtedsin! Bâdiye'den Medîne'ye hicret ettikten sonra tekrar dönüp Bâdiye'ye gitmişsin! Ölümü hak etmişsin» diye 80 yaşında ihtiyar bir sahabiye tahkir ve tahvif eylemiştir.

Haccac bu sözü ile Abdullah ibn-i Abbas -radiyallahu anh-'in bir hadîsine işaret etmek istiyordu:

«–Allah faiz malı yiyen kişiye lânet etsin!» diye başlayan bu hadîsde: «Medîne'ye hicret ettikten sonar Bâdiye hayatına dönen kişi de mürteddir,» deniliyordu. Haccac bu sözü ile Şecere-i Rıdvan altında Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'e üç kerre bey'at eden bir sahabiye öldürmek, yahud gözünü yıldırmak istiyordu.

Bütün hayatı Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in maiyyetinde kahramanlık menkıbeleriyle dolu olan bu ihtiyar arslan birkaç gün sonra irtihâl etmiş ve irtihaline bu hâl-i teessür sebep olduğu rivâyet edilmiştir.¹⁰⁹

Seleme bin Ekva' -radiyallahu anh-'den rivâyet olunmuştur:

Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Huneyn seferinde iken kırmızı bir deve üstünde müşriklerden bir casus geldi. Devesini çökertip bağladı. Sonra gelip ashab'ın yanına oturdu. Ashab ile konuştu. Yedi, içdi ve mütemadiyen ashabın ahvalini gözden geçirdi. Sonra devesine binerek gitti. Müteakiben ashabdan bir kişi kalkıp bunun casus olduğunu Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e arzetti. Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- de:

«– Onu arayıp bulun, öldürün. Onu kim öldürürse elbisesi ve eşyası onundur» buyurdu.

İbn-i Ekva' -radiyallahu anh- casusu takib edip öldürdü. Devesi yedeğinde, üstünde silâhıyla eşyasıyla geldi. Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- de casusun eşyasını İbn-i Ekva'a aid ganîmet kılıp verdi.¹¹⁰

Ebû Hâzim rahmetullahi aleyh der ki:

Bir zaman Ömer ibn-i Abdülaziz'in bir kılıncı üzerinde uyduğuna şahid olmuşdum. Müşarunileyh bir şeyler görmüş olmalı ki evvelâ ağladı, sonra güldü. Uykusundan uyanınca Ebû Hâzim dedi ki:

– Yâ Emire'l-Mü'minin! Rüyada sana ne dokundu ki, ağladıktan sonra güldün?

Ömer İbn-i Abdülaziz dedi ki:

«– Rüyamda gördüm ki, kıyamet kopmuş insanlar yüz-yirmi saf halinde dizilmişler. Onlardan seksen safı ümmet-i Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem- idi. Bir münâdî şöyle çağırıyordu:

– Abdullah ibn-i Ebû Kuhafe (Ebû Bekir) nerede? Ebû Bekir radiyallahu anh-, nidaya icâbet edip geldi. Melekler O'nu Rabbinin huzurunda durdurdular. Kolayca hesabı görülüp necâta erdi. Sağ tarafta beklemesi emrolundu.

Sonra Ömer ibn-i Hattab getirildi. Ve onun da hesabı kolayca görülüp necata erdi. Arkadaşı Ebû Bekir ile cennete girmeleri emrolundu.

Sonra Osman getirildi. Onun da hesabı çabuk görüldü. Sonra cennete konulması emrolundu.

Sonra Ali bin Ebi Talib çağrıldı. Onun da hesabı çabuk görülüp cennete konulması emrolundu.

Ömer ibn-i Abdülaziz diyor ki:

«İş bana doğru yaklaşıncaya nida edildi:

«– Nerede Ömer ibn-i Abdilaziz?»

Ben soğuk ter dökmeye başladım. Sonra beni Melekler Hak Sübhanehu ve Teâlâ'nın huzurunda durdurup, bütün yaptıklarımın asl ü esasından ve memleketimdeki kelimelere varıncaya kadar sual olundum ve verdiğim her hüküm, koyduğum her kazıyyeden hesap verdim. Sonra mağfiret olunup sağ tarafda durmam emrolundu. Derken orada atılmış bir cife gördüm. Meleklerle:

«– Bu cife nedir.» diye sordum. Dediler ki:

– Onu sevdiğine sor.¹¹¹ Ayağımın ucuyla dokunarak sordum. Başını kaldırıp gözlerini açtı. Ona dedim ki:

– Sen kimsin? O da bana:

– Sen kimsin? dedi.

– Ben Ömer ibn-i Abdilaziz'im, dedim. Dedi ki:

– Allah sana ne yaptı? Dedim ki:

– Bana büyük ecir verip merhamet etdi. Hulefa-i Raşidîn; Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali'ye yaptığını bana da yaptı. Dedim ki:

111 «Sevdiğine sor» denilmekle kinaye olarak «Nefret ettiğin o cifeye sor» denilmektedir.

– Sen kimsin? Dedi ki:

– Ben Haccac bin Yusuf es-Sekafi'yim. Allah'ın huzuruna geldim, O'nu ikab ve gazabı şiddetli bir Rabb-ı Müteâl olarak buldum. Beni her öldürdüğüm kimsenin yerine bir defa öldürdü, Said bin Cübeyr'i öldürdüğüme mukabil yetmiş defa öldürdü. İşte ben Rabbimin huzurundayım. O'ndan, muvahhidlerin beklediğini bekliyorum; ya cennete, yahud cehenneme.

Günahlarından dolayı ehl-i zulmün vay haline! Bil ki, Allah Teâîâ haddi aşandan intikam alır. Onlar kıyamet günü kabirlerinden kalktıkları vakit fâcirlerle birlikde cehenneme atılırlar. Ve yüzlerini ateş kaplar.

Abdullah bin Eban Es-Sekafi dedi ki:

Bir gün Haccac bin Yusuf, Enes bin Mâlik -radiyallahu anh-'i ararken bana karşı geldi. Kendini benden gizlemeğe çalışıyordu. Ben atımla birlikde yürüyerek Enes bin Mâlik -radiyallahu anh-'e vardım. Gördüm ki o, evinin kapusu önünde ayaklarını uzatmış oturuyordu. Ben dedim ki:

– Kalk, Emîru'l-Mü'mînine cevap ver. Dedi ki:

– Hangi Emîru'l-Mü'mînin'e?

– Ebû Muhammed Haccac'a yani Haccac-ı Zâlim'e.
Dedi ki:

– Şeksiz ve şüphesiz bilesin ki, Allah onu zelil kılmıştır. Çünkü aziz kimse Allah Azze ve Celle'ye taat ve itaatle aziz olan kimsedir. Zelili de Allah'a ısyarla zelil olan kimsedir. Sözünü ettiği arkadaşın şübhesiz azmış, bayağılaşmış, haddi aşmış. Kitab ve Sünnet'e muhalefet etmiştir. Vallahi Allah ondan intikam alacaktır. Dedim ki:

– Sözü kısa kes ve mü'minlerin emirine cevap ver. Bunun üzerine Enes kalktı. Berâberce Haccac'ın yanına vardık. Haccac dedi ki:

– Enes bin Mâlik sen misin?

– Evet.

– Bize beddua eden ve ağır söyleyen sen misin?

– Evet.

– Bu nedendir?

– Bu, senin Allah'a âsî, Peygamberinin sünnetine muhalif olman, Allah'ın düşmanlarını i'zâz, Allah'ın dostlarını tezلیل etmiş olmandandır.

– Benim sana ne yapmak istediğimi biliyor musun?

– Hayır.

– Seni en kötü bir şekilde (işkenceyle) öldürmek istiyorum.

– Eğer bunun senin elinde olduğunu bilseydim, Allah'dan başka sana da kulluk ederdim. Haccac:

– Niçin? dedi. Enes bin Mâlik -radıyallahu anh-:

– Şunun için ki, Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bana bir duâ öğretmiş ve demiştir ki: «*Kim her sabah bu duâyı okursa hiç kimse ona zarar veremez.*» Bilmelisin ki, bu duâyı ben bu sabah da okudum. Haccac:

– Onu bana da öğret. Enes:

– Sen hayatta iken onu herhangi bir kimseye öğretmekten Allah'a sığınırım.

Haccac yanındakilere emir verdi:

– Enes'i serbest bırakın. Haccac'ın perdedarı dedi ki:

– Bugün filân ve filânı da celbetmemiz lâzım, bunu nasıl serbest bırakabiliriz? Haccac:

– Ben O'nun omuzlarında ağızlarını açmış iki arslan gördüm ve çok korktum.» dedi.

Sonra Enes -radiyallahu anh- halet-i ihtizara gelince bu duâyı bazı ihvanına öğretti. O büyük duâ şudur:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ خَيْرِ الْأَسْمَاءِ بِسْمِ اللَّهِ رَبِّ الْأَرْضِ وَالسَّمَاءِ
 بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ
 أَدَى بِسْمِ اللَّهِ الْكَافِي بِسْمِ اللَّهِ الْمُعَافِي بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي
 لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَهُوَ
 السَّمِيعُ الْعَلِيمُ. بِسْمِ اللَّهِ عَلَى نَفْسِي وَدِينِي بِسْمِ اللَّهِ
 عَلَى أَهْلِي وَمَالِي بِسْمِ اللَّهِ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ أَعْطَانِي
 رَبِّي اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِمَّا
 أَخَافُ وَأَحْذَرُ اللَّهُ رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا عَزَّ جَارُكَ
 وَجَلَّ ثَنَائُكَ وَتَقَدَّسَتْ أَسْمَاءُكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ اللَّهُمَّ
 إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ وَشَيْطَانٍ مَرِيدٍ وَمِنْ

قَضَاءِ السُّوءِ وَمِنْ شَرِّ نَفْسِي وَمِنْ كُلِّ دَابَّةٍ أَنْتَ آخِذٌ
 بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ اللَّهُمَّ كَمَا لَطَفْتَ
 فِي عَظَمَتِكَ دُونَ اللَّطْفَاءِ وَعَلَوْتَ بِقُدْرَتِكَ (بِعَظَمَتِكَ)
 عَلَى الْعُظَمَاءِ وَعَلِغْتَ مَا تَحْتَ أَرْضِكَ كَعِلْمِكَ بِمَا
 فَوْقَ عَرْشِكَ وَكَأَنْتَ وَسَاوِسُ الصُّدْرِ كَالْعَلَانِيَةِ عِنْدَكَ
 وَعَلَانِيَةُ الْقَوْلِ كَالسِّرِّ فِي عِلْمِكَ وَانْقَادَ كُلِّ شَيْءٍ
 لِعَظَمَتِكَ وَخَضَعَ كُلِّ ذِي سُلْطَانٍ لِسُلْطَانِكَ وَصَارَ
 أَمْرُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ كُلُّهُ بِيَدِكَ اجْعَلْ لِي مِنْ كُلِّ هَمٍّ وَ
 غَمٍّ أَصْبَحْتُ وَأَمْسَيْتُ فِيهِ فَرْجًا وَمَخْرَجًا.

اللَّهُمَّ إِنَّ عَفْوَكَ عَنْ ذُنُوبِي وَتَجَاوُزَكَ عَنْ خَطِيئَتِي
 وَسَتْرَكَ عَنْ قَبِيحِ عَمَلِي أَطْمَعُنِي أَنْ أَسْأَلَكَ مَا لَا أَسْتَوُ
 جِبُهُ عَلَيْكَ وَ مِمَّا قَصُرْتُ فِيهِ أَدْعُوكَ أَمِنًا وَأَسْأَلَكَ
 مُسْتَأْنِسًا وَأَنَّكَ لَمُحْسِنٌ إِلَيَّ وَ أَنَا الْمُسِيءُ إِلَى نَفْسِي
 فِيمَا بَيْنِي وَبَيْنَكَ التَّوَدُّدُ إِلَيْكَ بِاللِّعْمِ مَعَ غِنَاكَ عَنِّي
 وَاتَّبَعُضُ إِلَيْكَ بِالْمَعَاصِي فَلَمْ أَرِ مَوْلَى كَرِيمًا أَعْطَفُ
 مِنْكَ عَلَى عَبْدٍ لَيْسَ مِثْلِي وَلَكِنَّ الثِّقَّةَ بِكَ حَمَلْتَنِي
 عَلَى الْجُرْأَةِ عَلَيْكَ فَاسْأَلُكَ بِجُودِكَ وَكَرَمِكَ وَاحْسَانِكَ

وَطَوْلِكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَإِلَيْهِ وَأَنْ تَفْتَحَ لِي بَابَ
الْفَرَجِ بِطَوْلِكَ وَتَحْسِبَ عَنِّي بَابَ الْهَمِّ بِقُدْرَتِكَ وَلَا
تَكْلِبْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ فَأُعْجِزَ وَلَا إِلَى النَّاسِ
فَأُضَيِّعَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ.¹¹²

Haccac halet-i ihtizara geldiği vakit: «Allah'ım, beni mağfiret et, etmezsen insanlar seni bundan sonra hiç mağfiret etmez sanırlar,» diye söyledi. Hicrî 95 senesinin ortalarında kendi kurduğu şehirde öldü. Öldüğü gün, Irak'ın şenlik günü diye isimlendirilir.

Öldüğü gün, önce kimsenin haberi olmadı. Nihâyet saraydan bir cariye ağlayarak: «— Ahali, her zaman yemek yediren ve üzüntüyü gideren kimse öldü!» diye bağırınca halkın haberi oldu. Sonra defnolundu. Şam ahalisinden birisi Haccac'ın kabri başına dikilip «Allah'ım, bizi Haccac'ın şefaâtından marhum etme!» diye duâ etti.

Irak ahalisinden birisi de:

«— Eğer Haccac cehennemlik değilse karımı tatlik edeceğim,» diye yemin etdi. Bu hususda Kadı Tavus bin Keysan'dan fetva sordu. Tavus dedi ki:

«— Allah dilediğini mağfiret eder, ama senin zevcen boş düşmüştür,» dedi.

Diğer bir rivâyetde bu adamın Hasan-ı Basrî'den fetvâ sorduğu nakledilir. Hasan-ı Basrî dedi ki:

– Eğer Haccac ateşte değilse zevcenin yanına git ve onunla beraber ol, harama gitmiş olmazsınız.

Bunu duyunca Allah'ın gufran ve merhameti huzurunda durakaldım. Ki kul denizin köpükleri mislince günahla da gelse Allah mağfiret eder. Yeter ki kul Allah'dan ümidini kesmesin.¹¹³

Haccâc, Irak'a vali olunca hergün bin sofraya kurar, her sofraya on kişi otururdu. Ve her gün nâsa memurlarını göndererek yemeğe dâvet ederdi. Bu işi ilerleyince dedi ki:

– Ey nâs! Güneş doğduğu vakit onu benim elçim kabul edip sabah yemeğine, batınca da akşam yemeğine buyurunuz, dedi. Ve bu işi bu minval üzere devam ettirdi. Bir gün bakdı ki, yemeğe gelenlerin sayısı az. Dedi ki:

– İnsanlara ne oluyor ki bugün azaldılar?

İçlerinden birisi kalkıp dedi ki:

– İnsanlar senden öyle gınâ getirdiler ki, evlerinde oturmayı senin sofrana gelmeğe tercih eder oldular. Bu cevab Haccac'ın hoşuna gidip adamı yanına oturdu ve ona:

– Bârekâllah! Allah senin her işini bereketlendirsin.

Bu, zamanın en zâlimi olmasıyla birlikte Haccac'ın halka kerem ve ihsanıdır.¹¹⁴

Haccac bin Yusuf, evinin etrafında yüksek sesle telbiye eden birini duydu. Halbuki o adam Mekke'de imiş, dedi ki:

113 Rûhu'l-Beyan, 1/228.

114 a.e. 1/210.

– O adamı bana getirin. Getirdiler Haccac:

– Bu adam kimlerdendir? Adam:

– Müslümanlardan. Haccac:

– Sana İslâm'dan sormuyorum.

– Neden sordun?

– Memleketini sordum.

– Memleketim Yemen'dir.

– Muhammed bin Yusuf'u nasıl bıraktın? Haccâc bu sözyle kendi kardeşini kastediyordu.

– Azîm, cesim, kiyasetli, iyi ata binici, varışlı ve konuşkan bir kimse olarak bıraktım. Haccâc

– Ben sana bunlardan sormadım, dedi.

– Nereden sordun?

– Siretinden sordum. Adam dedi ki:

– Onu çok zâlim, gaddar, mahluka itâat ve Hâlik'a isyan eder bir kimse olarak bıraktım. Haccâc dedi ki:

– Onun bana yakınlığını bildiğin halde bu sözü söylemeğe seni mecbur eden nedir?

Adam:

– Onun sana göre durumunu, Benim Allah katındaki durumumdan daha mı üstün görüyorsun. Zira ben Allah'ın evinin elçisi, ve ziyaretçisi. O'na olan borcunu ödeyen ve O'nun dinine tâbi olan bir kimseyim, deyince Haccâc sükût etdi. Cevab veremedi. Adam izin almadan uzaklaştı. Gidip Kâbe'nin örtüsüne sarılarak şöyle duâ etdi:

«- Allah'ım, ancak sana sığınır, ancak sana ilticâ ederim. Senin en kısa zamanda kurtuluş vermeni, eski günlere döndürmeni ve güzel âdetinle muamele etmeni niyaz ederim.»

Şu adama bak ki, mahlukdan zerre miktar havf etmeyerek hususan zamanında mahlukatın en zâlimi olan, ırz ve namusları payımal eden ve devamlı kan döken Haccâc'dan bile endişe etmeyerek hakkı nasıl izhar etti. Haccâc daha öyle şeyler yapmıştır ki, şu kelimelerle onları ifade etmek mümkün değildir. Fakat adam Allah'a tevekkül edip Allah'dan yardım isteyince yalnız başına bulunduğu ve Haccâc da askeri ile berâber olduğu halde Haccâc'a karşı Allah o adama yardım etmiştir.

Hakikat-ı hal şudur ki; o adam, ibtilâ derecesinde hasta olan bir zâlime galib gelen bir mü'min ve öteki de bir münafık idi. Ve Haccâc bu ümmetin münafıklarındandır.¹¹⁵

Bir fakîh, Ebû Müslim Mağribî'yi ziyaret etmek istedi. Vardığında onun Kur'an'ı hatalı okuduğunu görünce kendi kendine,

- Emeğim boşa çıktı dedi. Sonra fakîh gece teheccüd için abdeste kalktığında kendisine iki arslan musallat olup bunlardan korkdu ve bağırdı. Hemen Ebû Müslim gelip onları uzaklaştırırken fakîhe dedi ki:

- Ben Kur'an'da hatâ ettimse sen îmanda hatâ ettin. Biz bâtınımızı düzeltmekle uğraşyoruz ve mahlûk

bizden korkuyor, siz ise zâhir için çalışıyorsunuz fakat mahlûkdan korkuyorsunuz.¹¹⁶

Haccâc Irak'ın başına geçince nâsı korkutuyor ve öldürüyordu. Bunda ileri gidince Abdurrahman bin Eş'as, ehl-i Irak'ı toplayıp Haccâc'ın üzerine vardı. Abdülmelik, Haccâc'a ehl-i Şam ile yardım etdi. Ehl-i Şam, Abdülmelik'in etbai ve ensarı idiler. Haccac ile Abdurrahman bin Eş'as arasında 6 ay zarfında 80 kavga vuku buldu. Neticede Haccâc, İbn-i Eş'as'ı hezimete uğratdı. Halbuki İbn-i Eş'as'ın askeri yüz binden fazla idi. Hezimete uğradıkları zaman Haccâc arkadaşlarına dedi ki:

– Onları bırakın dağılsınlar, takib de etmeyin. Sonra bir münadî çıkıp:

– Kim rücû ederse emniyetdedir, diye nida etdi.

Haccâc, Kûfeye girdi. Hezimete uğrayanlardan bir kısmı gelip kendisine bey'at ediyorlardı. Haccâc da kendisine bey'at etmeğe gelenlere:

– Kâfir olduğuna ve cemaatden ayrıldığına şehadet et, sonra tevbe et, der; bey'at eden bunu derse ne a'lâ, demezse öldürürdü. Aynı şekilde Has'am kabilesinden, kendisine bey'at etmek üzere gelen bir adama:

– Kâfirliğine şehâdet et. Ben Rabbime seksen senedir kulluk ediyorum, hâlâ daha kendi küfrüme şehâdet ediyorum. Adam:

– Ben ne kötü bir kulum. Vallahi benim ömrümden ancak az bir şey kalmıştır. Sabah akşam ölümümü gözetliyorum.

Haccâc emretti, adamın boynu vuruldu.

Ondan sonra bir ihtiyar geldi. Haccâc dedi ki:

– Zannetmem ki ihtiyar kâfirliğine şehadet etsin. ihtiyar:

– Sen benimle alay mı ediyorsun? Ben kendimi senden iyi bilirim. Ve ben Fir'avn'dan ve Hâmân'dan daha kâfirim.

Haccâc güldü, adama yol verdiler.

Şu adamın îmanının za'fına bak ki, gençliği gitmiş, ihtiyarlığı son haddine varmış ve sabah akşam ölümünü beklemekle berâber adam bu büyük kubhu nasıl irtikâb ediyor! Şurası tabiidir ki, kendisine inâyet-i ezeliyye erişmeyen kimsenin elinden bir şey gelmez.

Sâlikin kalbinde îmânın itminan bulması kuvvet-i yakine bağlıdır. Kuvvet-i yakîn-i tevhid'e vasıl olması için de cehd ü gayret sarfetmesi lâzımdır.

Bu halet-i itminan ise mü'minin bütün eşyayı Müseb-bübü'l-Esbab'dan bilip vasıtaların, hükmüne musahhar kılındığını bilmesidir. Bunu bilmek için de kuvvet-i yakîn lâzımdır. Bu da kalbin, nefsin paslarından tasfiye edilmesi ile olur. Kalbin cilâlanması ancak zikrullah, tilâvet-i Kuran ve Nebî -sallallahu Teâlâ aleyhi ve sellem-'e salat ü selâm etmekle hasıl olur. Ezkârın en hayırlısı Kelime-i Tevhiddir ki, o aynı zamanda Urvet'ül-Vüska'dır.¹¹⁷

*

Hazret-i Üftade Kuddise sirruh demiştir ki:

«Talib-i Hak ve Hakikat, ancak Sünnet-i Seniyye'ye riayet etmekle terakki edebilir. Mezkurdur ki:

Haccâc zamanında insanlar defalarca yağmur duâsına çıktılar. Bir damla bile yağmur düşmedi. Onlara birisi dedi ki:

– Eğer ikinci namazının sünnetini ve yatsı namazının sünnetlerini terk etmeyen bir kimse çıkıp duâ ederse Allah yağmur verecektir. Yoksa kırk kerre daha duâ etseniz bile yağmur yağmayacaktır.

Epeyce böyle bir adam aradılar. Bulamadılar. Sonra Haccâc kendini yokladı.

– Ben bu namazları hiç kaçırmadım, dedi ve duâ etti. Eder etmez çok büyük bir yağmur yağdı ve maksud hasıl oldu.

Bu, Haccâc'ın, zulm ile meşhur olmasıyla birlikte **Sünnet-i Seniyye'**ye sarılmasının bereketiyle hasıl olmuştur.

İstiska, yani yağmur duâsı ve namazından önce tevbe edilmesi, sadaka dağıtılması, oruç tutulması ve nâsın kendi içlerindeki sulehâyı vesile ve şefaathı edip duâ etmeleri lâzımdır.¹¹⁸

Haccâc'a: «– Sen Hazret-i Ömer'in devr-i hılâfetini gördüğün halde Ömer -radiyallahu anh- gibi niçin adalet etmiyorsun? O'nun adl-ü salahını görmedin mi?» dediklerinde şöyle cevap verdi.

– Etrafımdan savulun da sizi sağ bırakayım. Evvelâ siz zühd ü takvâda Ebû Zerr gibi olun, ben de size Hazret-i Ömer'in adl ü insafıyla muamele edeyim!

Burada bir işâret vardır ki, halkın halet-i salâh ve fessadda amellerinin durumu ne ise, idareciler de ancak ona göre olurlar.

Bu manada Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-:

«– Siz neye lââyık iseniz ona göre idare olunursunuz» diye buyurmuşlardır.

Zulmün arttığı, cevri ü cefânın çoğaldığı, idarenin işkencesi zahir olup kuru ve yeşil ekinden, ağaçlardan, meyvelerden, idaresi altındaki memleketlerde bulunan kimselerin kazançlarından ve san'atlarından dolayı zulmünün kötülüğü ve işinin fenalığı sebebiyle vergiyi noksansız almakda cevreden idarecilerin zamanında bütün mü'minlerin Allah'a kurumuş ağaç yaprağı gibi titreyerek niyaz edip tevbe ve istiğfar ile inabe etmeleri lâzımdır. Mü'minler bunu yapınca başlarındaki âdil olur ve iş de düzelir. Nebî -sallallahu Teâlâ aleyhi ve sellem- buyurmuşdur ki:

«– Ümmetim üzerine öyle bir zaman gelecek ki, emir sahipleri zalim, âlimleri tama'kâr, kadınları dünya zinetine düşkün olacak.»

Ömer ibn-i Abdülaziz makam-ı hilâfete geçince Tâvus bin Keysan O'na:

«– Eğer bütün işlerinin tamamen hayır olmasını istiyorsan, valilerini ehl-i hayırdan seç.» Ömer ibn-i Abdülaziz cevaben yazdı:

«– Öğüd olarak bu yeter.»

Musa -aleyhisselâm- bir münâcatında şöyle demiştir:

«– Yâ Rabb, sen hükmünü semâdan indirmektesin, biz ise arzdayız. Senin gazabını hoşnutluğundan ayıran alâmet nedir?»¹¹⁹

Hak Sübhanehu ve Teâlâ nidâ etti ki:

«– İnsanların başına hayırlısını getirdiğim zaman bu hoşnutluğumun alâmetidir. Şerhilerini getirdiğim zaman bu da gazabımın alâmetidir.»¹²⁰

119 Keşfu'l-Hafâ, 2/126.

120 Rûhu'l-Beyan, 1/316.

HZ. SA'D İBN-İ EBÎ VAKKAS

— radiyallahu anh

Müellif Buhâri Sahîh'inin metninde Sa'd -radiyallahu anh-'in Benî Zühre'den olduğunu ve Benî Zührenin de Resûlullah'ın dayıları bulunduğunu kaydeder. Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'in valide-i muhteremeleri Hazret-i Âmine, Benî Zühre'den idi. Sa'd İbn-i Ebî Vakkas'ın asıl adı Mâlik bin Vehb'dir. Nesebi, Peygamberimiz -sallallahu Teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz'in nesebiyle Kilâb İbn-i Mürre'de birleşir.

Sa'd İbn-i Ebî Vakkas -radiyallahu anh-, «**Aşere-i Mübeşşere**» dendir. İslâm'a ilk girenlerin yedincisidir. «İslâm'-da Allah yolunda ilk ok atan Sa'd'dir» «**Fârisü'l-İslâm**» denmekle meşhûrdur.

Irak ve İran üzerine hareket eden muazzam ordunun başkumandanı olarak pek büyük fütûhâta mazhar olmuştur.

Aşere-i Mübeşşere içinde en son vefât eden Sa'd İbn-i Ebî Vakkâs -radiyallahu anh-'dir. Medîne'de Bakıya defnolunmuştur.¹²¹

121 Tecrid-i Sarîh Terc. 9/375.

Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs -radiyallahu anh-'den rivâyete göre müşârunileyh: «Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- Uhud günü beni taltif ve tebci'l için babası ile anasını birlikte yâd ederek: «**Babam, anam sana feda olsun!**» buyurdu,»¹²² demiştir.

Onyediyâşında Müslüman olduğu rivâyet edilmiştir. O sırada henüz namaz farz kılınmamışdı. İslâm'a girmesine Ebû Bekir -radiyallahu anh- delâlet etmiştir.

Buhâri, Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs'dan: «*Ben Allah yolunda ok atmış olan Arab mücahidlerinin muhakkak birincisiyim.*»¹²³ dediğini rivâyet etmiştir ki, bu Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs için mühim bir menkıbedir. Bütün inkılâblarda ilk faaliyet sahibi namına tarihin kaydettiği yüksek bir şereftir.

Bu ilk okun nerede ve ne zaman atıldığına gelince: Medîne-i Münevvere'ye hicretin birinci yılında Hazret-i Peygamber Efendimiz -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- tarafından, Ubeyde bin Haris -radiyallahu anh- kumandasında muhâcirlerden altmış kişilik bir süvari müfrezesi Râbiğ¹²⁴ vadisine gönderilmişdi. Bu mücahidler içinde Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs -radiyallahu anh- de vardı. Ebû Süfyan idaresinde Şam'dan gelmekte olan bir kervan vurulacaktı. Bu harb Müslümanları dâr u diyarından uzaklaştıran Kureyş ile Müslümanların ilk temâsı idi. Resûlullah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz bu müfrezeye bayrak da vermişdi ki, bu da Müslümanların ilk bayrağı bulunuyordu.

122 a.e., 10/195, Tabaka, 3/141 vd.

123 a.e. 10/336 vd., İbn Sa'd Tabakat, 3/140.

124 Râbiğ, Medîne Mekke arasında Bahr-i Ahmer'e yakın bir vadi ismidir. Orada Rabiğ isminde bir köy de vardır.

Ubeyde -radiyallahu anh- Ebû Süfyan ile karşılaştığında ilk oku Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs -radiyallahu anh- atmıştı ki bu, islâm şeref ve şehametini ilâ eden İslâm harp ve cihâdının ilk oku idi.¹²⁵

Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs -radiyallahu anh- Hazretleri demiştir ki:

«Vedâ Haccı yılı Mekke'de şiddetli hastalığımda Resûlullah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- zaman zaman beni iyâde ve ziyâret ederdi. Bir ziyâretinde ben:

– Yâ Resûlallah! Bendeki hastalık görüyorsunuz ki şu müzmin hadde ermişdir. Ben servet sahibiyim, kızımdan başka da bir varisim yoktur. Malımın üçde ikisini tasadduk edeyim mi? diye sordum. Resûlullah:

– Hayır, tasadduk etme, buyurdu. Ben:

– Yarısını tasadduk edeyim mi? dedim.

Resûlullah yine:

– Hayır, tasadduk etme, diye cevâb verdi ve sonra Resûlullah sözüne devam ederek şöyle buyurdu:

«– Sülüsünü tasadduk et, kâfidir. Sülüs-ü mâlın da büyükdür, yahud çoktur, yani hayli yekûn tutar. Ey Sa'd! Senin, vârislerini zengin bırakman, muhtâc ve halka ellerini açar bir halde bırakmandan çok hayırlıdır.

Ey Sa'd! Allah rızası için infak ettiğin her nafakadan şübhesiz me'cûr olursun! Hattâ yemek yerken hayat yoldaşının ağzına verdiğiğin lokmadan bile me'cûr olursun!»

Yine ben:

«— Yâ Resûlallah, siz Medîne'ye döneceksiniz de ben dostlarımdan geri mi kalacağım?» diye sordum. Resûlallah -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdu ki:

«— *Hayır, sen bizden geri kalmazsın, (Şâyet burada kalır da) amel-i salih işlersen elbette onunla derecen artar, merteben yükselir. Sonra öyle zannediyorum ki, sen uzun zaman yaşayacaksın, hattâ senden birtakım akvam müstefid olacak, diğer bir takım akvam da zarar görecekdir. Yâ Rab! Ashâbımın Mekke'den Medîne'ye dönüşünü tamamla. Onları ters izine döndürme!*»¹²⁶

Haccet'ül-Vedâ'da buyurulan bu hadîs-i sahîh Hicret-i Nebeviyye'nin onuncu yılında vârid olduğuna göre Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs -radiyallahu anh- hicretin 55'inci senesinde irtihâlîne nazaran bu Hadîs-i Nebevî'den sonra Sa'd Hazretleri 45 yıl daha muammer olmuştur.¹²⁷

Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs -radiyallahu anh-, Nebî -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz'in güzide sahabîlerinden biridir. «Müslüman olduğunda, onyedî yaşında tûvânâ bir genç idî¹²⁸ ve yüzünde tûy yokdu» dediği oğlu Âmir'den rivâyet edilmiştir. Babası ibn-i Havle de Müslüman olmuşdu.¹²⁹

Buhârî, Hz. Sa'd -radiyallahu anh-'in babası İbn-i Havle'nin hicret ettiğini, Bedir'de ve müteakıb gazâlarda bulunup Haccetü'l-Vedâ'da vefât eylediğini zikretmiştir.¹³⁰

126 Tecdîd-i Sarîh Terc. 4/411 v.d.

127 a.e. 4/413.

128 Tabakat-ı İbn Sa'd, 3/139.

129 Tecdîd-i Sarîh terc. 4/413.

130 a.e. göst. yer.

Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs -radiyallahu anh- en nâmdâr mücâhidlerdendir. Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'den evvel Medîne'ye hicret etmişti. Allah rızası için ilk oku Hazret-i Sa'd atmıştır.

Sa'd ibn-ül-Müseyyeb -radiyallahu anh-, «Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in ğazâ meydanında:

«*At yâ Sa'd! Babam anam sana fedâ olsun!*» diyerek muttasıl ok verdiğini Sa'd'in ağzından işitdim» demiştir. Bütün ğazâlarda maiyyet-i seniyyeden ayrılmazdı.¹³¹

Sa'd Irak emaretine tayin olunduğunda birtakım kabâilin irtidad ettiklerini görmüş. Ve bunların tevbe ile dîn-i İslâm'a rucû etmeleri için nasihat etmiş; bir kısmı tevbe edip nâil-i emân olmuş ve bir kısmı da ısrar edip zarar görmüştü.

Irak fütuhatının mukaddimetü'l-ceyşi şüphesiz Hazret-i Sa'd'dir. Küfe şehrini te'sis eden Hitta-i Irâkiyye'den İranlıları sürüp çıkaran, Medâyin, Fâris illerini İslâm camiasına ilhak eden bu bahâdır kumandandır.

Hazret-i Ömer -radiyallahu anh-'in dilsûz şehâdeti üzerine halife intihabı için teşkil olunan şûrâya dâhildi. Sıffîn, Cemel vak'alarında uzleti ihtiyar etmiştir.

Hazret-i Alî -radiyallahu anh-, Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs'ın bu hareketine gıpta ederek demiştir ki:

«Sa'd ile İbn-i Ömer'in bîtaraf hareketleri çok doğrudur. Bu uzlette günah var ise de herhalde o günah küçüktür. Sevab varsa o da şüphesiz çok büyüktür.»

Çocukları Âmir, Muhammed, Mus'ab, İbrahim kendisinden hadîs rivâyet etmişlerdir. Kendisinden **Buhârî** ile **Müslîm** müttefikân 115 hadîs rivâyet etmişlerdir. Beş hadîsde **Buhârî**, sekiz hadîsde **Müslîm** infirad etmişlerdir.

Bedir gâzâsında giydiği eski bir saf cübbeyi muhafaza etmiş ve onunla tekfin edilmesini vasiyyet etmiştir. Medîne'ye on mil mesafedeki köşkünde 55 Hicrî yılında vefât etmiş, Medîne'ye nakledilip Bakıy' kabristanına defnedilmiştir¹³² -radiyallahu anh.

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri yukarıda geçen hadîs-i şerîfde kişinin, refikasının ağızına lokma vermesini en latîf ve en ziyâde melekî bir lisan ile tenbîh buyurmuşlardır.

İşte Resûl-i Ekrem Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- bellîğ bir vecîze ile aile bağını sağlayan ve aile saâdetini temin eden her nevi mülâtafenin zevc ve zevce için vesîle-i hayır ve sevab olduğunu talim buyurmuş oluyorlar.

Aile hayatında pek ziyâde lutufkâr ve son derece şefkatli olan Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz bu vecizelerinde aile saâdetinin her safhasını bütün esbab ve neticeleriyle ümmetine göstermiş bulunuyorlar.

Bu hadîs-i şerîfe nazaran kişi, infakı üzerine vâcib olan aile efrâdına infak ederken Rıza-yı İllâhî'yi kasederse hem vâcibi edâ, hem de infak ve tasadduk sevabına nail olmuş olur.

Bu hadîsin mantûkuna göre âile infakından dolayı musâb olmak ancak kurbet kasdıyla hasıl olur. Binâenaleyh

Cenâb-ı Allah'ın rızâsı kasd edilmezse vâcib sakıt olursa da fakat me'cûr olamaz.¹³³

«Ameller ancak niyetlere göredir.»¹³⁴

Kadisiyye Harbî'nde Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs -radiyallahu anh- yaralı olduğundan bizzat cenge girmeyip orduyu uzaktan kumanda etmişti. Bu yüzden fetihden sonra Becile Kabilesinden bir şair:

«Gördün mü ki Sa'd Kadisiyye kapusundan ayrılmamış, yani muharebe mevkîinde bulunmamış iken Allah Teâlâ kendi dînini ızhâr edip İslâm'ı mansûr kıldı. Birçok kadınlar dul kalmış oldukları halde harbden avdet ettik, Sa'd'ın zevcelelerinden ise hiçbirisi dul kalmadı.» demişti de Sa'd -radiyallahu anh- bunu işittiğinde:

«— Yâ Rab! Bu adamın elini ve dilini bizden keff eyle!» diye duâ buyurmuş, müteâkıben o adamın ok zahmından dili tutuk ve kolu çolak olmuştu.

Sahîh-i Buhârî'de mezkûrdur ki:

Hazret-i Sa'd -radiyallahu anh- Kûfe'de vali iken namazı iyi kıldırıyor, diye şikâyet vâki olmuştu. Hazret-i Emîr'ul-Mmü'minîn Ömer'ul-Faruk -radiyallahu anh- dahi o şikâyet üzerine Hazret-i Sa'd'ı Medîne-i Münevvere'ye getirip yerine Ammâr bin Yâsir -radiyallahu anh-'i Kûfe valisi tayin etmişti.¹³⁵

133 a.g.e. 4/417

134 . Buhârî, Bed'ül-Vahy 1, Menâkıbül-Ensâr 45. Müslim İmare 155, Ebû Davud, Talâk 11, Nesâi, Taharet 59, İbn Mâce Zühd 26.

135 Namaza olan itinaya bakınız ki, Hazret-i Sa'd -radiyallahu anh- gibi bir Fâtih-i âli-şân, namaz için azl-ü isticvab olunuyor.

Hazret-i Fâruk -radiyallahu anh- makam-ı hılâfesinde Sa'd'e hitaben:

–Yâ Ebâ İshâk, bunlar senin hakkında «namazı iyi kıldırmıyor,» diyorlar, buyurunca Hazreti Sa'd:

«– Vallahi ben onlara Resûlullah'ın kıldırdıkları gibi namaz kıldırıyordum, ondan aslâ noksan etmiyordum. Yatsı namazında iki evvelki rek'atlarda kıyamı uzatıp iki sonraki-lerde hafif tutuyordum,» diye cevâb verdi.

Ömer -radiyallahu anh-: «– Yâ Ebâ İshak, sana olan zan da budur,» buyurdu. Sonra Hazret-i Sa'd'i tahkik memuruyla berâber Kûfe'ye gönderdi. Giden memur Kûfe ehlinden her kime sordu ise Hazret-i Sa'd'i senâ eder buldu. Ve her kabîlenin mescidine gidip tahkik eyledi. Vaktâ ki Benî Abs Kabîlesinin mescidine varıp orada da soruşturmağa başladı. Onların içinden Üsâme bin Katâde nâm kimse ayağa kalkıp:

«– Mâdem ki and verip sual ediyorsunuz, söyleyeyim. Sa'd askerle berâber çıkmaz ve ğanâimi ale's-seviyye taksim etmez ve mürâfaatta ber-vech-i adl hükmetmez,» diye Sa'd -radiyallahu anh-'e üç töhmet isnat eyledi.

Hazret-i Sa'd -radiyallahu anh-, bunu işitince müteessir olup ben de üç duâ edeyim, buyurdu ve:

«– Yâ Rab! Senin bu kulun yalancı olup da riya ve süm'a olarak kıyam etmiş ise ömrünü uzun eyle, fakr u ihtiyacını da mümted eyle ve onu fitneye maruz kıl!» diye duâ etti.

Sa'd -radiyallahu anh-'ın duâsı makbûl olmakla o adam, kaşları gözlerinin üzerine düşmüş bir halde ihtiyar oluncaya kadar yaşadı ve zaruret çaktı ve nisâyâ meftûn olup yolda

genç kızlara takılıp rüsvay olurdu. Hâlini soranlara: «Beni Sa'd'ın duâsı tuttu» diye cevâp verirdi.¹³⁶

*

Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- âhır- ömürlerinde müşârun ileyhi ashâb-ı şûrâya dahil edip:

«—Eğer intihab Sa'd'de tekarrür ederse febihâ. Etmezse benden sonra halîfe olan zâta vasiyyet ederim ki, Sa'd'i me'muriyyetinde bulundursun; çünkü ben onu aczine yahud hiyânetine mebnî azletmemişdim,» buyurdu.

Bu yüzden Hazret-i Osman -radiyallahu anh-, Hazret-i Sa'd'i yine Kûfe valisi nasbetmiştir.

Hazret-i Osman -radiyallahu anh-'in şehâdeti üzerine Sa'd -radiyallahu anh- azlini ihtiyar etmişti. Oğlu Ömer ile, birâderzâdesi Haşim bin Utbe bin Ebî Vakkâs da Hazret-i Sa'd'ın Emîr'ul-Mü'mînin olmasını talep etmesini istemişlerse de Sa'd -radiyallahu anh- muvafakat etmeyip tâlib-i selâmet olmuştur.

Sa'd -radiyallahu anh-'in uzlet üzere olmasından Muaviye bin Ebû Süfyân, Abdullah ibn-i Ömer ve Muhammed bin Mesleme -radiyallahu anhüm- hazeratına tama' edip dem-i Osman'ı talepte kendisine muîn olmaları için kâğıtlar yazmış ise de hepsinden red cevabı almıştır. Hazret-i Sa'd -radiyallahu anh- de nazmen yazdığı cevapta meâlen:

«—Ey Muaviye! Sen onulmaz bir derde düşmüşsün ki, onun devâsı yokdur!.. Beni bu babda Ebu'l-Hasan Alî dahi davet etse muvafakat etmem. Sen Ali'nin bile nâil olama-

yacağı şeyi mi emel ediyorsun? Ki onun bir günü senden -hayyen ve meyyiten- hayırlıdır. Sen ona fedâ olmalısın!» demek istemişti.¹³⁷

*

Uhud günü a'dâya bin ok atmışdır.

Fahr-i Âlem -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- onun hakkında:

«— *Yâ Rab! Onun duâsını müstecâb kıl!*» diye duâ buyurmuş olduğundan, Sa'd -radiyallahu anh- her kimin hakkında duâ etse müstecâb olurdu. Bu yüzden halk onun duâsına tama' eder, bedduasından korkardı.¹³⁸

*

Sa'd İbn-i Ebî Vakkâs -radiyallahu anh- seksen yaşını mütecâviz olduğu halde, Hicretin 55'inci senesinde Medîne-i Münevvere civarında «Akıyk» mevkiindeki hânesinde irtihâl edip Medîne-i Münevvere'ye Cennet'ül Bakıy' kabristanına defnedilmiştir.

Cenazelerini Mescid-i Nebevi'de o zamanki Medîne valisi Mervan kıldırmışdır. Cenazesinin Mescid-i Şerîf'e idhâli, ezvâc-ı tâhirâtın da Hazret-i Sa'd bin Ebî Vakkâs'ın namazında bulunmaları Aişe, radiyallahu anhâ-'nin talebi üzerine olmuştur.

Aşere-i Mübeşşere'den en son vefât eden zât-ı âlf-kadirdir.

137 . Üsdü'l-Gabe, 2/367.

138 Üsdü'l-Gabe, 2/367.

Yassı burunlu ve iri endamlı imişler. Hfn-i ihtizarlarında abâdan bir eski cübbesi varmış. Onu getirip:

«– Beni bunun içine tekfin edin. Zira Bedir Harbinde müşrikîne ben bununla mülâkî ve muhârib olmuşumdur. Şimdiye kadar bunu, bu iş için saklıyordum,» demiştir.¹³⁹
-radiyallahu anh-

Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs -radiyallahu anh-, Hazret-i Ebû Bekir -radiyallahu anh-'in eliyle Müslüman olanlardandır.

Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs'ın kerîmeleri Aîşe'den rivâyet edilmiştir ki:

– Babamdan işitdim, diyordu ki: «Müslüman olmadan önce rüyamda gördüm. Bir karanlıktayım ve hiç bir şey göremiyorum. Birdenbire kamer görünüp bana ışık verdi. Sonra bu aya yakınlıkta beni geçenlere, yani Zeyd ibn-i Hârise, Ali bin Ebi Tâlib ve Ebû Bekir Sıddık'a bakardım.

Resûlullah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz'in gizli gizli İslâm'a davet ettiğini işittim. Nebîyy-i Muhterem -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem-'e Şi'b-i Ecyâd'da mülâkî oldum. O, ikinci namazını kıldıktan sonra dedim ki:

«– Kime duâ ediyorsun?» Dedi ki:

«– Allah'dan başka ilâh olmadığını, benim de Resûlullah olduğumu sen de bilirsin, (şehadet edersin!).»

Ben de hemen: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّكَ
رَسُولُ اللَّهِ dedim.

Sa'd -radiyallahu anh-, vefât edinceye kadar Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'den ayrılmadı. Resûlullah, Sa'd'den râzî olduğu halde vefât etdi. Sa'd'in birçok güzel hususiyetleri vardır:

Birincisi: Allah yolunda ok atan Arabların ilkidir.

İkincisi: Duâsı İndellâh müstecabdır. Çünkü Nebî -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Onun hakkında: «Allah'ım, sana duâ ettiği zaman Sa'd'in duâsını müstecab kıl» diye duâ buyurmuşlardı.

Resûlullah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Sa'd'in okunun hedefine varması ve duâsının kabul olması için şöyle duâ etmişti:

«— Allah'ım Sa'd'in okunu doğrult ve hedefine ulaştır ve duâsını da kabul et!»

Üçüncüsü: Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'in ana ve babasını cem'an Sa'd'e feda ile iltifât buyurmasıdır. Nitekim Ali -radiyallahu anh- der ki:

«Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs'dan başkası için: «Anam-babam sana feda olsun!» dememiştir. Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- Uhud günü durmadan:

«At yâ Sa'd! Babam-anam sana feda olsun!» diyordu.¹⁴⁰

Dördüncüsü: Uhud gününde Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'in sağında ve solunda Cebrâil ve Mikâil'i görmüş olma hususiyetine sahiptir. Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs der ki:

– Uhud günü Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'in sağında ve solunda kitalin en şiddetlisiyle mukatele edip Resûlullah'ı müdafaa eden beyaz elbiseli iki racûl gördüm. Bundan önce görmemişdim, sonra da görmedim.» Sa'd, Cebrâil ve Mikâil'i kasedediyordu.

Abdullah ibn-i Ömer'den rivâyet edilmiştir ki:

Biz, Nebî -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem-'in yanında bir gün oturuyorduk. Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-: «– *Şimdi sizin üzerinize ehl-i cennetden bir zat doğacaktır*» der demez Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs -radiyallahu anh- çıkıp geldi. Ertesi gün Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- yine böyle buyurdu, yine Sa'd geldi.

Sa'd -radiyallahu anh- hicri 55 senesinde 17'si erkek, 17'si kız olmak üzere 34 evlâdı olduğu halde vefât etdi.¹⁴¹ -radiyallahu anhüm-

HZ. TALHA BİN UBEYDULLAH

radiyallahu anh

Talha bin Ubeydullah ibn-i Osman el-Kureşî et-Teymî, **Aşere-i Mübeşşere**'den ve ağniyâ-i ashâbandandır. Künyesi Ebû Muhammed'dir. Talhatü'l-hayr, Talhatü'l-feyyaz ve Talhatü'l-Cûd namı dahi verilir.

İslâm'a sebk eden sekiz kişiden biri ve ashab-ı şûrâ olan altı zatdan biridir.¹⁴²

Vâlidesi, Sa'be binti'l-Hadramî olup el-Alâ ibnü'l-Hadramî -radiyallahu anh-'nin hemşîresidir. Ebû Süfyân'dan ayrıldıktan sonra Hazret-i Talha'nın babası Ubeydullah'a varmışdır. Ondan Talha'nın iki büyük birâderi dünyaya gelmiştir. Onlar da: Osman bin Ubeydullah ve Mâlik bin Ubeydullah'dır.

Büyük kardeşi Osman bin Ubeydullah sahib-i mekenet ve iktidar olmakla, birâderi Hazret-i Talha'yı Müslüman olduğundan ve sebep-i İslâmı da Hazret-i Ebû Bekir bulunduğundan dolayı, namazlarına mâni olmak ve dîn-i İslâmdan döndürmek için ikisini bir ipe bağladı. Bu yüzden Hazret-i

Sıddıyk ile Hazret-i Talha'ya bir vakit «Karîneyn» tesmiye olunmuşu. Ve bir rivâyette, bir ipe bağlayan, Hadîcet'ül-Kübrâ -radiyallahu anha-'nın birâderi olup **Ebû'l-Fidâ'**nın tabîrince şeyâtîn-i Kureyş'den ma'dûd, Bedir'de maktûl olan Nevfel bin Huveylid idi.¹⁴³

Uhud vakasında Hazret-i Talha -radiyallahu anh-, Sultan'ul-Enbiya -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'e havale olunan bir kılıncı koluyla müdafaa ettiği için çolak kalmış ve o gün çok fedakârlıklar izhâr edip Hazret-i Sultân-ı Rusûl'den «*Talha müstehikk-ı cennet oldu!*» tebşîr-i celfîni almışdır.

Memûren Şam yolunda bulunduğu için Bedir'de bulunamamış ise de sehm ü ecrini almışdır. Uhud'da ve ondan sonraki harblerde ve Bey'atü'r-Rıdvan'da bulunmuştur. Ashâb-ı Şûrâ'dan olup, altı kişiden biridir. Fakat meşverette Medîne-i Münevvere'de bulunamamışdır.¹⁴⁴

Cemel Vak'asında altmış yaşlarında olduğu halde Mervan'ın okuyla şehid olmuştur.

Hadîs-i şerîfde:

«*Şehîdi hâl-i hayatında görmek isteyenler Talha bin Ubeydullah'a baksın!*»¹⁴⁵ buyurulmuştur.

Bir başka hadîs-i şerifte ise:

«*Talha ve Zübeyr cennetde benim komşularımdır*» buyurulmuştur.

143 Üsdü'l-Gâbe, 3/85.

144 a.e. 3/86.

145 a.e. 3/87.

Talha -radiyallahu anh-, otuz sekiz hadîs-i şerîf rivâyet etmiştir. Hazret-i Talha'nın vefâtından otuz sene sonra kerîmesi Aîşe kendisini rüyada görüp, «defnolunduğu mahallin nemli olmasından» şikâyeti üzerine cüsse-i şerîfleri merkadinden ter ü tâze olarak çıkarılıp Basra'ya nakledilmiştir.

Talha -radiyallahu anh- orta boylu, çok saçlı, geniş göğüslü ve iri omuzlu idi. Ayakları iri ve edecc (yani düz taban) imiş. Hicretin otuz altıncı senesinde Cumâda'l-ûlâ'da şehid olmuştur. Mûteaddid zevce ve câriyelerinden on oğlu ve dört kızı olmuştur. Azadlı kölesi meyanında Müslîm bin Yesar ve Ebû Nuaym Fadl fıkıh rivâyetiyle marûfdurlar. Oğulları da Muhammed bin Talha, İmrân, İsâ, Yahya, İsmail, Zekeriyâ, İshak, Yakub, Mûsâ ve Sâlih bin Talha'dır¹⁴⁶ Kızları da Ümm-i İshâk bint-i Talha, Aîşe, Sa'be, Meryem bint-i Talha'dır. Büyük oğlu Muhammed bin Talha, Cemel vak'asında katiline:

«— Sana Hâ-mim'e and veririm, ilişme bana» dediği halde katletmiştir.

Talha -radiyallahu anh- Uhud günü Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'i himâyede sebât etti. Ve yirmi dört yerinden yaralandı. Bunun üzerine Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-: «*Talha'ya cennet vacib oldu*» diye buyurdular.

Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- Uhud gününde Tâlhâ'yı «Talhatü'l-hayr», Huneyn gününde «Talhatü'l-

cûd», Zatü'l-Uşeyre Gazvesi gününde de «Talhatü'l-feyyaz» diye isimlendirdi. Cemel vak'ası günü maktûlen şehid oldu.¹⁴⁷

Talha -radiyallahu anh- şöyle demiştir:

«– Uhud seferinde harbin kızıştığı öyle saatler oldu ki, o zamanlarda Nebî -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem-'in maiyyetinde benimle Sa'd ibn-i Ebî Vakkas'dan başka kimse kalmadı.»

Hazret-i Ali -radiyallahu anh-, Talha -radiyallahu anh-'in Cemel vak'asında vurulduğunu duyunca çok ağlamış, sonra da:

«– Ey Talha! Benim ve senin şu âyette bildirilen bahtiyar müttekîlerden olmamızı temenni ederim,» demiştir:

وَنَزَّ غَنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غَلٍّ إِخْوَانًا عَلَى سُرُرٍ
مُتَقَابِلِينَ.

«Biz cennetteki müttekiyelerin gönüllerindeki, (birbirlerine besledikleri) kin ve husumeti çıkarmışsızdır. Bir halde ki hepsi kardeş olarak karşılıklı tahtlar üzerinde otururlar ve birbirlerine yüz çevirmezler.»¹⁴⁸

Peygamberimiz -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Talha -radiyallahu anh-'i çok severdi. Onu göremeyince:

147 Ruhu'l-Beyân, 1/104.

148 Hicr Sûresi, 47.

«– Ne oldu ki ben o melîh, fasîh dostumuzu gör-
miyorum?» buyururdu. Ona Talhatü'l-hayr, Talhatü'l-cûd
lâkablarını vermiştir.¹⁴⁹

Hz. Aîşe -radiyallahu anhâ- demiştir ki:

«Ebû Bekir -radiyallahu anh-'in yanında Uhud günü
anıldığı vakit:

«– *Bu gün tamamen Talha'nın günüdür*» derdi. Talha
-radiyallahu anh- Resûlullah'ı müdafaa etdiğinden dolayı
en fazla yaralanan sahâbî idi.

O gün Talha -radiyallahu anh- taş, kılıç ve ok ile otuz-
dan fazla yerinden yaralanmıştı.

Uhud günü -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in diş
kırılıp alını yarılınca Talha O'nu götürürken etrafında pervane
gibi dönerek muhafazaya çalışıyor, nerede bir müşrik hücum
ederse Talha, Resulullah'ı müdafaa için onunla mukatele
ediyordu. Bu hal Şi'b'e kadar devâm etdi.¹⁵⁰

Ebû Hüreyre -radiyallahu anh-'den mervîdir ki:

«Talha, Uhud gününde birçok yerinden yaralanınca Nebî
-sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem: «– *Allah'ım Talhâ'ya şifâ
ver ve onu kuvvetlendir!*» diyerek mübârek eliyle Talha'nın
bütün cesedini meshetdi. Talha iyileşip kalktı, hemen tekrar
meydan-ı mübârezeye koşup düşmanla harbetdi.

Tefsîr'ul-Ğulâmi'de de Talha'nın evlâdından
naklolunmuşdur ki:

149 Tecrid-i Sarîh Terc. 9/374 v.d.

150 Bkz. Tabakat-ı İbn Sa'd, 3/218 v.d.

«Talha -radiyallahu anh- güzel bir ridâ giyinmişti. Aramızda yürürken bir adam ridâsını kaptı kaçtı. Koşup başkaları onun elinden aldılar. Talha dedi ki:

«– O ridâyı ona veriniz.» Talha adamın mahcûb olduğunu görünce ridâyı üzerine atıverdi. Ve:

«– Bunu al ve Allah bunu sana mübârek kılsın. Ben, üzerimdeki bir şeyi bir kimse arzu edip de onun bu arzusu-nu boşa çıkarmağa Allah Teâlâ'dan hayâ ederim,» diyerek adamın gönlünü hoş edip ridâyı ona verdi.¹⁵¹

*

Talha -radiyallahu anh-'in sebep-i İslâmî şudur:

Kendi ifadesine göre:

«– Birgün Busrâ çarşısında rahib hücrelerinden bir kimse:

– Bu mevsimde buraya gelenlere sorunuz, içlerinde ehl-i Harem'den olan var mıdır? demiş. Talha:

– Evet, ben varım, demişti. Rahib:

– Ahmed -sallallahu aleyhi ve sellem- zuhûr etti mi?

– Ahmed kim?

– Abdülmuttalib'in oğlu Abdullah'ın oğludur. Bu ay, onun zuhûr edeceği aydır. Ve o Hâtemu'l-Enbiya'dır. Çıkacağı yer Harem-i Şerif'dir. Hicret edeceği yer, hurmalık ve sıcak bir yerdir. Sakın geç kalmayasın!

151 Riyazün-Nasihîyn, 384.

Talha -radiyallahu anh- diyor ki:

«– Rahibin dediği yüreğime işledi ve Busrâ'dan acele olarak çıkdım, Mekke'ye vardım. Karşılaşdıklarımada dedim ki:

– Yeni zuhûr eden bir şey var mı? Dediler ki:

– Evet, Abdullah'ın oğlu Muhammed'l-Emn Peygamberlik iddiasında bulunuyor. İbn-i Eb Kuhâfe (yani Eb Bekir) de O'na İmân etdi.

Sr'atle Eb Bekir'in yanına gitdim, dedim ki:

– Sen bu adama tabi mi oldun?

– Evet, dedi ve: «Hiç vakit kaybetmeden hemen Resûl-i Ekrem'in yanına git ve O'na ittiba' et. şüphesiz bil ki, O Hakk'a dâvet ediyor,» diye ilâve etti.

Resûl-i Ekrem'in yanına vardım. Rahibin dediklerini Resûlullah'a haber verdim. Resûl-i Ekrem mesrur oldular. Ben de hemen Müslüman oldum.»¹⁵²

Talha -radiyallahu anh- bundan sonra Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'den hiçbir zaman ayrılmadı. Ve Resûl-i Ekrem ondan razı oldukları halde vefât etdiler.

Talha'nın zevcesi anlatıyorlar:

«Talha bir gün yüzbin dirhem tasadduk etdi. Benim yanıma geldiği vakit onu gamlı ve zgn buldum. Dedim ki:

¹⁵² Tabakat-ı İbn Sa'd, 3/215.

«Üzüntünün sebebi nedir?» Dedi ki:

«– Yanımdaki mal çoğaldı ve beni bunalttı.» Dedim ki:

«– Onu da tasadduk etmene ne mani var? Kalk taksim et ve tasadduk et.» Talha bütün malını bir dirhem kalıncaya kadar tasadduk etti.

Talha bin Yahya diyor ki:

Bir gün Talha'nın hazinedarına:

«– Talha'nın ne kadar malı var?» dedim. dedi ki:

«– Dört yüz bin dirhem. Talha bunun korkusuyla gece uyuyamadı ve sabaha kadar taksim edip infak etti. Hazret-i Ali -radiyallahu anh- onun hakkında bir adamın şu beyti okumakta olduğunu işitti:

Bir fetadır kim kaçan etse sadıkına atâ,

Bir dahi fakr ona gelmez daimî bulur ğinâ.

Ali -radiyallahu anh- onun hakkında der ki:

«İşte bu Ebû Muhammed Talha -radiyallahu anh-'dir ki ekseriyetle kendinden bir şey istenmeden verir.»¹⁵³ - radiyallahu anh-

HZ. ZÜBEYR İBNÜ'L-AVVAM

radiyallahu anh

Zübeyr İbnü'l-Avvâm bin Huveylid el-Kureşî El-Esedî -radiyallahu anh- Aşere-i Mübeşşere'den «Havariyyu'n-Nebî» namıyla be-nâm bulunan Hazret-i Zübeyr'dir.

Nesebi, Huveylid bin Esed bin Abdi'l-Uzza'dan Kusay'da Neseb-i Resûlullah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- ile birleşir. Validesi Safiyye bint-i Abdi'l-Muttalib'dir. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in halasıdır. Hazret-i Hadîcetü'l-Kübra -radiyallahu anhâ-, Huveylid'in kerîmesi olmakla Zübeyr'in pederi Avvâm ile de kardeş olduğundan Hazret-i Hadîce, Zübeyr -radiyallahu anh-'in halasıdır¹⁵⁴ Zevcesi de Ebû Bekir Sıddîyk -radiyallahu anh-'in kızı Esmâ Zâtü'n-Nitâkayn'dir.

Ebû Bekir Sıddîyk -radiyallahu anh-'in İslâmından bir müddet sonra 15 yaşında iken İslâm olmuştur.

Evvelâ Habeşistan'a, sonra Medine'ye hicret etmiştir. Seleme bin Selâme ile akd-i muâhât-ı Nebevî olmuştur.

¹⁵⁴ Tabakat, 3/100; Ü. Gâbe, 2/243 v.d.; el-İsâbe, 1/545.

İslâm'da en evvel «Sell-i Seyf» eden Zübeyr -radiyallahu anh-'dir ki, Bedir Vak'asında düşmana en evvel kılıncı çekmiştir.

Kılıncı vurmada maharetleri meşhûrdur.

Hendek gazvesinde mübâreze için karşısına çıkan Nevfel-i Mahzûmî'ye havale ettiği kılıncı merkûmu yukarıdan aşağıya iki şakk edip altındaki eğeri de kesmiş olması üzerine «Senin kılıncın gibi kılıncı görmedik!» diyenlere, «Onu yapan kılıncı değil bilekdir!» demiştir.

Bütün gazâlarda ve sonradan Yermuk Seferinde ve Mısır'ın fethinde bulunmuştur.¹⁵⁵

Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- ona:

«— Mısır valiliğine rağbet eder misin?» diye kerametle sual etmekle Zübeyr -radiyallahu anh- de:

«— Hayır, valilik istemem, fi sebillillah cihâd ve o yolda imrar-ı evkat etmek isterim. Mısır'a giderim. Eğer Amr ibnül-Âs'a fetih müyesser olmuş ise murabıt (serhat muhafızı) olmak üzere sevhale inerim ve eğer Mısır'ın fethi henüz müyesser olmamış ise ona yardım ederim» demiş. Ve onun üzerine, Mısır üzerine der-dest techiz olunan askere emîr olarak Mısır'ın muhasarasında Amr ibnül-Âs'a yetişmiş ve çok yararlık etmiştir. Kal'a duvarına merdiven kurmak, takıp çıkarmak ve tekbîr alarak dalkılıç içeri atlamak gibi fedakârlıklarıyla düşmana dehşet vermiştir.¹⁵⁶

Fahr-i Âlem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz onun hakkında:

155 Üsdü'l-Gâbe, 1/250 v.d.

156 Ashab-ı Kıram, 1/344.

«– Her peygamberin havârisi yani samimi dostu vardır, benim havârim de Zübeyr'dir» buyurmuştur.¹⁵⁷

Zübeyr -radiyallahu anh-'in pek çok emval ve arazisi ve memlûkü olup, müteaddid yerlerde hanesi, ezcümle Medîne-i Münevvere'de, Basra'da, Kûfe'de, Mısır'da haneleri vardı. Ashab-ı şûrâ'dan, altı kişiden biri idi.

Cemel vakasında evvelce bulunmuş ise de Hazret-i Ali -radiyallahu anh- kendisine haber gönderip ictima' ettiklerinden Hazret-i Ali ona:

– Yâ Zübeyr! Hatırında mıdır ki birgün Benî Ganem yurdunda Resûlullah ile berâber geçiyorduk. Resûlullah bana bakıp tebessüm buyurdular. Ben de bakdım, güldüm. Sen dedin ki, «İbn-i Ebî Tâlib zehv ü mübâhâti hiç bırakmaz. Resûlullah buyurdu ki, «O mübâhî değildir. Lâkin sen onunla biğayri-hakkın kıtal edeceksin, buyurmuştu,» deyince Hz. Zübeyr -radiyallahu anh-:

«– Evet, fil-hakika böyle oldu.¹⁵⁸ Eğer bunu hatırlamış olaydım buraya gelmezdim,» deyip kıtalden itizal etmiştir.

Zübeyr -radiyallahu anh-'in katili «İbn-i Hürmüz» isminde bir haindir ki, müşarun ileyhî uyurken öldürmüştür. Ve: «Zübeyr'in katilini cehennem ile tebşîr edin,» hadîs-i şerîfine mâ-sadak olmuştur, demektir.

Son zevceleri Hazret-i Âtike'nin şehadeti ânında söylemiş olduğu «mersiye» **Meşâhîr-i Nisa'nın** Harf'ül-ayn sırasında mezkûr ve mütercem'dir. Şehâdeti 64 yaşlarında¹⁵⁹ vukû bulmuştur.

157 Müslîm, Fazailu's-Sahabe, 6.

158 Ashâb-ı Kiram, 1/350.

159 Kısas-ı Enbiyâ şehâdeti ânında yaşının yetmişî mütecevaz olduğunı kaydeder

Orta boylu, esmeru'l-levn, hafifu'l-lıhye idi. **Kısas-ı Enbiya**'da semizce ve Kaviyy'ül-bünye olduğu kaydedilir.¹⁶⁰

Otuz sekiz hadîs-i şerîf rivâyet etmiştir. On oğlu, dokuz kızı vardı. Oğulları Abdullah, Asım, Urve, Münzir, Mus'ab, Hamza, Halid, Amr, Ubeyd, Ca'fer'dir. Kızları da Ümm'ül-Hasen, Remle, Hadîce, Aîşe v.s.'dir.

Bunlardan Abdullah, Asım, Amr, Münzir ve Ümm'ül-Hasen'in valideleri, Sıddıyk-ı Ekber -radiyallahu anh-'in kerîmesi Esmâ Zatü'n-Nitakayn'dır.¹⁶¹ -radiyallahu anhâ-.

Halid bin Yezid bin Muaviye zevcesi bulunan Zübeyr'in kızı Remle'yi şöylece nazmen medhetmiştir: «Kadınların halhalleri ayaklarında oynuyor, ben ise Remle'nin ne halhalinin ne de bileziğinin oynadığını görüyorum. Onu sevdiğim için bütün Benî Avvâm'ı seviyorum, ondan dolayı dayıları olan Benî Kelb'i de seviyorum.»

Oğullarından Asım, genç iken vefât etmiştir. Diğer oğulları meşâhir-i ricâlden olup, yalnız sahabîlik şerefi oğlu Abdullah'a müyesser olmuştur.

Urve bin Zübeyr fekahet ile meşhûr bir tâbi-i celil olup teyzeleri Hazret-i Aîşe -radiyallahu anha-'dan hadîs-i şerîfler rivâyet etmiştir. Urve, Medîne-i Münevvere'de bir kuyu kazdırmıştır ki, o devirde Medîne-i Münevvere'de ondan başka tatlı su kuyusu olmadığı cihetle o kuyu «**Bi'r-i Urve**» diye şöhet bumuştur. Ayağına «ukileh» denilen bir illet arız olduğundan ayağı kat'edilmiştir. Müşarun ileyh kesik ayak ile sekiz sene yaşamıştır. Hicrî 93 senesinde Medîne-i

160 Ashâb-ı Kıram, 1/358.

161 Ashâb-ı Kıram, 1/358.

Münevvere kurbündeki çiftliğinde yetmiş bir yaşında vefât etmiştir. Oğullarından Abdullah bin Urve, Muhammed bin Urve, Yahya bin Urve fazl ü belağat ile meşhûrdurlar. Hişam bin Urve dahi fakîhtir.

Zübeyr -radiyallahu anh-'in büyük pederi Huveylid, cahiliyyette, babası Avvâm, Harbu'l-Ficârda, Zübeyr -radiyallahu anh- kendisi Vad'is-Sibâ'da oğlu Mus'ab, Abdülmelik ile olan muharebede onun oğlu Hamza Yevm-i Kadîd'de ve onun oğlu Ammare de yevm-i mezbûr'da maktûl olmuştur. Bir nesilden peşpeşe altı maktûl, Arablarda, ancak Âl-i Zübeyr'e nasib olmuştur. Âl-i Zübeyr'den maada vaki olmamıştır.

Zübeyr -radiyallahu anh-'in oğlu Münzir, halim ve efendi kimse idi. O yoldan geçerken ona tazim için ateşleri söndürürlerdi. Mus'ab ise ecvedu'l-Arab idi.¹⁶²

Rivâyete göre, Zübeyr -radiyallahu anh-, Müslüman olduğu zaman, amcası:

«— Küfre dön!» diyerek hasıra sarar da ateşleyiverirdi. Zübeyr de:

— Küfre ebediyyen dönmem!.. derdi. Bundan sonra Zübeyr'e işkence eden iki kardeşi Sâib ve Ümm-i Habib de Müslüman oldular.

Zübeyr -radiyallahu anh- evvelâ Habeşistan'a, sonra Medîne'ye hicret etmiştir. O, muhacirîn-i evvelîndendir. Ve o Allah yolunda ilk kılıncı çeken sahabiyy-i âlf kadirdir. Nebî

-sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- onun kılınıcı hakkında hayırla duâ buyurmuşlardır.¹⁶³

*

Mervîdir ki Cibril-i Emin, Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'e gelerek şöyle dedi.

«— Allah sana selâm ediyor ve buyuruyor ki, Zübeyr'e benden selâm söyle ve ona müjde ver ki Allah, sen Peygamber olarak gönderildiğin günden kıyamet gününe değin Allah yolunda ne kadar kılınç sallayan mücâhid varsa, onların ecirlerinden bir şey eksiltmeden hepsinin sevâbı kadarını Zübeyr'e vermiştir. Çünkü o, Allah yolunda kılınç sallayanların ilkidir.»

*

Bedir günü Meleklerin, Zübeyr'in sarığının rengindeki sarıkla nüzûl etmeleri müşarun ileyh -radiyallahu anh-'in hasâisindedir. Zübeyr -radiyallahu anh-'in sarığı sarı renkte olup başına sarılmıştı. Melekler de Bedir günü sarı renkteki sarıklarla nüzûl etmişlerdi.

Vehb -radiyallahu anh- demiştir ki, Zübeyr -radiyallahu anh-'in bin kölesi vardı, Zübeyr'e harac verirlerdi. Zübeyr -radiyallahu anh-, onlardan aldığından bir dirhem dahi evine koymaz tamamını tasadduk ederdi. Müşarun ileyh, kerem sahibi cömerdlerdendi.¹⁶⁴

Ebu İshak es-Sebkî diyor ki, Resûlullah'ın ashâbından yirmiden fazla sahabinin bulunduğu cemâatde:

163 Üsdü'l-Gâbe 2/250 v.d.

164 Üsdü'l-Gâbe, 3/251.

«– Resûlullah zamanında ashabın en cömerdi kim idi?» diye sordum.

«– Zübeyr ve Ali -radiyallahu anhüma- idi» dediler.

Hazret-i Ali -kerremallahu vecheh'-den şu iki kulağımla işitdim, şöyle buyurmuşlardı:

«– *Talha ve Zübeyr, benim cennetde komşularımdır.*»¹⁶⁵

Zübeyr -radiyallahu anh-'in dört zevcesi var idi. Zübeyr'den onların her birine bir milyon ikiyüz biner dirhem kalmışdır. Zübeyr'in malının tamamı elli milyon ikiyüz bin dirhem idi. Zübeyr -radiyallahu anh- vefât ettiğiinde 67 yaşında idi.

Hassan bin Sabit -radiyallahu anh- Zübeyr -radiyallahu anh- hakkındaki şi'rinde şöyle der:

«Nebi -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem-'e verdiği söz ve hidayet üzere kaldı. O, Nebi -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem-'in sözü işine uygun bir havarisi idi. Resûlullah'ın minhac ve tarîkı üzere berdevam oldu. Hakk'ın dostunu dost edinen bir kimse idi. Zaten dost edinmeğe layık ancak Hak Teâlâ'dır. O meşhûr bir süvari ve er meydanına atılan bir kahraman idi. O'nun, Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e iki taraftan yakınlığı vardır. İslâma yardım ettiği için de köklü ve sonsuz bir şerefe sahibdir. Nice belâ ve sıkıntıları Zübeyr -radiyallahu anh-, Mustafa -sallallahu aleyhi ve sellem-'in başından kılincıyla dağıtmışdır. Bunun için Allah ona hayr-i cezil vermişdir. Kendisinden önce ve

arkadaşları arasında Zübeyr gibisi var mıdır? Ve zaman deveren etdikçe de onun gibisi gelmeyecektir. Seni övmek ve seninle yaşamak ne güzeldir. Ey Hâşimîlerin oğlu senin yaptıkların ne faziletlidir.»¹⁶⁶

Buhârî, Zübeyr -radiyallahu anh-'in Yermuk Harbinde bir kahramanlığı olduğunu oğlu Urve'den rivâyet ediyor.

Yermuk Harbi'nde mücâhidler kendisini İslâm Kahramanlığının sembolü addederek Zübeyr'e:

«— Ey Zübeyr! Haydi bakalım, Rumlara saldırsana! Biz de seninle berâber saldıralım,» demişlerdi de Zübeyr -radiyallahu anh-, amansız hamleleri sırasında omuz kökünden iki geniş yara almıştı. Bu iki yaranın arasında Bedir harbinde yediği bir darbenin çukuru vardı. Oğlu Urve: «Ben çocuktum, bu üç darbenin yerlerine parmağımı sokar oynardım,» demiştir.¹⁶⁷

H. Zübeyr -radiyallahu anh-'in Oğlu Abdullah'ın Şehîd Olması:

H. Zübeyr'in oğlu Abdullah -radiyallahu anh- geceleri kaim, gündüzleri sâim, zâhid, âdil bir zât-ı nâdiru'l-emsâl olup annesi, Esmâ bint-i Ebî Bekir -radiyallahu anhâ-'dır.¹⁶⁸

Müddet-i emâreti dokuz senedir. Yetmiş üç yaşında iken Haccac-ı Zâlim'in askeri elinde şehid olmuştur. -radiyallahu anh-, Şöyle ki:

166 Üsdü'l-Gâbe 2/251.

167 Tecrid-ı Sarîh Terc. 9/372.

168 Terceme-i hall için bz. Üsdü'l Gâbe 3/242 v.d.

Haccâc-ı Zalim'in askeri kırk bin kişi kadar olup Mekke-i Mükerrerme'yi muhasara etmişti. Abdullah ibn-i Zübeyr'in ise yanında ancak onbin kişiyi mütecaviz asker bulunup açlıktan bîtâb olduklarından, onbin kişi Haccac'dan eman alarak dışarı çıktılar.

Abdullah ibn-i Zübeyr -radiyallahu anh-, validesi Esmâ'nın yanına vardı:

«— Valide, nâs benden ayrıldılar. Yanımda çok az adamım kaldı. Onlar da pek az dayanabilirler. Düşman ise bana dilediğim kadar dünyalık veriyor. Senin re'yin nedir?» dediğinde validesi Esmâ -radiyallahu anha- da:

«— Sen kendini daha iyi bilirsin. Eğer hak üzere isen ve nâsı Hakk'a dâvet ediyorsan bunu icra et ki, bu yolda hayli ashabın maktûl oldu. Ümeyye oğullarına kendini maskara etme!» Ve eğer meramın dünya ise sen ne fena adam imişsin ki, hem kendini hem de maiyyetindekileri helâk etmiş olacaksın. Eğer, «Ben Hak üzere idim, amma ashabıma vehn gelince ben de zayıf düşdüm,» dersen bu da ahrâr ve ehl-i din işi değildir. Dünyada daha ne kadar kalacaksın? Ölüm daha iyidir» dedi. Abdullah ibn-i Zübeyr -radiyallahu anh- de:

«— Benim de re'yim budur. Dünyaya asla itibar etmem ve etmedim. Sen benim basîretimi müzdâd eyledin. Bugün maktûl olurum. Hüznün müşted olmasın. Oğlun bir emri münkeri ihtiyar eylemedi. Fuşşiyatdan bir işi işlemedi. Cevr u gadr yoluna gitmedi. İndimde Rabbim'in rızasından daha şerefli bir şey yoktur. Yâ Rabb! Bunu tezkiye-i nefis için söylemiyorum. Ancak valideme ta'ziyet ve tesliyet için söylüyorum,» dedi.

Bunun üzerine Esmâ -radiyallahu anha- da:

«– Umarım ki sabr-i cemil üzre bulunurum,» dedi.

Ve oğluna duâ derek:

«– Yâ Rabbi Onu senin emrine teslim ettim ve hükm-i kazana râzî oldum,» dedi. Oğlunu kucaklayıp öperken eli onun zırhına dokundu:

«Ââ... Bu ne? Bu öyle fedailik yolunu ihtiyar edenlerin işi değildir. Paçalarını sıva, merdâne hareket et!» deyince Abdullah zırhını çıkardı. Haccac'ın bir fırka askerini kesip doğradılar. Fakat a'dâyâ nisbetle ekall-i kalil olduklarından ric'at etdiler.

Abdullah ibn-i Zübeyr ise arslan gibi kâh sağa kâh sola seçirdir, mehâcimi geri püskürtür ve arkalarından kovalar, kimse yanına yaklaşamazdı.

Haccâc-ı Zâlim bu halden öfkelenerek atından indi. Askerini arkadan sürerek Abdullah ibn-i Zübeyr'in alemdarı üzerine hücûm ettirdi.

İbn-i Zübeyr de alemdarın önüne geçerek arslan gibi üzerlerine hücûm eyledi. Onlar da Haccac ile berâber geri çekildiler. Sonra Abdullah ibn-i Zübeyr, Makam-ı İbrahim'e gelip iki rekât namaz kıldığı esnada a'dâ tekrar hücûm ile alemdarı şehid ederek sancağı aldılar.

Abdullah ibn-i Zübeyr de namazdan sonra ilerleyip sancaksız olarak kaplan gibi düşman üzerine hücûm etdi. O esnada yüzüne bir taş isâbet etdi. Yüzünden kan akmağa başladı. Yine şiddetle mukatele ederken düşman külliyetli

olduğundan etrafını ihata ederek nihâyet şehid eylediler.¹⁶⁹
-radiyallahu anh-.

Haccâc ve Târik yanına gelip durdular. Târik:

«— Kadınlar bundan merd bir çocuk doğurmamıştır,»
deyince Haccac:

«— Sen Emiru'l-Mü'mînin'in muhalifini medh mi ediyorsun?» deyince Târik da:

«— Evet, öyle olmasa biz ma'zûr olmazdık. Zira yedi aydan beri biz onu muhasara ettik. Askeri ve kal'ası ve avanesi olmadığı halde bize mukabil ve belki bize faik idi.» diye cevâb verdi. Tarık ile Haccâc'ın bu muhâvereleri Abdülmelik'e bâliğ olduğundan insâf edip Târik'a hak verdiği mervîdir.

HZ. EBÛ UBEYDE BİN CERRAH

---

radiyallahu anh

Emînu'l-Ümme ve Aşere-i Mübeşşere'den biri olan Ebu Ubeyde bin Cerrah -radiyallahu anh- Kureys'den ve Benî Fihri aşîretindedir. İsimleri Âmir bin Abdullah bin Cerrâh'dır. Valideleri Ümm-i Ğanem Ümeyye bint-i Câbir'dir.

Osman bin Maz'un -radiyallahu anh- ile berâber İslâma gelmiş ve evvelâ Habeş'e sonra Medine'ye hicret etmiştir. Medine-i Münevvere'de Ebû Talha el-Ensârî -radiyallahu anh- ile muâhât buyurulmuşlardır. Bedir'de ve bilcümle ğazavatı seniyyede bulunmuşlardır.¹⁷⁰

Bedir günü babası Abdullah'ı abdu's-sanem ve adüvullah olduğundan Hazret-i Ebû Ubeyde'yi katle tesaddî etmiş ve Hazret-i Ebû Ubeyde savuşduqça üzerine varmış o da onun katline mecbûr olmuştu.¹⁷¹

---

170 Üsdü'l-Gabe 3/128.

171 Tecrid-i Sarih terc. 9/392 v.d. Ebu Ubeyde bin Cerrah -radiyallahu anh-, Uhud'da babası Cerrah'ı öldürdü. Ebû Bekir Sıddîk -radiyallahu anh-, Bedir'de oğlu Abdurrahman'a karşı çıkmak istediyse de Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- müsaade etmedi. Mus'ab bin Umeyr -radiyallahu anh- de Uhud'da birâderi Ubeyd ibn-i Umeyr'i öldürdü. Ömer ibn-i Hattab -radiyallahu anh- Bedir'de amcâzâdeleri Utbe, Şeybe ve Velid bin Utbe'yi öldürdüler.

لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ
حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ
إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ
وَأَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ.

«Cenâb-ı Allah'a ve âhiret gününe imanda sebât eden hiçbir kavmin Allah'a ve Resûlüne muhalefet eden kimselerle, -velev ki onlar bunların babaları, ya oğulları, ya birâderleri yahud aşîretleri olsunlar- dostlaşacaklarını göremezsin. Onlar o kimselerdir ki, Allah imanı kalblerine yazmış, bunları kendinden rûh ile desteklemiştir.»¹⁷² âyet-i kerimesinin sebep-i nüzulü bu hâdise olmuştur.

Uhud muharebesinde Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz hazretleriyle beraber sabit-kadem olup Sultanu'l-Enbiyâ-aleyhi ezkâ't-tehâyâ- Efendimiz Hazretlerinin mübârek yüzlerine batmış olan zırh halkalarını Ebû Ubeyde -radiyallahu anh- dişleriyle çıkarmış ve çıkarırken iki ön dişleri de beraber çıkmıştır.¹⁷³

قَالَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ
قَالَ: إِنَّ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَمِينًا وَإِنَّ أَمِينَنَا أَيْتُهَا الْأُمَّةُ أَبُو عُبَيْدَةَ
بْنُ الْجَرَّاحِ.

172 Mücâdele Sûresi / 22.

173 Üsdü'l-Gabe 3/128, Tabakat 3/410.

Nebiy-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz hakkı âlîlerinde: «Her Peygamberin veyahud her ümmetin emini vardır. Bu ümmetin emini de Ebû Ubeyde'dir» buyurmuşlardır. Buna binaen ünvan-ı mükerremleri «Emîn'ul-ümme» olmuştur.¹⁷⁴

Hicretin onuncu senesinde Necran Nasârâsının malûmul-mikdar cizyesini alıp götürmek üzere bir emin adam istediklerinde Fahr-i Alem -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz: «Bu ümmetin emini budur» diye Hazret-i Ebû Ubeyde'yi tâyin buyurmuşlardır.¹⁷⁵

«Emânet, Hazret-i Ebu Ubeyde ile sâir ashâb-ı kiram meyanında müşterekdir. Şu kadar ki, Hazret-i Peygamber Efendimiz -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem-, bazı ashâbı kendilerinde galib olan sîfata tahsis buyurdular.»

Hazret-i Ömer'ul-Faruk âhır-ömürlerinde: «Eğer Ebû Ubeyde hayatta olaydı hilafete onu vasiyyet ederdim» buyurmuşlardır.¹⁷⁶

Hazret-i Sıddık-ı Ekber -radiyallahu anh- de; Sakıyfe gününde intihab bahsinde Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- ile Hazret-i Ebu Ubeyde'yi ümmete göstererek:

«— Sizin için şu iki adamdan birine ben razıyım,» demişlerdi.

Ömeru'l-Faruk -radiyallahu anh-, Hâlid bin Velid -radiyallahu anh-'i Suriye serdarlığından azlettiklerinde yerine Ebû Ubeyde -radiyallahu anh-'i nasbeylemişlerdi.

174 Müslim, Fazailu's-Sahabe 7.

175 Tecrid-i sarîh Terc. 9/393.

176 Tabakat 3/413.

Ve Hazret-i Hâlid -radiyallahu anh- hıyn-i infisâlinde askerlere hitaben:

«— Size bu ümmetin emini me'mûr oldu» demişti.¹⁷⁷

Ebû Ubeyde -radiyallahu anh-, Hicrî 18 tarihinde 58 yaşında olduğu halde Amvas'da tâundan vefât etmişlerdir.¹⁷⁸

Tâun'un alevli zamanında Ebû Ubeyde -radiyallahu anh- hutbeye çıkıp.

«— Ey nâs, bu hastalık Rabbiniz -azze ve cellenin -rahmeti ve Nebiyy-i Ekrem Efendimizin duâsı ve sizden evvel ölen sâlihînin mevtidir. Ebu Ubeyde -radiyallahu anh- dahi Cenâb-ı Allah'dan kendine pay i'tâsını temenni eder» demiş ve tâûna tutulup vefât etmiştir. -radiyallahu anh-

Ebu Ubeyde -radiyallahu anh- rivâyet eder ki:

Nebiyy-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretleri buyurdular:

— *Cibril bana humma ve tâûn hastalıklarını getirdi. Ben hummayı Medîne'ye bıraktım, tâûn hastalığını Şam'a gönderdim. Tâûn hastalığı ümmetim için şehâdet ve rahmettir, kâfirler üzerine de bir azabdır.*

İmam-ı Rabbanî «Abdullah ibn-i Zübeyr zamanında tâûn vaki oldu. Hâdim-i Hazret-i Peygamber -aleyhi ve alâ âlihî'ssalevatü vetteslimât- Hazret-i Enes -radiyallahu anh-'in -ki hakkında Server-i Kâinat bereketle duâ buyurmuşlardır-, o tâûnda seksen evlâdı fevt oldu ve Abdurrahman bin **Ebû**

177 Üsdü'l-Gabe 3/128.

178 A.g.e. 2/130. Amvas, Remle ile Kudüs arasında bir karye olup bu tâûn o karyeden zuhur etmekle ona nisbetle «Amvas vebası» denilmiştir.

Bekir -radiyallahu anh-'in de kırk evlâdı fevt oldu. Ashab-ı Kiram hakkında böyle muamele buyrulduğu halde biz âsîler hangi hesabdayız?

Haberde gelmiştir ki, Tâûn ümem-i sâlife için azab idi. Bu ümmet için şehâdetdir. Bu belâ bu ümmete zahirde azabdır, bâtında rahmetdir.»¹⁷⁹ demiştir.

وَعَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: الطَّاعُونَ
شَهَادَةٌ لِكُلِّ مُسْلِمٍ.

Enes bin Malik -radiyallahu anh-'den, Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'in «*Vebâ ile ölüm her Müslüman için şehâdettir*» buyurduğu rivâyet edilmiştir.¹⁸⁰

Ebu Ubeyde -radiyallahu anh-'in vefâtı Suriye'nin Ürdün nahiyesinde vuku bulup kabr-i şerîfi Gür-i Beysan'dadır ki, nehr-i Şeria'nın ğarb tarafında «Amtâ» nam karyede kâindir.¹⁸¹

Namazını Muaz bin Cebel -radiyallahu anh- kıldırmıştır. Nahîf ve ma'rufû'l-vech, hafifu'l-lıhye ve uzun boylu bir zat imiş.¹⁸²

İrtihâlinde hânesinde ancak silâh ve bir koyun postu ve bir su destisi bulunmuştur. Hayatta iken haline vakıf olan:

179 Mektubat.

180 Tecrid-i Sarih terc. 8/292.

181 Üsdü'l-Gabe 3/130.

182 Tabakat 3/414.

«– Keşke bazı eşyanız olsa!» diyenlere:¹⁸³

«– Bizi İraha edecek bunlardır,» diye cevap verirler imiş
-radiyallahu anh ve neffeanâ bi-şefâatihi-

Ömer ibnü'l-Hattab' dan rivâyet edildiğine göre bir gün
bir evde otururlarken arkadaşlarına:

– Bir şeyler isteyiniz, temenni ediniz, dedi. İçlerinden
birisi:

– Allah yolunda infak etmek için şu ev dolusu altunum
olsun istiyorum» dedi. Hazret-i Ömer:

– Daha isteyin, dedi. Bir başkası:

– Şu ev dolusu inci, zeberced ve yakutum olsun,
Allah yolunda infak edeyim, bunu istiyorum, dedi. Ömer
-radiyallahu anh-:

– Daha isteyin, deyince:

– Bu sözleriyle Emiru'l-Mü'mînin ne demek istiyor;
anlamıyoruz, dediler. Bunun üzerine Hazret-i Ömer -
radiyallahu anh-:

«– Ben istiyorum ki şu ev, Ebû Ubeyde bin Cerrah gibi
ricâl ile dolu olsun!»¹⁸⁴

183 Bunu diyen Ömeru'l-Faruk -radiyallahu anh-'dir ki, Suriye'ye
teşriflerinde Hazret-i Ebû Ubeyde'nin bitane-i halini ba'det teftiş
söylemişlerdir. Ve tevazuan: «Yâ Ebâ Ubeyde! Dünya senden
başka bizim hepimizi bozdu,» buyurdıkları cümle-i rivâyatdandır.

184 Tabakat 3/413.

Amr ibnü'l-As -radiyallahu anh-:

– Kureyş'den üç kişi vardır. Bunlar hakkında vechen insanların en meymenetlisi, ahlâkan en güzeli ve hayada en ileri gideni derlerse yalan söylememiş olurlar. Sen böyle söylediğin zaman da seni hiç kimse yalanlayamaz, Ebû Bekir Sıddıyk, Osman bin Affan ve Ebû Ubeyde bin Cerrah'dr,» demişdir.

*

Ebu Ubeyde -radiyallahu anh-, asker arasında yürürken derdi ki:

«– Eski kötülüklerinizi yeni iyiliklerinizle silmeğe mübâderet ediniz. Velev ki, biriniz yerle gök arasını dolduracak kadar dahi kötülük işlemiş olsa hemen arkasından bir iyilik işlerse o iyilik, kötülüğün üstüne çıkarak onu yok eder.»

Ebu Ubeyde -radiyallahu anh-, evlâdlarından Yezid ve Umeyr sağ iken vefat etdi. Bunlardan başka evlâdi ve halefi kalmamışdı.

Hz. SAİD BİN ZEYD

radıyallahu anh

Saîd bin Zeyd bin Amr el-Adevî, sâbıkıyn-i evvelînden ve aşere-i mübeşşeredendir. Künyesi «Ebu'l-A'ver» dir. Babası Zeyd ile Hz. Ömeru'l-Faruk -radıyallahu anh- amcazâdedirler.¹⁸⁵ Onun için Ömeru'l-Faruk -radıyallahu anh-, Said -radıyallahu anh-'i aşere-i mübeşşere'den olduğu halde, akraba olduğundan dolayı istihlaf mes'elesinde şûrâya dahil kılmamıştır. Âhır ömründe Ömer -radıyallahu anh- istihlâf işini aşere-i mübeşşere'den altı zâta havale buyurmuştur.

Saîd bin Zeyd -radıyallahu anh-'in nesebi Kâ'b ibn-i Lüey'de Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- ile birleşir. Said'in babası Peygamberimiz ba's olunmadan Dîn-i Hanif'i, yani Dîn-i İbrahim'i arardı. Putlar için kurban kesmez, murdar eti, akmış kanı yemezdi. Varaka bin Nevfel ile Hak Dini aramağa çıktılar. Varaka Nasraniyyeti kabul etdi. Zeyd ise kabul, etmeyince; Rahib:

– Sen öyle bir din arıyorsun ki henüz yeryüzünde yok, dedi.

– O din nedir? sualine Rahib:

---

185 Üsdü'l-Gabe 2/387.

– İbrahim Halil'in dinidir, dedi.

Zeyd Hazretleri Allah'a ibâdet eder, Allah'a şerik tanımaz, Kâ'be'ye karşı namaz kılar. Ölünceye kadar bu minval üzere devâm etdi.

Saîd bin Zeyd -radiyallahu anh-, âbid ve zahid ve fi-sebilillah mücâhid mücâbu'd-da've bir zât-ı melek-sıfat idi. Bedir'den mâada bil-cümle mücâhedelerde bulunmuştur. Bedir'de bulunamamasına da o zaman Şam'da bulunması sebep olmuştur. Bedir ğanâiminden kendisine hisse ifraz buyurulmuştur. Muahharan Yermuk Harbinde ve Şam'ın fethinde bulunmuştur. Fakat kendisini ölmezden evvel ölmüş hükmüne koyduğu için hiç riyâsette bulunmamıştır.

Muhammed bin Abdullah bin Said -radiyallahu anh- ki torunudur, Harre vak'asında Yezid bin Muaviye hakkında şöyle demiştir:

«– Ey namazı şehvetleri için zayi eden adam, sen bizden değilsin ve dayın da bizden değildir.»

Hicri 63 tarihinde Yezid'in askeri Medine-i Münevverre'yi istilâ ve istibahası oradan olduğu için «Harre vak'ası» denilmiştir.¹⁸⁶

Medine ahalisini ihafe edenler hakkında şu hadîs-i şerif buyurulmuştur:

مِنْ أَخَافَ أَهْلَ الْمَدِينَةِ أَخَافَهُ اللَّهُ وَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ
وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ.

¹⁸⁶ a.e. 2/389; Ravzu'l-Hakayik 2/129.

«Kim Medine ehlini korkutursa Allah da onu korkutsun ve Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onların üzerine olsun.»

Hz. Saïd -radıyallahu anh- dört hadis-i şerif rivâyet etmiştir. Uzun boylu ve esmer'ul-levn ve çok kıllı imişler.

Mücâbu'd-da've olduklarının bir misali budur ki, Erva bint-i Enîs isminde bir kadın Medine valisi Mervan'a kendisinden şikâyetle:

«– Benim yerimi gâsbetti» diye müracaat eder. Hz. Saïd, Mervan'a cevâben:

«– Benden bunu me'mûl eder misiniz? Ki, ben Resûlullah'dan işitdim, «Bir kimse bir karış yer dahi gasbetse kıyamet gününde boynuna vebal halkası olur,» buyurdu dedi ve sonra o kadına bedduâ etti: «Yâ Allah! Eğer bu kadın yalancı ise gözünü kör etmedikçe canını alma ve kapısını ona kabir eyle,» diye. Bedduâsı bi-emrillahi Teâlâ kabul olarak o kadının gözleri kör olup evinin içinde dolaşırken kuyuya düşerek ölmüş ve kuyu da kendine kabir olmuştur.

Saïd -radıyallahu anh-'in babası Zeyd ukalâdan olmakla, cahiliyyet devrinde puta tapmaktan ve onlara kurban kesmekten ve o nâma kesilenleri yemekten ve kan ve ölü eti yeme gibi cahilî adetlerden i'raz edip muvahhidlik yolunu tutmuştur.

Hz. Saïd'in babası, Zeyd, tâlib-i dîn-i hak olup Hicaz'dan çıkıp Şam'a doğru gelmiş, Belkaa nahiyesinde bir rahib'e din-i Hanîf-i sormuş, râhib ona:

«— Sen bir dine talibsın ki, seni ona erişdirecek kimse bulamayacaksın? Velâkin çıkıp gelmiş olduğun belde- den zuhûr edecek olan Nebiyy-i Ahîrî'z-Zaman'ın zuhûru yaklaşmıştır. O dîn-i İbrahim üzere meb'ûs olacaktır. Durma git, belki de zuhûr etmiştir» demiş olduğundan Zeyd dahi hemen serîan oradan çıkmış ve Mekke'ye giderken yolda hıristiyanlar tarafından öldürülmüştür.

Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- ile Said -radiyallahu anh- Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'den Zeyd için istiğfar niyaz etmişler ve Cenab-ı Risalet-Meâb:

«— *Hay hay, Zeyd yevm-i kıyametde başlı-başına bir ümmet olarak ba's olunur*» diyerek müvafık cevap vermişlerdir.

Varaka bin Nevfel ki, bed'-i vahiyde Hazret-i Fahr-i Ri- sâlet -sallallahu aleyhi ve sellem-'in nübüvvetini tasdik edip zaman-ı bi'setine yetişemeyerek vefât etmiş âkıl ve ehl-i mutalaa bir zatdır. Hazret-i Hadîcetü'l-Kübrâ -radiyallahu anhâ'-nın amcazâdesidir. Zeyd'in helâki üzerine ona mersiye olarak bir beyit söylemiştir.

Zeyd'in bütün ebyatı ehl-i cahiliyyete ta'riz ile berâber tevhid-i Bâri'den ve münacat ve istiğfardan ibâret olup Varaka bin Nevfel'in ebyatı ise dîn-i Hakk'a ihtidası cihetiyle Zeyd'i rüşd ile tehnet ve azab-ı âhiretten halâsa yol bulduğuyla kendisini tebşirden ibâretidir.

Esmâ -radiyallahu anhâ- diyor ki:

– Ben Zeyd bin Amr bin Nevfel'i Kâbe'ye arkasını dayamış olduğu halde gördüm. Şöyle söylüyordu:

– Ey Kureyş toplumu, Allah'a yemin ederim ki, sizin içinizde benden başka İbrahim dini üzere olan yoktur.

Zeyd ibn-i Amr ibn-i Nevfel ölümü kastedilen kızları ölümden kurtarırdı. Kızını öldürecek olan şahsa:

– Onu öldürme! Onun bütün hayatı ihtiyaçlarını ben temin edeceğim, der ve elinden alırdı. Ne zaman o çocuk büyür, yetişkin hale gelirse babasına:

– İşte kızın, eğer istersen onu sana vereyim, istersen ihtiyaçlarını temin etmekte devam edeyim, derdi.

Buhari'nin rivâyetine göre, Abdurrahman bin Zeyd bin Eslem babasından rivâyet etdi ki:

وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا.

Tağuttan, ona tapmaktan kaçınanlar»¹⁸⁷ âyet-i kerimesi sahabenin üçü hakkında nâzil oldu. Onlar ki Câhiliyyet devrinde Kitab ve Nebi'den haberleri olmaksızın Allah'ı tevhid ederlerdi. O ashab da şunlardır: **Zeyd ibn-i Amr, Ebû Zer ve Selman** ki onları Allah doğru yolda hidâyet etmişti.

*

Said bin Zeyd'in ismi, cahiliyyet devrinde de, İslâmiyyet devrinde de Said idi. Bu isim, müsemmasına da tam manasıyla mutabık idi.

Said bin Zeyd -radiyallahu anh- rivâyet ediyor:

«– Biz Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ile Hıra dağında iken, Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz o esnâda vaki olan zelzele karşısında:

«– Sabit ol Yâ Hıra! Senin şu anda üzerinde bulunanlar, Nebi, Sıddîk ve Şehid makamlarını ihraz eden kimselerdir» dedi. Bu söz üzerine:

«– Onlar kimlerdir» denilince:

– Onlar Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali, Talha, Zübeyr, Sa'd ibn-i Malik, Abdurrahman bin Avf'dır.

«– Onuncusu kimdir?» diye sual olununca Said b. Zeyd.

«– Benim» cevabını verdi.¹⁸⁸ -radiyallahu anhüm ecmaıyn-

Said -radiyallahu anh-, dünyada zâhidlerden olup, âhireti arzu edenlerdendi.

İslâmı Ömeru'l-Faruk -radiyallahu anh-'den evveldir. Hicrî 50 veya 51 tarihinde Medine-i Münevvere'de Akıyk nam mahalde yetmiş yaşını mütecâviz olduğu halde vefât etmiştir. Abdullah ibn-i Ömer -radiyallahu anhüma- gasl ü tekfîn etmiş ve Sa'd ibn-i Ebi Vakkas -radiyallahu anh- ile berâber kabre indirip namazını kılmışlardır. İmameti, İbn-i Ömer etmiştir. Nesli ve zürriyeti Küfe'dedir. Bir kerimesi Hazret-i Hasan bin Hasan bin Ali -rıdvanullahi ve selâmü-

188 Tirmizî, Menakıb, 28.

hü aleyhim-'in zevcesi olup ve bir kerimesi de el-Münzir bin Zübeyr bin Avvam'ın tezevvücünde idi. Otuzbir evlâdı vardı. Onüçü erkek, onsekizi kız idi -rıdvanullahi aleyhim ecmeıyn-

İlk kabile-i muhacirîn ile hicret etmiştir. Ensâr'dan Übeyy bin Kâ'b ile akd-i muâhât-ı Nebevî olmuşdur¹⁸⁹ -radıyallahu anhüm ecmeıyn-.

H_{Z.} ABDURRAHMAN BİN AVF

---

radiyallahu anh

Abdurrahman bin Avf -radiyallahu anh-, cennet ile müjdelenen on sahabiden biridir. Nesebi, Kılâb bin Mürre'de Resûlullah ile birleşir. Cahiliyyet devrinde ismi «Abdü'l-Kâ'be» idi. Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz ona **Abdurrahman**» ismini verdi. Künyesi «Ebû Muhammed» iken Resûlullah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz «**es-Sâdiku'l-Bârr**» künyesini verdi. Uzun boylu, güzel yüzlü, hılkaten rikkat sahibi ve beyaz tenli zarif bir zât idi. Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz, **Dâru'l-Erkam**'a gelmeden önce Müslüman oldu.¹⁹⁰

Abdurrahman bin Avf'ın husûsiyetlerinden birisi Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in bazı zamanlarda kendisine iktida ederek namaz kılmış olmasıdır. Birgün Abdurrahman bin Avf, cemaate imam olmuş, bir rek'at kıldıktan sonra Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- namaza erişerek

---

190 Üsdü'l-Gabe 3/480; el-İsabe, 2/416.

iktida etmiş, imam selâm verdikten sonra fevt olan bir rek'atı kendileri tamamlayıp selâm vermişler ve buyurmuşlar ki:

«Hiçbir Nebi, ümmetinden salih bir kimsenin arkasında namaz kılmadan dünyadan ayrılmamıştır.»

Hazret-i Ali -radiyallahu anh- diyor ki:

«— Ben Resûlullah'ın Abdurrahman bin Avf için şöyle buyurdıklarını işitdim: «Sen semâ ehli içinde eminsin. Sen ehl-i arz içinde de eminsin.» Ve yine Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- onun hakkında: «Abdurrahman bin Avf yeryüzünde Allah'ın vekilidir,» diye buyurmuşlardır.

Abdurrahman bin Avf, Bedir vak'asına ve bütün harblere katıldı. İlk Müslüman olan sekiz kişiden biri oldu. Resûlullah'ın kendileriyle istişâre ettikleri altı sahâbiden biridir. Ebû Bekir -radiyallahu anh-'in huzûrunda Müslüman olanlardandır.

Enes hazretleri buyuruyor ki:

«Hazreti Aişe evinde iken Medine'de yükselen bir ses işitdi.

«— Bu nedir?» diye sorunca dediler ki:

«— Bu, Abdurrahman ibn-i Avf'ın Şam'dan gelen kervan kafilesidir, her şey onun yükünde mevcûddur. Yediyüz aded deve-dir, bütün Medine bu kafilenin gelişinden harekete geçmişti.»

İbn-i Abbas Hazretleri buyuruyor ki:

«Abdurrahman bin Avf, malının yarısını tasadduk etdi. Dört bin dirhem bir defasında kırkbin dirhem diğer bir

defasında, yine kırk bin dirhem bir defasında, beşyüz at da bir defasında Allah yoluna tasadduk etmişti.

Talha bin Abdurrahman rivâyet ediyor ki:

Medine halkı, Abdurrahman'a karşı muhtaç durumda idiler. Abdurrahman üçde birine borç verdi. Üçte birinin borcunu ödedi, üçde birine de ihsan etmek suretiyle ihtiyaçlarını karşıladı. Abdurrahman bin Avf'ın yirmisekiz evladı vardı. Yirmi erkek, sekizi kız idi.¹⁹¹

Abdurrahman bin Avf, Fil Tarihinden on sene sonra doğmuştur. Kırmızı ile memzuc beyaz renkli, güzel yüzlü, büyük gözlü, çok kirpikli, çekme burunlu, elleri iri, parmakları kalın idi.

Ebu Bekir -radiyallahu anh-'in dâvetiyle en evvel iman eden beş kişinin ikincisidir. Uhud günü sabit-kadem olanlardan biridir. O gün yirmi yerinden yaralandı. Bu yaraların biri ayağına isabet etmekle topal kaldı.

Abdurrahman bin Avf -radiyallahu anh- Benî Zühre'-dendir. İbtida Habeşistan'a hicret etmiş, bir müddet sonra yâni hicret-i seniyye'den evvel Mekke'ye avdet etmiş ve Medine-i Münevvere'ye hicret etmiş ve kibleteyn'de namaz kımıştır.

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz onunla Sa'd ibn-i Rebi -radiyallahu anh-'i kardeş etmiştir.

Sultanu'l-Enbiya -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz.

«— Abdurrahman ibn-i Avf semada emindir, arzda emindir» buyurmuşlardır.

191 Tabakat 3/124 v.d.

Tebük Seferinde malının nısfını tasadduk etmiştir. Şöyle ki: Dört bin dirhem huzur-ı Seadete getirerek:

«— Yâ Resûlallah! Benim sekiz bin dirhemim var, nısfını ehlime terk ve nısfını Rabbim Teâlâ Hazretlerine ikraz eyledim» dedi.

Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz de:

«— *Cenâb-ı Hak, verdiği de, bıraktığına da bereket ihсан buyursun!*» diye duâ buyurmuşlardı. Sonra bu duâ-yı Nebvi berekâtiyle gâyet zengin olmuş, sonra da fi-sebilillah kırk bin altın ve fi-sebilillah 500 at ve 500 deve vermiştir.

Hicrî 31 veya 32 tarihinde 75 yaşında irtihal ederek, cenaze namazını Hazret-i Osman -radiyallahu anh-kıldırılmış ve Cennet'ül-Bakıy'a da defnolunmuştur;¹⁹² - radiyallahu anh-.

Hazret-i Ömer'ül-Faruk -radiyallahu anh-'in şehâdetinden sonra halife intihabı ashab-ı şûraya havale edilmişdi. ki ashâb-ı şûra, aşere-i mübeşşereden «Osman, Ali, Talha, Zübeyr, Sa'd bin Ebî Vakkas, Abdurrahman bin Avf» - radiyallahu anhüm- ile Abdullah bin Ömer kendisi hilâfete intihab olunmamak şartı ile rey vermekte memûr idi.

Ashab-ı Şûrâ'dan Talha, Medine'de bulunmamışdı. Mikdad bin Esved -radiyallahu anh- ashab-ı şûrayı bir hânede topladı. Ebû Talha -radiyallahu anh- de kapıda bekledi. Suheyb-i Rumî -radiyallahu anh- de evkat-ı hamse'de imamet ederdı. Mısır Emiri Amr bin Âs ile Kufe emiri Muğıyre bin Şu'be de

Medine'ye gelip şûra hanesi kapısında durdular. Bunların bu babda bir günâ me'muriyetleri olmadığından Sa'd bin Ebî Vakkas -radiyallahu anh-, ikisini de oradan savdı. Onlar da üst perdeden mücâdele etmekle meyânede söz çoğaldı. Kibar-ı Kureyş arasında mübayenet ve bürûdet hasıl oldu. Halbuki bütün eşrâf-ı Arab ve ümera-yı askeriyye şûrâ meclisinin vereceği karara muntazır idiler ve vaziyet pek nazik idi.

Kapıda nöbet bekleyen Ebû Talha, Ashab-ı Şûrâ'ya hitaben:

«– Ömer'in canını alan Allah hakkı için size üç günden fazla mühlet vermem, hemen ne yapacaksınız bu müddet zarfında yapınız» deyip üzerlerine kapıyı kapadı.

Evvelâ Abdurrahman bin Avf bir hutbe ile, ihtilâf-ı ârâdan ictinabın lüzûmuna dair söz söyleyerek ittihad-ı efkârâ dâvet eyledi. Efkar-ı umumiyye de heyecan üzre idi. Abdurrahman bin Avf'ın nasihatı üzerine Osman bin Affan, Zübeyr ibnü'l-Avvam kemal-i ihlâs ile onun dâvetine icabetini beyân eylediler. Sonra Sa'd ibn-i Ebi Vakkas Hazretleri de bir hutbe okuyup, Medine'de bulunmayan Talha'nın da kendi re'yiine razı olacağına müteahhid olduğunu beyân ile Abdurrahman bin Avf'a hitaben;

«– Yâ Abderrahman bin Avf, iş sendedir. Hemen işe hâlisane yapış ve hayırhâne çalış!» dedi. Sonra Ali -radiyallahu anh- de:

«– O Allah'a hamd olsun ki bizden Muhammed'i -salallahu aleyhi ve sellem-'i Nebi ve bize Resûl gönderdi. Biz beyt-i Nübüvvetiz, ma'den-i hikmetiz, ehl-i arza emanız, ehl-i hâcete necâtiz. Bizim bir hakkımız vardır, veriliyorsa alırız, men'olunursa

أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةٌ

«Allah'ın arzı geniştir»¹⁹³ deyip develerin sırtlarına bineriz. Eğer Resûl-i Ekrem bize bir ahdeylemiş olsaydı O'nun ahdini infaz ederdik ve bir söz söylemiş olsaydı onun üzerine ölüncüye dek mücâdele ederdik. Dâ'vet-i Hakk'a ve silâ-i rahm'e benden evvel müsâraat edecek kimse yoktur. «Kuvvet, kudret ancak Allah'dandır» sözümü dinleyiniz, belleğiniz, sonra bu işde korkulur, kılınlar meydana çıkıp ahidlere hiyânet olunduğunu görürsünüz. Siz bir cemaat olursunuz, bazıları da eimme-i ehl-i dalâlet ve fırka-i ehl-i cehâlet olur,» dedi. Bir müddet sonra vukuat, Hazret-i Ali'nin keşfini tasdik eyledi.

Hâşimîler Hazreti Ali'yi ve Emevîler Hazret-i Osman'ı intihab etmek istiyorlardı. Diğer Kureyşîler de:

«— Eğer hilâfet Hâşimîlere geçerse bir daha diğer kabilelere geçmez.» Böylece Hâşimî beyninde tedavülünü mülâhaza ederlerdi.

Hazret-i Ali, âlim, fâzıl ve ârif-i billah bir zât-ı hakâyık-sıfat olup, Hâşimîlerin bazı ashab-ı güzînin arzularını reddederlerdi. Hazret-i Osman da sâbıkıyn-ı evvelînden mülâyim ve halim selîm ve mahcûb ve mahbûbu'l-kulûb bir zât-ı melek sıfat olup Emevîlerin arzularına sedd olamazdı.

Asıl maksad ise, ihtilâf ve tefrika olmadan âmmenin kabûlüne mazhar olacak bir halife bulmakdı ve Ashab-ı Şûrâ'nın fikri bu merkezde idi.

Abdurrahman bin Avf hazretleri:

193 Nisa Sûresi 97. Zümer Sûresi 10.

«— Hilâfeti hanginiz içinizden efdal olana tevcih etmek üzere kendisini ihrac eder?» diye sordu, cevap veren olmadığından Abdurrahman:

«— İşte ben kendimi hilâfetten hal'u ihrac ediyorum,» dedi. Evvelâ Hazret-i Osman ve diğerleri razı oldu. Hazret-i Ali sukût edince Abdurrahman ona:

«— Ne dersin Yâ Ebe'l-Hasen?» dedi. Hazret-i Ali de:

«— Hakk'ı ihtiyar edeceğine ve zî-rahm'i tercih etmeyeceğine ve ümmetin hayrını teharrîde kusur etmeyeceğine beni ahd ü mîsâk ile te'min et» dedi.

Hazret-i Abdurrahman da:

«— Siz benim ihtiyar edeceğime razı ve muhalefet eden olursa aleyhinde benimle berâber olmak üzere bana ahd ü misak veriniz, ben de zî-rahmî karabet için tercih etmeyeceğime ve müslimînin hayrına hasr-ı nazar eyleyeceğime Allah'ın ahd ü mîsâkî ile sizi te'min edeyim,» dedi.

Hazret-i Abdurrahman, Hazret-i Ali'nin yanına gelip:

«— Sen Resûl-i Ekrem'e karabetin, İslâm'da tekaddüm ve sebkatin ve dinde husn-i âsârın hasebiyle hilâfete ehakkım, dersin. Zaten ehliyetin de müsellemdir. Fakat bil-farz, burada senden âhare verilecek olsa sen kimi ehak görürsün?» dedi. «Osman'ı» dedi. Hazret-i Osman'a da aynı vecihle sorulduğunda «Ali'yi» dedi. Böylece hilâfet Hazret-i Osman ile Ali -radiyallahu anhüma- arasında kaldı. Hazret-i Abdurrahman hakem olduğundan eşraf-ı Arab ve ümera-yı askerî ile buluşup görüşdü. Efkar-ı nâsı anlamak için dolaşdı. Sonra Zübeyr ile Sa'd ibn-i Ebi Vakkas'ı çağırıp re'yini sordu. Zübeyr, «Re'yim Ali içindir» dedi. Sa'd de: Bence Ali evlâdır,

eğer sen kendini ihtiyar edeceksen pek âlâdır bey'at et de bizi sıkıntıdan kurtar» dedi.

Abdurrahman bin Avf da:

«— Ben hilâfetden kendimi hal'etdim, hilâfeti kabûl etmem. Ebû Bekir ve Ömer'den sonra kim halife olsa nâs ondan hoşnud olmaz» dedi.

Sonra Abdurrahman bin Avf, Hazret-i Ali ile gizlice görüşdüktan sonra Hazret-i Osman ile de merdâne vakt-i fecre kadar görüşdü. Sabah namazından sonra ashâb-ı şûra'yı topladı. Ve Muhacirîn ve Ensar'ın kudemâ ve fuzalâsını ve Medine'deki rüesâ-yı askeri davet etdi. Mescid-i Şerif doldu.

Abdurrahman bin Avf, toplanan cemaatin re'yini sordu. Ammar bin Yasir -radiyallahu anh-:

«— Eğer Müslümânin ihtilâf etmemesini istersen Ali'ye bey'at eyle» dedi. Mıkdad bin Esved de onu tasdik etdi. Osman -radiyallahu anh-'in süt karındaşı Abdullah ibn-i Ebî Serh de:

«— Eğer Kureyş'in ihtilaf etmemesini istersen Osma-n'a bey'at eyle,» dedi, Abdullah ibn-i Ebi Rebia'da onu tasdik etdi. Ammar bin Yasir, Abdullah ibn-i Ebî Serh'i tekdîr etdi. O dahi ona acı sözler söyledi. Huzzarın bir fırkası onu ve diğer fırkası bunu tesahhub edip cidâle başladılar. Sözler çoğaldı, fitne emareleri göründü. Sa'd ibn-i Ebi Vakkas hemen:

«— Yâ Abderrahmân! Fitne- fesad zuhur etmeden bir karar ver işi bitir,» dedi. Abdurrahman bin Avf da:

«– Ey Cemâat! Susunuz, durunuz, başınıza bir iş çıkarmayınız. Ben düşündüm, taşındım lâzım gelen ile müşavere etdim,» dedi. Hemen Hazret-i Ali -radiyallahu anh-'i çağırdı. Abdurrahman bin Avf ona dedi ki:

«– Allah'ın Kitabı ve Resûlünün sünneti üzere ve ondan sonra iki Halife'nin sîreti üzere amel edeceğine Allah ile ahd ü misak et» dedikde Hazret-i Ali de:

«– Umarım ki ilm ü takatım erdiği kadar amel ederim,» dedi. Abdurrahman da iki kerre daha bu suali îrad etdi. Hazret-i Ali -radiyallahu anh- yine öyle cevap verdi. Hazret-i Ali'nin cevabı savab ve muvafık-ı hikmet ise de vakit pek nazik ölmakla öyle kayd ü şart tekayyüd ve tevakkufa müsaid değildi.

Binaenaleyh Abdurrahman ibn-i Avf hemen Hazret-i Osman -radiyallahu anh-'i çağırıp ona da üç kerre Hazret-i Ali'ye dediği gibi dedikde Hazret-i Osman tevakkufsuz:

«– Evet öyle amel ederim» demekle Abdurrahman Hazretleri başını kaldırıp eli Hazret-i Osman'ın eli üzerinde olduğu halde:

«Yâ Rab! Şahid ol! Boynumdan emaneti Osman'ın boynuna koydum» diyerek bey'at edince sair nâs da bey'at eyledi.

Sonra Hazret-i Talha geldi, Hazret-i Osman'ın yanına girdi. Hazret-i Osman ona:

«– Muhayyersin, istersen bey'at eyle ve eğer ibâ edersen emr-i intihabı iade ederim» deyince Talha:

«– Herkes sana bey'at etdi mi?» diye sordu. Osman:

«– Evet,» demekle Talha da:

«– Ben de razıyım, nasın ittifakına muhalefet eylemem» deyip bey'at eyledi. Kibar-i Tâbiînden biri Hazret-i Abdurrahman'a sordu:

«– Ali'yi ne cihetle terketip Osman'a bey'at eylediniz?» Abdurrahman bin Avf da:

«– Benim suçum yok, ben Ali'ye bey'atı tasmîm ile ibtida ona teveccüh ederek Peygamber'in sünneti ve Ebû Bekir ve Ömer'in sireti ile amel edeceğine ahd ü misak teklif etdim, O; «Kudretim mertebe» diye kayd-ı ihtirazi gözetdi. Tekrar etdim, yine öyle cevap verdi. Osman'a arz etdim, bilâ kayd kabul eyledi.»¹⁹⁴

